

מפסק לא כשר

The Non-KosherSwitch

אסופת מכתבים ומאמרים בנושא מפסק ה'כשר סוויץ'

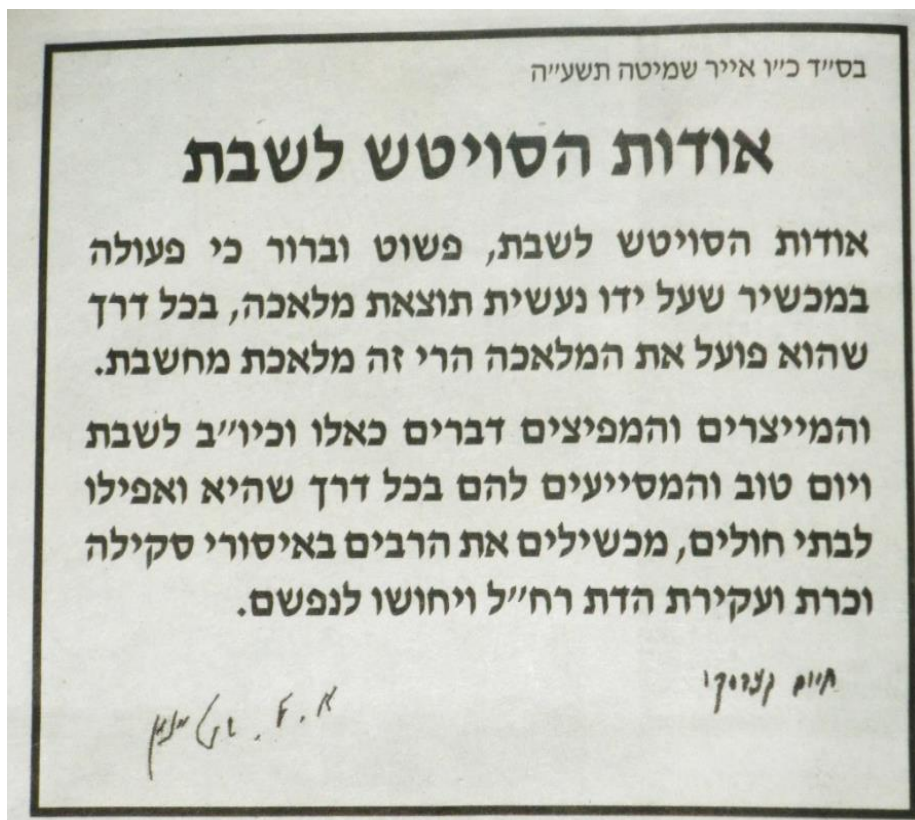
יור"ל ע"י מכון 'אור ה'

xnn549@gmail.com

תוכן הענינים

3 תוכן הענינים
4 זעקת גדולי התורה וההוראה בא"י
8 זעקת גדולי התורה וההוראה בארה"ב
14 מכתבים מגדולי ישראל מדור קודם
21 אסופת מאמרים בנושא
21 הרב זלמן מנחם קורן (וינקלר)
24 הרב דניאל אשר הכהן קליינמאן
29 הרב אברהם יוסף גארדאן
35 הרב פנחס שפירא
37 הרב ישראל מאיר מורגנשטרן
46 תוספות יסודיות למאמר הרב י"מ מורגנשטרן
51 הרב יוסף עמנואל רבי
53 הסוויצ' שעלול לעשות לנו "סוויצ'"
57 העכבר הפלאי

זעקת גדולי התורה וההוראה בא"י¹

¹ בא"י התפרסמו מכתבים רבים, מכתבים אחדים מובאים בזה.

בית דין הגר"נ קרליץ שליט"א

כ"א אייר תשע"ה

בס"ד

לעם מקדשי שביעי

נתפרסם עתה ענין של "המצאה" חדשה, מתג להדלקת חשמל הנקרא "כשר סוויטש", אשר ממציאיו טוענים כי מותר להשתמש בו בשבת קדש, ואף הביאו כמה מכתבים מרבנים המתירים הדבר. ובאים בזה לעשות השבת הק' חול, שיוכלו להדליק ולכבות החשמל כרצונם, ולא יאומן כי יש שנותנים יד לפרצה חמורה זו, לפרוץ את חומות השבת השקולה כנגד כה"ת כולה. (כדאיתא במ"ר פר' בשלח, וברמב"ם פ"ל מהל' שבת).

וכן מקובלנו מרבנותיו זללה"ה, ולהבחל"ח החיים עמנו היום עמו"ש, כי בכגון דא אין להכנס כלל למו"מ של הלכה, אלא להודיע דעת תוה"ק ברבים כי היתירים אלו וכיו"ב, אין בהם ממש והדבר אסור בתכלית האיסור. (וכמה גדולים דברי חכמים, שרבותינו מרן בעל שבט הלוי זללה"ה ומרן הגר"נ קרליץ שליט"א, לא הסכימו להתקין מעלית שבת לצורך חולים שלא ילמדו מזה איזה היתר).

וכבר כתב רבינו הגדול מרן הקהילות יעקב זלה"ה בספרו חיי עולם (ח"ב פ"ח בהערה): ונצייר בעצמנו אילו היה ברור בבירור גמור שכל המחלל שבת בדאורייתא או דרבנן מצמיח לו מיד סרטן ר"ל בגופו, כמה היה חרד על חילול שבת ולא היה סומך כלל וכלל על כל מאן דהו אשר מקלו יגיד לו לומר מותר לך, ואם בשביל סכנה של חיי העוה"ז החולף היה חרד כ"כ על אחת כמה וכמה שיחרד האדם על גידול סרטן של חייבי כריתות וסקילה, על סרטן של דינו כעובד ע"ז, על סרטן של הרהורי כפירה ר"ל, אשר כ"ז קשור בחילול שבת קודש שהשבת היא האות המקשרת אותנו בקשר ידידות לאבינו שבשמים כמש"כ כי אות היא וכו', עכ"ל.

ואנו מצטרפים לרבנים גדוה"ת בארה"ב, אשר יצאו למחות כנגד "היתר" זה, וישתקע הדבר ולא יאמר. ובזכות שמירת שבת כהלכתה נזכה לגאולה שלמה בב"א.

י"א כ"א אייר תשע"ה
הגה"ק הרב יעקב
הגה"ק הרב יעקב

מכתב הגר"ש אויערבאך שליט"א

שמואל אויערבאך

פּעיה"ק ירושלים תובב"א

ב"ה ירושלים יב תמוז תשעה

הנני בזה אודות המפסק המכונה "כּוּשֶׁר סוּוּיטש", כאשר הודעתי מכבר, והנני חוזר להודיע דעת אאמו"ר גאון ישראל זללה"ה, אשר היה נוטה מאד, על כל מיני ההפסקים האלו, דהואיל והם ערוכים ומתוכננים לכך, אין הפעולה בזה בגדר גרמא, אלא עשיה גמורה דמלאכת מחשבת. ובודאי אשר יש בזה זלזול וחלול נורא בקדושת השבת קודש קדשים, מנוחה וקדושה לעמך נתת, וראוי להתרחק מזה כבורח מן האש.

ויכירו בניך וידעו כי מאיתך היא מנוחה, ועל מנוחתם יקדישו את שמך.

הכותב וחותם למען קדושת השבת וקדושת ישראל.

שמואל באאמו"ר גאון ישראל הג"ר שלמה זלמן זללה"ה אויערבאך

בית הוראה – זכרון מאיר

מיסודו של מרן בעל שבט הלוי זצוק"ל בנשיאות גאב"ד זכרון מאיר שליט"א

בדבר ההמצאה החדשה שיצא בארה"ב הנקרא בשם "כּוּשֶׁר סוּוּיטש" אשר רוצים להתיר עי"ז להדליק ולכבות את מכשירי העלקטרי [חשמל] בשבת קודש והביאו היתרים שונים עי"ז, נחרדנו לשמוע שרוצים לקעקע את כל קדושת השבת והלכותיה בהיתרים מדומים, ומקובלנו ממרן פוסק הדור בעל שבט הלוי זצ"ל שבענינים אלו אסור להכנס במו"מ של הלכה, כי מלבד שראיותיהם מופרכות מיסודם, הרי בזה הורסים את עיקר הדת, וחייבים לעמוד בפרץ בכל עוז שלא ליתן להיתרים כאלו להכנס בקהל ה'.

משה שאול קליין יעקב מאיר שטרן שמואל אליעזר שטרן שלמה זלמן אולמן יצחק וויס

היות שכל זה הוא פרצה בקדושת השבת דעת א"א מרן בעל השב"ה זצ"ל הכ"מ שאין כלל מקום להיתרים אלו. חיים מאיר הלוי ואזנר

ער"ח בו נאמרו וניתנו עשרת הדברות דכתיב ב' "זכור את יום השבת לקדשו", שנת השמיטה, ה' תשע"ה לבה"ע.

בענין המתג הנקרא "כשר סוויטש", שיש שהתירו על ידו הדלקת וכיבוי חשמל וכל שאר מכשירי החשמל, ע"פ יסודות היתר של סילוק המניעה בתוספת הרחקת התחלת הפעולה, ובהיתרים כגון אלו כבר הכריעו רבותינו מצוקי ארץ שאין להשתמש בהם,

ולכן השימוש בו אסור בשבת וביום טוב (וכן ביום טוב שני).

באעה"ח

הרב פינחס ברונפמן, הרב שלמה זעפרני, הרב ישעי' פרנקל, הרב משה רוט, הרב יצחק בירך דסקל, הרב אליהו מונק, הרב שמשון פרנקל, הרב ישראל טויב.

הנני עניא מצטרף לדברים הבהירים והנהירים דהגאונים הדיינים ומורי צדק שליט"א, והוא בדבר המכשיר שנתחדש הנקרא בשמו "כשר סוויטש", שהוא לאפשר הדלקת אור החשמל בפעולות ע"י אופנים וטצדקי מסויימים, דברירא שאסור להשתמש בו בשו"ט. והוי בכלל המצאות דומות אשר הועלו על שולחנם של רבותי גדולי הדור וההוראה ז"ע, ונאסרו על ידם מכמה אנפי וטעמי. זכות העמידה האיתנה על קדושת השבת, יעמוד להאיר הדעת בתוה"ק מבחי' אתה הראת לדעת וגו', להורות לאמיתה כרצון בורא כל עלמין.

באעה"ח

מרדכי גרוס

זעקת גדולי התורה וההוראה בארה"ב²

בעז"ה מוצ"ש שמיני תשע"ה

ע"ד מכשיר חדש המכונה 'כשר סוויטש' [Kosher Switch] שתכליתו לחדש אפשרות להפעלת חשמל בשבת, ופעולתו הוא כך שהדלקת החשמל נפעלת בקצת איחור זמן ע"י הסרת מחיצה המפסקת בפני פולסי אור אשר בהתקבלם כראוי גורמים להדלקת חשמל, והמייצרים פרסמו שאין בזה אפ"י משום גרמא וכשר אף לכתחילה להשתמש בו בשבת מכיון שסידורו שהסרת המחיצה הוא בזמן שברור שהפולסים הופסקו, והופעת הפולסים וקבלתם הוא באקראי ובכמה איחורים וכו', וכפי שתיארו מייצרי המכשיר בפרסומות שלהם.

הנה אחר שעברנו על דבריהם בעל פה ובכתב, נוכחנו לדעת שהמכשיר הלזה בנויה על היתרים שאין להם מקורות נאמנים, מג' טעמים. (א) מצד גדרי גרמא - אשר הרבה יש לפקפק בדבריהם, ויתכן שזה עדיין נכלל עכ"פ בגדר גרמא שגם המייצרים מודים שאסור בשבת, ולכמה שיטות בפוסקים יתכן שהוא בגדר מעשה מלאכה ממש, הן בהבערה והן בכיבוי. (ב) מצד גדר פס"ר שכתבו שזה אינו בכלל פס"ר, הנה בודאי זהו בגדר פס"ר כיון שהתוצאה הנדרשת נפעלת בקרוב למעשה האדם, ומה שהוא בקצת איחור ומסודר בצורה אקראית אשר כל פולס יחיד מצד עצמו אין מוכרח להביא להפעלת החשמל אין זה מפקיעתו מידי פס"ר וכמבואר בראשונים ופוסקים, וכמה פס"ר שזכרו בשי"ס הם באופן זה וכמפורש בראשונים. (ג) גם אינו פשוט כלל שזהו גדר אינו מתכוין.

כן מה שהוסיפו שיש בו מעליותא משום שאופן פעולתו בשבת שונה משל חול וגם המתג שונה משאר מתגים רגילים, אין בזה ממש, וכבר כתבו גדולי האחרונים אשר כל המתוקן באופן נאות לרבים הוא מלאכה גמורה ואינו בכלל שינוי וגרמא אף כאשר הוא מיוחד לשימוש ולפעולה רק בשבת, ובחול משתמשים בו ונפעל בצורה אחרת.

וכל זה מלבד ממה שזה אינו כלל כפי רוח השבת ורוח התורה, וברור שאיכא זילותא דשבת, שמצד זה לבד א"א להתיר דבר זה.

והנה המייצרים כבר עשו מעשה לפרסם היתר והכשר למכשיר זה ושהוא מותר לכתחילה ממש, וכאילו יש הרבה רבנים המסכימים לכך, ופרסמו שכדאי להתקינו בבתי ישראל באשר לפעמים יארע מצב של צורך וכגון ששכח לכבות האור בחדר של תינוק וכדו' וקשה להשיג גוי, וגם כדי לחסוך כסף על פעולת החשמל ומשום בל תשחית וכו'. ואמנם כבר שמענו מכמה מהרבנים שנתפרסמו כמסכימים שאין דעתם כן, ופשוט שיש להרחיק מזה ולא להכניסו לשום בית אפ"י בשביל מצב של צורך, ומה שהתקינו מכשירים כע"ז בבתי חולים בא"י שהם מקומות מיוחדים לטיפול חולים אין בו כדי להצדיק התקנתו בסתם בתים שבדאי יבא להירוס גדול בשמירת שבת.

אברהם אבינו
913 פ"ת
אברהם אבינו
פ"ת

² בארה"ב התפרסמו מכתבים רבים מכל רבני הגולה שליט"א, אחדים מהם מובאים בזה.

להסיר מכשול

A SHABBOSALERT TO THE FLATBUSH COMMUNITY

We have been asked regarding the "**Kosher Switch**", which is being marketed as a switch which may be used to turn electricity on and off on Shabbos.

After carefully reviewing the device, we have concluded that it relies upon *heteirim* which are not reliable. There are three major flaws in the heter. 1) The *Grama* aspect: The claim that this is less than a *grama* is incorrect. As they themselves acknowledge, a *grama* is prohibited on Shabbos. This device is, at the very least a *grama* and according to many Halachic authorities would be considered a direct *melachah* in turning the electricity on or off. 2) The *Psik Reisha* aspect; the claim that the randomness of the pulse activity renders this a non-*Psik-Raisha* is incorrect. The electricity goes on almost immediately after the switch is turned on. The fact that the inner working of the device involves complex activity does not change this. As a matter of fact, many of the *Psik Reisha* examples in Shas and poskim involve greater randomness and delays. 3) The *Aeino Miskaven* aspect; It is also doubtful that this is considered an unintentional action at all, since the device is manufactured to work this way.

The fact that the switch operates differently on Shabbos than during the week; and the fact that the switch's appearance is different than a regular switch is irrelevant. Poskim generally agree that anything which is easily used on Shabbos, cannot be considered a *shinui* or *gramma* even if it has been designed to do the *melacha* in an unusual or technologically indirect manner.

All this in addition to the fact that this innovation runs contrary to basic core Torah and Shabbos values, and is definitely a *zilzul d'Shabbos* which itself is reason enough to prohibit its use.

This innovation has been publicized with the representation that it has the endorsement of "leading Poskim and Orthodox Rabbis" and that it is permitted for use *lechatchila* and is actually recommended for installation in Jewish homes for the enhancement of Shabbos. However, some of these Rabbis have already stated that they do not endorse use of this product on Shabbos.

This device should not be brought into any Jewish home. This device is undoubtedly prohibited for use on Shabbos and can lead to a tragic desecration of *Shemiras Shabbos*.

שלמה אליהו מילר

דוד פיינשטיין

שמואל קמנצקי

We were shocked to learn of the introduction of the Kosher-Switch to the Frum community and have asked the Gedolim for a ruling on the topic. We present a free translation of their ruling here and urge our community to unite in rejecting this unfortunate and misleading innovation.

משה טובי' לוי

אברהם שארר

ישראל רייזמאן

RABBI Y. ROTH
1556-53RD STREET
BROOKLYN, N. Y. 11219
TEL: (718) 435-1502

ע"פ

יחזקאל רוטה

אבדיק"ק קארלסבורג
בארא פארק ברוקלין, נ.י. יע"א

גילוי דעת

באנו בזה לפרסם לפני כל יודעי דת ודין בדבר השמועה שנפוצה שכאילו אנחנו מתירים את השימוש בהסוויטש החדש הנקרא קאושע"ר סוויט"ש, שבאמצעותו אפשר להדליק ולכבות את המאור ושאר כלים הקשורים לעלעקטרייק בשבת ויו"ט, **הננו בזה לגלות דעתנו ברבים שמעולם לא עלתה על דעתנו להתירה, כי יש על זה פקוקים רבים על יסוד ההיתר מצד הלכה**, וגם יש בזה זילותא דשבתא ועובדין דחול, וגם יגרסו שיבואו לידי שאר מכשולות בחילול שבת.

גם מוצאים אנו לנכון ולנחוץ להבהיר שלא להחליף סוויט"ש זה (שהוא כפתור שמעלים ומורידים אותו בשבת בכדי להדליק ולכבות) עם ה"שעון שבת" המשוכלל (הנקרא "זמן" סוויט"ש, הנערך ומופעל מערב שבת) שנעשה בהסכמת הרבה רבנים ופוסקים וותיקים וגם בהסכמתנו, שאדרבה עיקרו למנוע חילול שבת במזיד ובשוגג (ע"י שהסוויט"ש שבה מנותק בשבת ויו"ט מבלי אפשרות ללחוץ עליה בשיו"ט), אלא שיש המערבבים ומתבלבלים ביניהם להיות ששמותיהם דומים.

ולאות אמו"צ בעה"ח בחודש אייר שנת תשע"ה לפ"ק

למען כבוד שבת קודש, ושמירתה כהלכה

הק' יחזקאל רוטה

ע"פ

ב"ה

Rabbi Y. Belsky
506 EAST 7th STREET
BROOKLYN, NEW YORK 11218

ישראל הלוי בעלסקי
941-0112

To whom it may concern;

I was given a description of a device called "the kosher switch" by its makers. The accompanying material claimed that it could be used to turn lights on or off during Shabbos without violating Halacha. Upon careful examination it turned out to be nothing more than a tool for the breaking down מלאכת שבת into its component parts without omitting a single element thereof. It is a "Rube Goldberg" contraption comprising an entire melocho, except that somewhere along the line a tiny possibility of ספק is introduced so that the odds of the melocho being completed is reduced somewhat or delayed minimally. This concept has no place in Halacha¹. If the Sanhedrin were empowered, that act would be punishable by מיתת בי"ד.

Following this fallacious reasoning, all thirty nine melochos and their sub categories (toldos) could easily be performed on Shabbos. There is but a one word correct response to these machinations - אסור, period. In a case of pikuach nefesh there would be no improvement in using this device over a direct performance of the actual act (melocho), which would be preferable because it would shorten the rescue time.

The material advertising the "switch" is an agonizing distortion of Torah values. It portrays the holy and wonderful Shabbos as a nuisance and a problem to be solved. "Get our switch" and you will be relieved from the unbearable limitations and yoke of Shabbos. That is the unequivocal message resounding from every word of the false publicity accompanying the gadget. It is worthwhile to issue a clarion call at this time to clear the air. Shabbos is wonderful, Shabbos is bliss. There is nothing in Jewish life comparable to preparing for and experiencing our Holy Shabbos. Nor is there anything in non jewish life that comes close to Shabbos. The limitations of Shabbos are what characterizes it and what endows it with its sweetness and majesty.

זכר את יום השבת לקדשו - אתה היא ביני וביניכם לדורותיכם

Signed on the 2nd day in the month of Iyar 5775

חיים ישראל בעלסקי

Rabbi Yisroel Belsky

¹Compare to זורה ורורח מסייעתו. There as well the lack of certainty in intermediate elements do not diminish the continuity of the melocho. There are innumerable other examples.

הרב שלמה מילער שליט"א

רה"ק ואב"ד דכולל טאראנטא

הנה לדעתי אין להתיר כלל המתג אור שקורין "כשר סוויטש" בלע"ז "Kosher Switch" ואין לי פנאי להאריך אבל יש צורך גדול להעיר על שתי נקודות שלדעתי הרבה טועים בזה.

א) לדעתי כל העברת מידע למחשב בשבת יש בו מלאכה של תקון מנא שהוא מכשיר עבודתו. והנה לענין שעון כתב המשנה ברורה בסימן של"ח ס"ק ט' לענין זוג המדקדק לשעות דמותר להכינו מבעוד יום אבל בשבת אסור, לא מיבעיא דאם עמד דאסור להכינו שילך ואפילו רק בנענוע חוט הברזל שמתנענע ויש בזה איסור תורה לכמה פוסקים דהוי בכלל תיקון מנא, אלא אפילו בעודו הולך אסור ג"כ למשוך המשקולות (או ב"טאשין אוהר" חוט המושך הגלגלים) שלא יפסוק הלכו. וע"ש בשעה"ת אם זה מה"ת או מדרבנן ע"ש ס"ק י"ח. ופשוט שבשעה שאינו הולך שכתב דיש בזה אסור תורה לכמה פוסקים, הוא אפילו אם יתחיל פעולתו אחר זמן שיש כאן איזה מניעה והוא מסיר המניעה לאח"ז, מ"מ תקון מנא נעשה עכשיו בשעת עריכת השעון. וכן נמי בכל מידע שהוא מעביר למחשב בשבת, וע"י מידע זה יפעול המחשב לאח"ז יש כאן עכשיו תיקון מנא.

ב) מש"כ הרבה בהיתר של גרמא וכדומה: והנה עיין בסימן רס"ה במש"ב ס"ק ו' לענין ביטול כלי מהיכנו שהביא בשם מהרי"ל עצה להשים כלי תחת השלחן והסכים המג"א לזה דישים הכלי מבע"י תחת השלחן ובשבת אחר האכילה יסיר את השלחן והכלי עומד מעצמו תחת הנר, ואף דהוא גורם בשבת לבטל כלי מהיכנו ע"י הסרת השלחן מ"מ שרי כיון שאינו מבטלו בידים בשבת. ועוד דהא אין אנו נזהרים מלהשים כלי בשבת על השלחן תחת הנר אע"פ שנופל בו שמן כי אינו מתכוין לכך ה"נ אין מתכוונים כשמסיר השלחן אלא להצלת השלחן שלא יפול עליו הנר עכ"ל, והנה מובא במ"ב דלהשים בשבת כלי תחת השלחן ואח"כ להסיר השלחן והכלי ישאר תחת הנר אסורה ואף דכל מעשה לחוד שרי, דודאי שרי להשים כלי תחת השלחן בשבת ואין כאן שום סרך איסור, וכשהכלי כבר מונח תחת השלחן שרי להסיר השלחן אבל לעשות מעשה שניהם יחד בשבת שימת הכלי והסרת השלחן אח"כ אסור אף דאפילו גרמא אין כאן מ"מ אסור, וזה אף שכוונתו רק להצלת השלחן כשמסיר השלחן, ואם כוונתו שיפול השמן לתוך הכלי לפי טעם ב' במ"ב יאסר אף במניח הכלי תחת השלחן מע"ש.

וכ"ש להשים כלי תחת השלחן ויודע שאח"ז יבוא מישחו ויסלק השלחן א"כ יש איסור מבטל כלי מהיכנו בשעת הנחת הכלי תחת השלחן אף שהביטול לא יבוא אחר הסרת השלחן ואחר נפילת השמן לתוך הכלי, מ"מ נכלל בגזירת חכמים של ביטול כלי מהיכנו, ואף שלכאורה יש להתיר זה מדין גרמא ומדין הסרת המונע מ"מ אסור. ואי הטעם שגזרו ע"ז שידעו חז"ל אם יעשה כן, הנה זה דבר ההוה תמיד ובזה הבינו שבמשך הזמן תבטל ע"ז איסור ביטול כלי מהיכנו. והתירו גרמא רק באופן מקרה כמו בשרפה שאין זה דבר קבוע בכל שבת ולא יבוא ע"י כן לאסור כבוי, משא"כ בדבר קבוע והנה אסור להשים כלי תחת השלחן בשבת ואח"כ להסיר השלחן (או אם השלחן יסתלק מכח מחשב לאח"ז) אף דכל מעשה בפנ"ע שרי. וא"כ בכל גרמא שיעשה בקביעות אין להתיר כמו שאין מתירים גרמא של ביטול כלי מהיכנו.

[לפי טעם ב' במ"ב שאינו מכין שהשמן יפול לתוך הכלי אפשר שיהא שרי גם להשים כלי תחת השלחן בשבת ולהסיר השלחן אח"כ בכוונה להצלת השלחן לחוד, ומה שלא התיר המ"ב רק אם משים הכלי מע"ש אולי הטעם מפני שאינו מתיר אלא בצירוף ב' הטעמים].

איך שיהיה אם אסור להשים כלי תחת השלחן ואח"כ להסיר השלחן כ"ש שאסור המתג אור שקורין "כשר סוויטש".

ג) ובכלל ענין הגרמא היא סוגיא עמוקה שאף שמתירים להשים כלי חרש מלאים מים לפני הדליקה כמבואר בסימן של"ד סעיף כ"ב. אולם לעשות מחיצה של שלג לפני הדליקה פליגי הראשונים בזה ע' תוס' שבת מז: דדעת ר"ת ור"ח דרק כל"ח מלא מים חשוב גרמא ושרי משא"כ מחיצה של שלג דאין הפסק בין מים לניצוצות. ותוס' שם מצדדים דלפי ש"ס שלנו אפשר דשרי גם במחיצות של שלג. ועיין ריטב"א שהביא שהתוס' מקשים על פירוש ר"ח ור"ת מטלית שאחז בו אור שמוותר לתת מים מצד אחר, ובריטב"א תירץ דכל שיש ריוח שום דבר בין המים והאש הפסקה חשיבה להו כיון דאפשר שתכבה קודם שתגיע שם. ואף שיש להאריך בכוונת תירוצו מ"מ זה מפורש בדבריו דלדעת ר"ח ההיתר של גרמא הוא רק מפני שאפשר שתכבה קודם לכן ע"ש. וע' ברשב"א שבת ק"כ דרק מחיצה של כלים שרי, דאפשר דלא מתבקעי אבל

מחיצה של מים לא שרי כן דעת ראב"ד ורמב"ן להעמיד דעת הרי"ף, וע' תשו' אבנ"ז סי' ר"ל מש"כ לענין היתר כלים מלאים מים דהוי כמו כח ע"ש ואף דגרמא כשמכוין חייב, הכא רוצה שהאש לא תעבור כלל ואין מחשבתו שהכלים יתבקעו ואח"כ המים יכבו הדליקה דאדרבה רוצה שלא יבקעו הכלים והאש תכבה קודם שתגיע לכלים ע"ש בפלפולו.

ובאמת בכל גרמא כשמכוין לכך כבר האריכו המפרשים דאפשר שאין כאן פטור גרמא דאדרבה הלא מבואר בב"ק ס. דאף דזורה ורוח מסייעתו לענין נזקין הוי גרמא, מ"מ לענין שבת חייב דמלאכת מחשבת אסרה תורה וע' ישועת יעקב סוף סי' של"ד מה שהאריך נכדו מו"ה צבי הירש דיש כמה פוסקים האוסרים גרמא אם מכוין לכך ע"ש מה שהאריך בזה ע"ש בד"ה ועדיין.

וידוע דעת הרא"ש במסתפק מן שפופרת של ביצה שהיא למעלה מן הכלי חשיב מכבה ממש וחייב עליה אף שכבוי נעשה לאחר זמן, ועיין אבנ"ז סי' רל"ב מש"כ בדעת הרא"ש, ואיך שיהי' דעת הרא"ש דהיתר גרמא רק באופן שאינו נוגע בדבר הדולק אלא עשה דבר חוצה לו הגורם את כיבוי כשתגיע שם הדליקה, אבל הכא השמן והפתילה שניהם גורמים והממעט מאחד מהם למהר הכיבוי חייב. והיינו דעל הכיבוי הבא לאחר זמן לא מקרי גרמא כיון שעשה פעולה בדבר שידלק לאח"ז אף שעכשיו אין נעשה שום מלאכה.

היוצא מדברינו, שח"ו להתיר המתג אור שקורין "Kosher Switch" וב"ה כבר כתבו רבנים חשובים לאסור. ופשוט שיש בזה זלזול שבת שרוצים לעשות שבת כימי החול והשבת אצלנו ברכה ולא בעיה שצריך לפתור לעשותו כיום חול ושיהא אופן לעשות ביום שבת הכל כימי החול ח"ו. ובעזה"י נזכה להבין ששמירת שבת ברכה היא לנו.

מכתבים מגדולי ישראל מדור קודם

אודות 'היתירים ותחבולות חדשות'
אשר שייכים גם לנידון ה'כשר סוויצ'

תשובת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל

נדפס ב'שא יוסף' (ח"ג סי' פח), וב'קובץ תשובות (נוספות לחלק ד').

"בדבר ההיתירים שהמציאו לאפשר לנסוע
בשבת ע"י גרמא וכיו"ב, מלבד הפירצה
בקדושת השבת גם יש לדון בעיקר הדין
שדבר שכך מתוכנן ע"י עריכת החשמל אין
בזה גדר של גרמא, ולכן אם המדובר הוא
בחולה שיש בו סכנה יעשה את המלאכה
כדרכה ואם אין בו סכנה אין היתר להשתמש
בהמצאות הנ"ל".

זעקה גדולה

על ה"ס קדושת השבת

ע"י החת"ס נחמאל ווערמא - מפלגת זמנן אדע"י מנעלג' לבינת ווערמא

הרינו בזה להודיע בשער בת רבים בדבר ההמצאות הטכנולוגיות החדשות בענין ביעול מים וחימום מים בשב"ק ע"י היתרים שונים - וכן כיוצא בזה בשאר עניני שב"ק - כי מלבד אשר ההיתרים עצמם מנוקמים עד מאד - ואף היה דבר זה מותר מבחינת פרסי דינו שבת, בלי ספק שאי אפשר לשמור על תנאי ההיתרים - חוץ מזה עצם ההשתמשות בהיתרים האלו איסורו חמור מאד משום דכל כי האי גוונא יש מזה הירוס ועקירת שמירת השבת ח"ו והפרכתה ליום של חול רח"ל, ולעשות פעולות רגילות כעין מלאכות ומכאן ועד למלאכות ממש המרחק קטן מאד.

ואוי לנו אם הגענו לכל זאת

באשר על כן פשט וברר כי על פי דעת תורה אסור להשתמש בדודי החימום והחימום ע"י החימום וכן בדודי החימום של החימום לעשר שאן הד סולדת בהם, וכן אסור להפעיל כל שימוש שנים ע"י ההמצאות הטכנולוגיות של חימום וכו' ע"י - כי הצד השווה בכלם שהם היחס והקדחת קדושת השבת וסוכם מ"י ישורת, ועל כפצא בזה אנו מצווים לעמוד מעומדת המצאות.

ועל ידי שנעשה משמרת לתורה נזכר ששב"ק יהיה לנו ליום מנוחה וקדושה מנוחה שלמה אשר הקב"ה רוצה בה.

בעה"ח יום ב' ל"ח למספנים השמיה לפר"ט

יצחק יעקב וייס רב תב"ד דה"ק ירושלים תנ"כ

יעקב ישראל טייבסקי אלעזר מנחם מן נש

שמואל זאזנס רב אב"ד וי"ט מנחם מנחם ב"ר טק

קול קורא

ממרנן ורבנן, הגאון הגדול ר' אהרן לייב שטיינמן שליט"א
וגדולי תלמידיו מרן החזו"א
ע"ד המצאות היתרים ותחבולות טכנולוגיות שונות (מסכוני מדעי טכנולוגי לבעיות הלכה) בעשיית
השבת פלסתר דח"ל

באנו בזה למען קדושת השבת ושמירתה, כאשר נמצאו כאזה אשר משתמשים בהמצאות שונות להריסת השבת ועקירתה, אם בטענת כח שני, או שני גרמות וכיו"ב, וכאילו לא הי' ידוע מעולם המצאה של כח שני או גרמא, ורק אודות לטכנולוגי' המחדשת מצאוה... ובעוד בדברי חז"ל מצאנו שגזרו וחזרו וגזרו להוסיף בשביתת השבת, אף בדברים שאין בהם סרך מלאכה כלל, הנה באו כיום להרוס ולעקור הכל. ולאפשר עשיית כל המלאכות בתחבולות שונות, וכידוע הרבה רופפים נמצאים בדורינו, אשר שאיפתם לפתור בעיות ההלכה במקום להימנע. והם קופצים על המציאה הזאת. אשר תחת להמנע מל"ט מלאכות בשבת הנה אפשר לעשותם, ולהיות ככל הגויים, אלא שבמקום לכתוב בעט ודיו פלוגית צריך להשתמש בעט ודיו אחרים, וכן אפשר לדבר בטלפון ולנסוע ולחמם מים ולבשל וכי', אלא שצריך לזה כלים מיוחדים וכיו"ב, והנה תסתיים שמירת השבת ברכישת השכלולים הנדרשים ותו לא.

אוי לנו שכך עלתה בימינו

ושמא תאמר הרי יש בזה תועלת למנוע חילול שבת דאורייתא במקום פיקו"נ, מי בקש זאת מידם, הרי אף שבאפשר ע"י שינוי איכא פלוגתא אם ראוי לשנות כדאיתא בשו"ע אור"ח סי' שכ"ח סי"ב וזבמ"מ פ"ב מה"ש הי"א, ועיי"ש במ"ס ס"ק לו. ומה יתרון למנוע את המותר, בשעה שזה הופך לפתחון פה לרופפים ולקלים למיניהם, ולהתיר את האסור, ולעשות שבתן חול.

על כן באנו בזה להודיע בשער בת רבים, כי
התחבולות הטכנולוגיות אסורות, ואין בהם כדי להקל
על שום מלאכה.

וכל המשתמש בהם הר"ז מחלל את
השבת, וגם יש בזה מעין ח"ה בעשיית
שביתת השבת פלסתר.

בין המצרים תשמ"ה

יהודה שפירא	דוב לנדו	גדלי' נדל	ארי' לייב אברהם	א. ל. שטיינמן
רפאל יצחק וסרמן		משה יצחק דויטש		יהודה בויאר

מכתב בד"צ העדה החרדית - ירושלים

עליו חתומים :

הגאון רבי משה אריה
פריינד זצ"ל, הגאון ר'
ישראל יעקב פישר זצ"ל,
הגאון רבי אברהם דוד
הורביץ, הגאון רבי
ישראל משה דושינסקי
זצ"ל, ומצורף אליהם
הגאב"ד רבי יצחק יעקב
ווייס זצ"ל בעל מנחת
יצחק

ב"ה
בית דין צדק לכל מקהלות האשכנזים
ע"י העדה החרדית, פרו"ח.
(ועד העיר לקהלת האשכנזים)
פעיה"ק ירושלים תובכ"א.
פעיה"ק ירושלים ת"ו יום כ"ט לחדש אייר
שנת תשמ"ה.

דעת תורה
ע"ד ההמצאות הטכנולוגיות החדשות, בענין כישול מים בשבת,
ובענין חימום מים בשב"ק וכדומה, אופנים ועניינים כיוצא בהם
עפ"י עצות והיתרים שונים.

הנה דברים חדשים אלו יש בהם משום עקירת שבת קדשינו ע"י
התחכמות לעשות שבת לחול בעשיית הס"ל מלאכות בהיתרים שונים
ומסונים אשר לא שערם אבותינו וסוף הדברים מי יסורם.

והננו לחו"ד שאסור להשתמש בדורי החימום שנעשו עפ"י התירי
גרמא וכן בדורי החימום שנעשו בשיעור שאין היר סוליה בהם, וכן
אסור להפעיל כלי שימוש טבעיים עפ"י המצאות טכנולוגיות של
גרמא וכח כחו וכל כיוצא בזה. וחולים יעשו ש"ח.

ובזכות שנעשה משמרת למשמרת לשבת קדשינו הרחמן הוא ינחילנו
ב"ב יום שכולושבת ומנוחה לחיי העולמים בביאת גוא"צ בכ"א.

הכו"ח לכבוד קדושת שבת קדשינו
הביד"צ דפעיה"ק ת"ו.

משה ארי' פריינד ראב"ד פה עיה"ק ת"ו.
ישראל יעקב פישר
אברהם דוד הורביץ
ישראל משה בלאאמור"ר הגה"צ מהר"צ זצוק"ל דושינסקי
בנימין ראבינאוויטץ.

בס"ד
הנני לקיים ולחזק כל האמור לעיל ע"י הגאון הבוד"צ שליט"א,
ובזכות שמירת שבת קדשינו נזכה לראות ביצועתו ושמחתו של
ישראל בביאת גוא"צ בכ"א.
המחכה ליטועה קרובה
יצחק יעקב ווייס רב ואב"ד פעיה"ק ת"ו.

מכתב בית הדין של הגר"ש ואזנר זצ"ל

ושמרתם את השבת

היות כי חדשים מקרוב באו לא שערם אבותינו, להחיר לעשות מלאכות ביום שבת קודש בדרכי תחבולות דמתקריין טכולוגיות, ואף מפרסמים ברבים את המצאותיהם ומודיעים לעמי הארץ וקלי הדעת כאילו ניתן לעשות כל המלאכות בשבת בדרך היתר.

והנה ברור לכל איש מישראל אשר יראה ה' נוגעת ללבבו, כי התחבולות אלו אין בהם להחיר איסורי המלאכות, וגם עלולות לגרום ח"ו עקירת שבת קודש מישראל, ולעשותה ליום חול ע"י עשיית מלאכות בדרכי תחבולות, והיא נתינת יד לפושעים מבזי כל קודש.

לזאת הננו להודיע כי לפי דין תורתנו הקדושה איסור גמור לעשות שום מלאכה בשבת קודש על ידי התחבולות החדשות, ושומר נפשו ירחק מהם.

ובמקום שיש חשש סכנת נפשות מצוה לחלל עליו את השבת וכמבואר בשו"ע, ובדבר שאין במניעתה חשש סכנה אסור לעשות שום מלאכה אף לא בדרך תחבולה. "אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה, שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע".

ובזכות שמירת שבת קודש השקולה כנגד כל המצוות נזכה לראות במהרה בגאולתן של ישראל ע"י משיח צדקנו בב"א. ...

על החתום: מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל, הגאון רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל, הגאון רבי נתן גשטטר זצ"ל והגאון רבי יצחק צבי ברנפלד זצ"ל

דברי הגר"ח גריינמן זצ"ל

(מכתב שהוכתב לאחרים שיכתבוהו, נדפס ב'מכתבי התעוררות' עמ' קי).

באנו בזה להביע את השקפתנו על הדברים המתחדשים.

— — — אם המדובר בבתי חולים במצבים של פיקוח נפש, וההמצאות יועילו להחליף מדאוריתא לדרבנן, או אולי אף להיתר גמור, הרי הריוח בזה הוא קטן, שהרי בשאפשר על ידי שינוי או אינו יהודי נמי הדבר בדיון אם לעשות כן, עיין או"ח סימן שכ"ח סי"ב בהגה"ה ובמ"ב ס"ק ל"ז בשם ה"טו, ואף דלמעשה לכתחלה יש להשתדל בזה, וכל שכן כשירדע מערב שבת שיצטרכו בשבת שבודאי יש להכין אינו יהודי לזה, אבל חובתנו בזה הוא רק בנדר של הידור מצוה או קצת יותר מזה.

ואם המדובר לעבריינים שמחללים את השבת, ועל ידי ההמצאות והשפעות יסכימו להחליף אותן מדאורייתא לדרבנן ואולי לפעמים להיתר, גם בזה יש לשקול עד כמה חובתנו, ולא ראינו מבקשים מהמעשנים בשבת שידליקו את הסיגריות בשינוי, ולעומת זאת יש גם צד הפסד בדבר, שהחילונים מזלזלים על ידי זה בעיקר המצוות, בחשבם את המצדקי כהערמה, וגם הם נוטים לחשוב שהרבנים עושים כאוות נפשם, ועוד לחץ עליהם וימצאו היתר גם לזה וגם לזה.

ואם המדובר ליראים, שומרי מצוות באמת, הרי הדברים כולם הפסד, והרי כל התורה כולה מלאה סיינים וגזירות, אם באמירה לנכרי, ואם בתולדות חמה, ובדברים טובא אמרו מהו דתימא לגזור, שהדבר פשוט שאם מים מתחממין בשבת יש לאסור הדבר, אפילו כשנעשה מבלי שום איסור, משום שמה יבואו לבשל לכתחילה, ולעולם בקל היו יכולים חכמי הדורות להמציא המצאות, אלא שגם ההמצאות הפשוטות אסור, וגזרו על הטמנה במוסיף הבל גם במערב שבת, וכל ההטמנות בשבת, וכן שהיית בשיל ולא בשיל מערב שבת, כך שאפילו אם היה דרך להמציא המצאות שלא יפגשו בשום איסור נמי היה ראוי למנוע הדבר, כיון שהתוצאות הם שיבושל התבשיל או שיתחממו המים בשבת. על אחת כמה וכמה שבדרך כלל הדבר יפגש לפחות בכמה איסורי דרבנן, ותחלת עשייתו למקום שיש פיקוח נפש, ועל ידי פרסום ההמצאה ירוצו הקלים למהרם גם לביתם, וכמה הרס לשמירת השבת וקרונתו הוא כשהקדרה תתבשל בשבת על ידי שעון, וכן יתחממו המים, ומכונת הכתיבה תתקתק, והמלפון יצלצל, והכל על טהרת ההכשר בהנעמת זמירות (ואף שאנו מדליקין ומכבין את האור על ידי שעון שהוכן מערב שבת, אין הנידון דומה, דהתם אין שום קשר לאדם עם המעשה שנעשה, ולא נאסר הדבר בהנאה).

והדבר חמור ביותר בזמננו, כאשר יראי חטא נמאסו, ואין דורש ואין מבקש, וכל הנהגות האדם והבית נעשים בהשפעת הרחוב, וכשיתפשטו ההמצאות הרי שכבר בתחלת תכנון הבתים יעשה באופן שהכל יסודר על ידי הקבלן, ויהיה הכל מותר בשבת כבחול, והיכר השבת יתבטא רק במחיר ההתקנות שעשו, והגע עצמך עד כמה זה יהרוס את חומת השבת.

ואשר על כן הננו רואים את הצורך בטכנולוגיה לענין השבת, רק בכדי להסביר לבתי חרושת למיניהם שעל ידי הפסקת העבודה בשבת שלא יוגרם להם נזק אחר כך, ובמקום שיש בעיות בגלל הצורך התדירות, יש למצוא המצאות בטכנולוגיה לבטל את הצורך בתדירות, או שאר עצות, וכן במקום שהכרח בפיקוח נפש מחייב, אבל לא להמציא אפשרויות לעשות בשבת על ידי גרמא, או כח שני, או שאר תחבולות, שלא במקום פיקוח נפש.

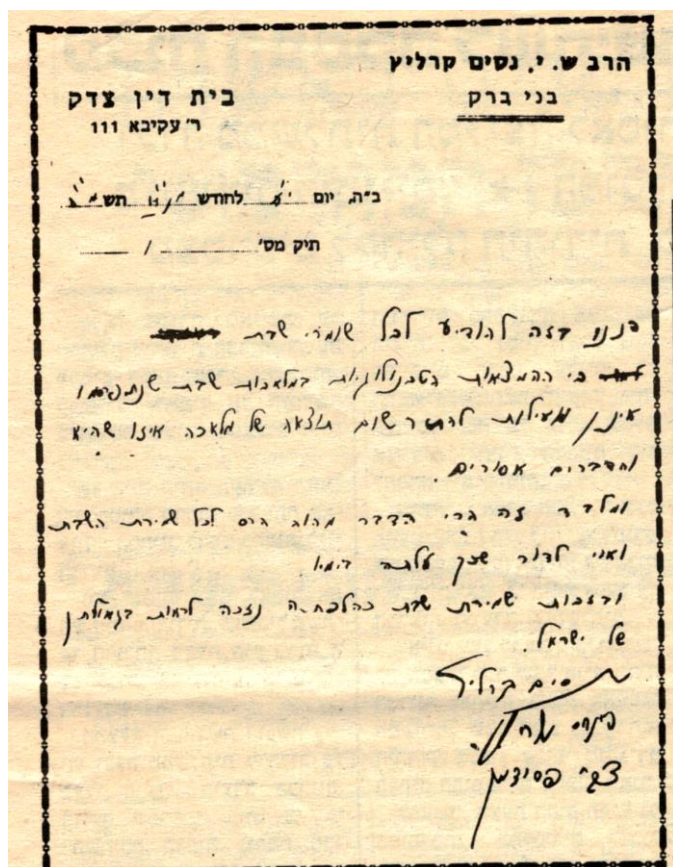
מכתב בית דין הגאון ר' ניסים קרליץ שליט"א

איליו מצורפים

הגאונים :

ר' פנחס שרייבר זצ"ל

ר' צבי פרידמן שליט"א

אסופת מאמרים בנושא

הרב זלמן מנחם קורן (וינקלר)

עורך הספר "מאורי אש השלם"
(כתבי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בעניני חשמל)
ומחבר הקונטרס "קרני אורה" שנשפח לו

לכבוד

הרה"ג אברהם יוסף גארדאן שליט"א

מחבר ספר "הליכות שבת"

רה"כ שיכון סקווירא ארצה"ב

במענה לשאלתו ברצוני למחות קודם כל על השם "כושר סוויטש" (=מפסק כשר), כי בכל הנוגע לשימוש שאינו לצורך רפואה או בטחון מדובר במתג חשמלי שאינו כשר כלל. ולדעתי עצם השימוש במילה "כשר" בקשר לזה היא בבחינת הונאה.

לגופו של עניין אני מוצא לנכון להבהיר כי לפני כחמש שנים הגיע לביתי אדם מארה"ב יחד עם עוד ת"ח מירושלים, והם הציגו בפני את המצאה של אותו יהודי מארה"ב, שהייתה איזה סוג של מפסק גרמא שדומה בפרטים רבים למפסקי גרמא של המכון מדעי טכנולוגי לעניני הלכה שבראשותו של הגרל"י הלפרין שליט"א. (המפסק שהוצג לפני היה מבוסס על עקרון "מניעת המניעה" שהוא העומד בבסיסם של מפסקי הגרמא של המכון, בתוספת אי אילו מרכיבים נוספים שנוגעים בעיקר לשיהוי הזמן בין פעולת האדם לפעולת החשמל, ולמניעת מצב שבו הפעלת הדלקת האור תהיה מידית, אך כפי שיבואר להלן היה בו גם דבר חידוש שלדעת הממציא הייתה לו משמעות הלכתית, וכפי שיבואר להלן).

לפי דבריו של הממציא, הוא נשלח אלי על ידי הגאון ר' יהושע נויבירט זצ"ל שאצלו היה קודם לכן, כדי שאחווה את דעתי בעניין.

הממציא עצמו היה נלהב מאוד מהמצאתו שלפי דבריו אמורה לספק פתרון למשפחות של אנשים שחזרו בתשובה רק באופן חלקי, וקשה עליהם ההתנתקות המוחלטת משימוש חופשי בחשמל בשבת. ומן הדברים היה נראה שגם אותו ת"ח מירושלים נסחף להתלהבות של הממציא.

(כפי שהתברר עכשיו מן הפרסומים השונים, הנימוק של יצירת איזה פטנט למשפחות שחזרו בתשובה רק באופן חלקי, נועד כפי הנראה לאחז את העיניים של מקצת מן הרבנים שנתנו הסכמה לעניין. וכי הכוונה האמיתית של הממציאים הייתה להפיץ את המפסקים בתפוצה גורפת. וכבר נמצא במפורש מי מן הרבנים שהלן על כך ששמו השתרבב למתירים אף על פי שהוא התיר במפורש רק למשפחות בעלי תשובה במקצת. ולעצם העניין יש להדגיש כי מסורת פסיקת ההלכה בעם ישראל כפי שהיא משתקפת מספרי הפוסקים, שללה לגמרי יצירתם של איזה פטנטים שנועדו לצנן מעט את הגהינום לעבריינים העוברים במזיד על ציווי התורה כגון בחשודים על העריות, שניתן למצוא בעבורם איזה פטנטים להקטנת האיסור, ואכ"מ).

הבהרתי לבעל הפטנט שמדובר במפסק גרמא שאינו שונה באופן עקרוני ממפסקי גרמא של מכון מדעי טכנולוגי להלכה, אשר מעולם לא עלה על דעתם ועל דעת איזה פוסק חשוב להתיר

אותם לצרכים שאינם קשורים לחולים או להפעלת מערכות בטחון במצבים שקרובים לפיקוח נפש. ובאמת כבר בספר "מאורי אש" שהוציא הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בצעירותו (בשנת תרצ"ח), האריך להבהיר כי גם במקום הפסד לא התירו את כל הצורות של גרמא, וחזר על כך גם בפרסומים יותר מאוחרים, אך להתיר מפסקי גרמא שלא בנסיבות של חולי או צרכי בטחון, הוא כאמור דבר שלא עלה כלל על דעת שום פוסק. ובמפורש הגרש"ז זצ"ל וכמו כן תלמידו הגר"י נויבירט זצ"ל שללו במשך השנים כל שימוש במפסקים אלו או דומים להם שלא במקום חולי ומצווה והגבלות נוספות שאכ"מ שאינן מתקיימות במפסק המדובר.

(למעשה הגר"י הלפרין שהוא הממציא של עקרון "מניעת המניעה", סבר שגם כאשר מתבצעת בדרך זו פעולה ישירה, אין בזה איסור תורה, אלא שבחוברת שהוציא המכון שלו בשנת תשכ"ט, נכתב במפורש שהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שבפניו הוצג עקרון מניעת המניעה, שלל לחלוטין את הדברים, וסבר שאם אדם מבצע בדרך זו פעולה שנפעלת באופן מיד, יש כאן חילול שבת מדאורייתא [ראה אודות זה במכתב הרב רוזן משנת תשע"א, הנספח למכתבכם]. אך מכל מקום כאשר הפעולה נפעלת בדרך של גרמא לאחר זמן, מובן שהפעלה בדרך זו של מניעת המניעה אינה חמורה יותר משאר סוגי גרמא שבתנאים מסוימים ניתן להקל בהם).

הממציא הנ"ל הציג בפני שכלול ייחודי שלו, שגורם לכך שלא בכל פעם שמנסים להדליק את האור באמצעות המכשיר שלו אכן יידלק האור, והוא טען כי בזה יש יתרון למכשיר שלו לעומת מפסקי הגרמא של המכונים השונים שעוסקים בזה (בנסיבות המיוחדות בהן יש היתר לשימוש במפסק גרמא), והוא סבר שמשום כך במפסק שלו ניתן להשתמש גם בבתיים פרטיים.

למשמע הדברים הבנתי שמדובר באדם שהוא או איזה רבנים שקשורים אליו, אינם יודעים על מה הם מדברים, ומערבים מין בשאינו מינו. וזאת מפני שרק בדבר שאדם אינו מכין לו, יש הבדל בין מצב של פסיק רישיה לבין מצב שאינו מוגדר כפסיק רישיה, אך בפעולה מכוונת אין כל הבדל בין פסיק רישיה לאינו פסיק רישיה.

כך למשל אם יש איזה מפעל שמייצר גפרורים מאיכות נמוכה, אשר רק בחמישים אחוז מן המקרים מצליחים להעלות בהם אש, מובן לכל שאי אפשר לקרא לגפרורים אלו "כושר גפרור", והמדליק את אותו גפרור בשבת חייב חטאת. ומובן שגם רוצח שזורק חץ בעדים והתראה על מנת להרוג את חברו חייב, אף על פי שעל פי הנסיון של אותו רוצח בתחרויות קליעה למטרה, הוא מחטיא את המטרה בחלק מן המקרים, וכך כמובן גם בזורק חץ מרשות הרבים לרשות היחיד ולהיפך.

מובן כי בהתאם לזה כשמדובר במלאכה שהיא אסורה מדרבנן (כגון זורק חץ מרשות היחיד לכרמלית), גם אם אין בזה חיוב חטאת מכל מקום ברור שאם כוונתו של העברין היא לעשות את הדבר האסור מדרבנן והדבר גם ועלה בידו, הרי זה לוקה מכת מרדות אף על פי שלפעמים הוא לא מצליח לבצע את הפעולה באותו אופן.

ורק בדין אינו מכווין, שם שאלת פסיק רישיה היא המבדילה כחוט השערה בין חיוב גמור לבין היתר גמור. דקיי"ל כרבי שמעון שדבר שאינו מכווין ואינו פסיק רישיה מותר לגמרי אפילו לכתחילה אף במקום שבו ניחא ליה בתוצאה הצדדית אלא שלא כיוון לאותה פעולה צדדית. אך אם הפעולה הצדדית היא בגדר פסיק רישיה, וגם ניחא ליה בתוצאה שאכן קרתה, אם היה שוגג חייב חטאת, במזיד חייב מיתה.

(ניתן להציג את ההיתר כביכול כשאין התוצאה ודאית באמצעות משל חריף, ולדמות זאת למי שמנסה להכשיר חזיר מפני שיש לו פרסות שסועות שזה כמובן סימן טהרה מובהק. לדידן מובן אמנם שיש ערך לאותו סימן טהרה של פרסות שסועות, רק כאשר מדובר בבעל חיים שהוא כשלעצמו מעלה גרה, אך ללא העלאת הגרה אין סימן הטהרה של הפרסות מועיל אלא להטעות את הבריות, וכדברי חז"ל (ויקרא רבה פרשת שמני): "חזיר בשעה שהוא רובץ מוציא טלפיו ואומר ראו שאני טהור").

על כל פנים אני עצמי לא ידעתי באיזה אופן העביר אותו ממציא את התשובה שלי לגאון ר' יהושע נויבירט זצ"ל, אך מפרסומים יותר מאוחרים נוכחתי לדעת מפי כתבו של הגאון ר' יהושע נויבירט זצ"ל, שתחילה הוטעה בעניין.

הדבר התברר כאשר נגד אותו "כושר סוויטש" יצא בחריפות גדולה היה הרב ישראל רוזן שליט"א מאלון שבות, העומד בראש מכון צומת, שהוא בהחלט לא נחשב למחמיר גדול בשאלות כאלה, ואשר כבר אתם צירפתם את דבריו במכתבכם אליו. (למעשה קיים גם מכתב תגובה שלו מחודש ניסן תשע"ה ואני מצרף גם את אותו מכתב למכתבי זה). והוא בדבריו הקצרים בהחלט מיצה את הדברים, וגם הבהיר את ההסתייגות של הרה"ג יהושע נויבירט זצ"ל מן הדברים שפורסמו בשמו.

ראוי לציין כי אמנם במפסקי מניעת המניעה הרב רוזן מחמיר לעומת הגרל"י (שגם הוא לא התיר את השימוש בהם שלא במקום חולי או צרכי בטחון), אך לעומת זאת הוא מרחיב את ההיתר של כסאות נכים עם מפסקי גרמא מסוג אחר, גם לקלנועית שנועדה לאפשר לחולי לב וכיו"ב להשתתף בתפילה בציבור ולעוד מטרות שמן הסתם מסייעות באופן נפשי לחולה (שאינן בו סכנה), וזאת בניגוד לדעתם של רוב גדולי התורה שאינם מחשיבים זאת כצורכי חולה ממש. ועם זאת בנושא זה של "כושר סוויטש" אכן יצא בתקיפות רבה מאוד נגד המתירים ואני בהחלט מזדהה עם הדברים שכתב.

וועיין בספר שבות יצחק ח"ו עמ' קלט שציטט את דברי הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל שהסתייג גם ממכשירי גרמא של מכון צומת של הרב רוזן, ואשר על כן ניתן לקבוע בלי שום ספק שאילו היה עימנו בחיים, היה יוצא בחרב ובחנית נגד ההמצאה החדשה).

עלי לציין כי הרב רוזן כתב בתחילת דבריו שהוא נדהם לראות עד כמה קל לקבל מכתבי רבנים אשר ניכר כי האחד נשען על רעהו, ללא נטילת אחריות אישית, ובנפול היסוד נפל הבית כולו.

ואני יכול להוסיף על דבריו כי כאשר אני רואה מי שכותב בין נימוקיו להיתר את המשפט: "בפרט במקרה שלפנינו אין בטחון שהדבר יפעל", אף על פי שכפי שצוין אין לזה כל שייכות לנדון דידן, אני נזכר בדברי הקב"ה לדוד המלך שאמר לו (ברכות ס"ב ע"ב): "הרי אני מכשילך בדבר שאפילו תינקות של בית רבן יודעים אותו".

למעשה, רבים מגדולי התורה התנגדו גם להיתרים של המכון הטכנולוגי וכיו"ב שכאמור התירו רק במקום חולי וצורכי בטחון, וגם אותם חכמים שהתירו הדגישו חזר והדגש שההיתר ניתן רק לצרכי רפואה בבתי חולים ובטחון, וגם בנוגע לזה הביע הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בפני הג"ר אביגדור נבנצאל שליט"א ובאוזני תלמידים נוספים את חששו שדבר עלול להוביל להפעלת בתי חרושת ונמלים בשבת, והיינו שחשש שהדברים יתגלגלו גם להיתרים חסרי אחריות במקום שלכולי עלמא אי אפשר להתירם. ועכשיו אחרי הסיפור של אותו דבר המכונה "כושר סוויטש" התברר לצערי שנצנצה בו רוח הקודש כאשר חשש לאותם חששות.

החותם בכאב

זלמן מנחם ב"ר שמעון ז"ל קורן (וינקלר)

נ. ב. בארה"ב יש מדינות שיש בהם ויכוח אודות הוצאה להורג של רוצחים. ניתן אולי להציע לבעל הפטנט לנסות למכור לאותן מדינות איזה מתקן של כסא חשמלי שיופעל באמצעות "כושר סוויטש".

1589 E. 28 St.
Brooklyn, NY 11229

ר"ש הרבני דוד ווערשניצקי, אב"ד סאבדורש ר.א.
הרמ"ד פון סודו ורה"ר רבי שמואל בן ליכטנשטיין זצ"ל

דניאל אשר הכהן קליינמאן

מרא דאתרא
(718) 753-4455

בעזה"י א' דר"ח אייר תשע"ה

לאחרונה נתפרסם 'מתג כשר' [Kosher Switch] במטרה לחדש אפשרות להפעלת חשמל בשבת, ויסודו מבוסס על שאינו אפי' בגדר גרמא, שאין החשמל נפעל ע"י מתג הסוגר מעגל כרגיל, אלא פעולת החשמל הוא ע"י פולסי אור הנזרקים מאליהם בתמידות המתקבלים בעין אלקטרוני ועל ידיהם נשלח ציווי למערכת לפעול החשמל, והמתג הוא רק חתיכת פלסטיק העשוי לחצוץ בין הפולסים לעין האלקטרוני כשרוצה שתכבה החשמל, וכשרוצה להפעילו מזיז המתג שלא יחצוץ בין הפולסים והעין וממילא נדלק החשמל, ותיקונו שבשבת נפסק הפולסים בין 10-30 שניות [באקראי] ושוב נמשך וזורק מאות פולסים, ויש סימן לידע בבירור מתי נפסקו הפולסים, ובאותה שעה הבעה"ב מזיז את המתג לחצוץ - או שלא לחצוץ - בין הפולסים העתידיים להזרק וממילא נדלק או נכבה החשמל, וא"כ אין בזה אפי' משום גרמא דבשעת פעולתו אינו עושה כלום. וגם הוסיפו עוד איחורים בהפעלת המכשיר שהמשכת הפולסים הוא ב'אקראי', וגם תיקנו שכל פולס יחיד אין בו יכולת מוחלט להתקבל בעין, ועל פי רוב כל פולס יחיד לא יתקבל, ואפילו אם יתקבל אין הכרח שתתקבל ציווי ההפעלה במערכת - באופן שבכל פולס יחיד ליכא פסיק רישא להפעלת החשמל, ואדרבה - ע"פ רוב כל פולס יחיד לא יפעל החשמל. ואף שקרוב לודאי שע"י סילוק המחיצה יודלק החשמל ע"י כללות הפולסים - זהו רק מחמת עוצם ריבויים, אשר מאות מהם נזרקים תוך זמן קצר אל העין, וממילא כמעט ברור שעכ"פ אחד מהם יתקבל במערכת ועל ידו יופעל החשמל, אבל כתבו שאין זה בגדר פסיק רישא, שאין אנו דנים "כפי רוב סטטיסטי" אלא כפי רוב מציאותי" עכ"ד.

כן כתבו שיש בו עוד מעלה שהמתג הלזה נראה שונה לגמרי משאר מתגים רגילים, וגם יש בו מצב מיוחד לשבת שהוא נפעל בצורה אחרת בשבת כי הפולסים נפסקים בשבת והכל מסודר אז באיחור ובאקראי, וכיון שמצב פעולתו בשבת שונה בהחלט משל חול אין לדון בזה משום מלאכת מחשבת וכדו'.

והביאו רא"י לענין כיבוי משבת קכ: - ונפסק בשו"ע סי' רעז סעי' ב - דדלת הפתוח כנגד המדורה מותר לסגרו אע"פ שהרוח היה מבעירה, ואין בו משום מכבה, שאינו עושה כלום אלא עוצר הרוח ואם תכבה תכבה, וא"כ ה"ה בדין אף שהעביר המתג לחצוץ בין הפולסים והעין, לא עשה כלום, ואם תכבה תכבה, עכ"ד בקצרה, ונחזי מאי דקמן.

בביצה כב. שנינו "הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה" ע"כ, ופי' התוס' (ד"ה והמסתפק) "אינו ר"ל מפני שממחר כבוי, דלא הוי אלא גרם כבוי כו' אלא הואיל דכשמתפק ממנה מכבה קצת ומכבה אורו" ע"כ. והקשה הרא"ש (שם פ"ב סי' יז) משבת כט: דשפופרת המנטפת לנר אסור דלמא אתי לאסתפוקי מיני' ויתחייב משום מכבה - והתם בודאי אין מכחיש אורו כשמתפק משמן שבשפופרת, ומסיק הרא"ש "טעמא דמסתפק מן הנר משום שממחר כיבוי, ואף רבנן דר' יוסי מודו בהאי גרם כיבוי דחייב, דע"כ לא פליגי התם אלא משום דאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה דבר חוצה לו הגורם את הכיבוי כשתגיע שמה הדליקה, אבל הכא השמן והפתילה שתיהן גורמים את הדליקה והממעט מאחד מהן וממחר את הכבוי חייב, והיינו טעמא דנותן שמן בנר משום דמאריך בהבערתו" ע"כ. ונחלקו האחרונים בדעת הרא"ש אי באמת איכא חיוב מה"ת, יעויין ק"נ (שם ס"ק ס) שכתב דאף להרא"ש ליכא חיוב חטאת ו'חייב' היינו מכת מרדות, וכ"כ הפנ"י (שם ד"ה ונהי) ובתפארת שמואל (שם סק"ה) דאיסורו מדרבנן משום דדומה לכיבוי, וכ"כ החזו"א (סי' לח סק"ו), ויעויין בערוה"ש ריש סי' רסה שהאריך בזה, ומיהו היש"ש (שם סי' כח) כתב דלהרא"ש יש בזה חיוב חטאת, וכ"ה משמעות המחבר סי' רסה סעי' א ובלבוש שם, וכ"מ להדיא במג"א (שם סק"א) ומ"ב (שם ס"ק א-ב) וכ"כ השפ"א (שם) וכ"כ בשו"ת גבורות אליהו להגרי"א הענקין (או"ח סי' פג סק"ב וסי' צט סק"ד), וכן האריך בתשו' דברי מרדכי (סי' כב ס"ק ל-לד) וכ"ה סתימת עוד אחרונים בסי' רסה.

ובישי"ש (שם) יישב דברי התוס' מקושיית הרא"ש דהא דאסרו ליתן כלי ע"פ הנר שיטוף ממנו שמן שמא יסתפק ממנו, היינו שמא יטול כל השמן שיפסיק לטפטף מיד והוי מכבה עיי"ש, וכ"כ בתפארת שמואל (שם). והנה דבר פשוט הוא שאף כשנוטל כל השמן אין האש נכבה מיד ממש ברגע כמימריה, דתמיד נשאר קצת שמן בנר

ובפתילה שתדלק עוד מעט וכמו שהנסיון מוכיח, אלא כונת האחרונים דכשנוטל כל השמן באופן שמפסיק לטפטף מיד, הנר נכבה סמוך למעשיו וניכר שהכיבוי היה מחמת מעשיו, ובזה חשיב מכבה אף להתוס'.

ואיך שיהי', לכל השיטות תקשי מאי שנא המסתפק משמן שבשפופרת או הנוטל השפופרת לגמרי ומפסיק לטפטף מיד מסגירת דלת לפני רוח המלבה את האש, והרי גם בשמן שבשפופרת לא עביד מידי אלא רק עוצר השמן ואם תכבה תכבה. ויעויין פירש"י שבת כט: (ד"ה שתהא) שמפרש בטעמא דמילתא דכיון שהקצהו לנר, המסתפק חייב משום מכבה, וכונתו לכאור' דרוח המלבה את המדורה הוא דבר חיצוני שלכן העוצר את הרוח אינו כנוטל חלק מן האש אלא עוצר דבר צדדי מלבא אל האש ולהכי לא חשיב כמעשה בגוף האש ולא עביד מידי. משא"כ שמן שבנר, שהוקצה לאש, הנוטלו נחשב שנטל חלק מהאש והוי מכבה. וזהו ג"כ ביאור דברי הרא"ש שמחלק בין העושה מעשה חוץ לדבר הדולק הגורם את הכיבוי, ובין הנוגע בדבר הדולק, ור"ל שאף שהשמן אינו דולק באותה שעה, והוא עדיין בשפופרת למעלה מהנר, מ"מ מכיון שמיוחד לידלק והקצהו לכך ה"ז חשיב כחלק מהנר וכה"ג לא מקרי גרמא, אלא חשיב כנוטל חלק מדבר הדולק עצמו ולהכי חייב משום מכבה. ולהרא"ש נתחדש דאף שהכיבוי הוא לאחר זמן מ"מ מקרי מכבה, והתוס' ס"ל דדוקא כשהכיבוי הוא סמוך למעשיו מקרי מכבה, אבל באיחור זמן הרי זה גרמא.

והנה תנן במתני' שהשפופרת היא מנטפת, ופי' הרע"ב (ד"ה בשביל) "מנטפת טיפה טיפה לתוך הנר" ע"כ, ומבואר שאין השמן יורד בזחילה אחת כעין זרם שאינו נפסק, אלא מטפטף טיפה טיפה, ואעפ"כ המסיר את השפופרת חייב ולא מחלקינן בין המסירו בשעה שהטיפה יורדת לבין המכוון להסירו בין הטיפין, והטעם פשוט, דכיון שנתייחד השמן שבשפופרת בשביל הנר כבר חשיב כגוף דבר הדולק וכלשון הרא"ש, וא"כ אפי' נוטלו בין הטיפין קודם שהתחיל הטיפה החדשה לירד, מ"מ מקרי מכבה.

והנה בהגהות אשר"י שם כתב דלהרא"ש אסור לחתוך בנר של שעה מתחתיתו כדי שיכבה במהרה, ואמנם מלשוננו משמע שזהו רק איסור לכתחילה, וכבר עמד בזה בתפארת"ש (שם סק"ח) ומשמע שנקט דבכה"ג להרא"ש חייב משום מכבה, ואמנם אם רק נותן שם דבר המונע את הנר מלישרף משמע בתפארת"ש (שם) שאף להרא"ש ליכא איסור תורה דכה"ג לא חשיב שנוגע בגוף דבר הדולק, וכמה אחרונים פסקו כוותיה - יעויין ב"ח ס' תקיד (ס"ד) וט"ז (סק"ז) ומג"א (סק"ז) ובהגר"א, ואמנם המחבר ס' תקיד (סעי' ג) משמע דגם כה"ג אסור משום כיבוי כיון שהשעוה מוכנת כולה להדלקה, וכ"ה דעת המהרש"ל ביש"ש (שם) והובא בעו"ש (סק"ד) וכן מצדד הבית מאיר, ובמ"ב שם (סי"ק כ-כא) הביא פלוגתת האחרונים בזה. והנה לדעת המחמירים בנתינת דבר סביב הנר המונעתו מלישרף ע"כ מוכח דאין חילוק אם מסלק עצם השמן או השפופרת או אם מעכב ירידת השמן ע"י העמדת מחיצה וכדו', דבכל כה"ג נחשב כעשה מעשה בגוף הנר הדולק וחייב משום מכבה. ואמנם נראה דאף המקילין התם יודו בנותן מחיצה תחת השפופרת בין ירידת הטיפין להפסיק טפטופם דחשיב מכבה, דכיון שהשפופרת מתוקן לשמש את הנר ושניהם משמשים ככלי אחד, והמחיצה מבדלת בין השפופרת והנר, נמצא שזהו כעושה מעשה בגוף דבר הדולק, כי השפופרת והנר משמשים ככלי אחד וע"י מעשיו נחלקו לתרתי ונעשו ככלים נפרדים והוי כעשה מעשה בגוף הנר וכחותכו מתחתיו, וחלוק מנתינת דבר סביב הנר לעכב המשך שריפתו שסו"ס לא עשה מעשה בגוף הנר אלא סביב לה, שלכן נמצא שהמעמיד מחיצה לעכב ירידת השמן באופן שטפטוף השמן נפסק מיד חייב לכו"ע, כי בכה"ג שוב אין השמן יורד והכיבוי הוא סמוך למעשיו שאף להתוס' חייב. ואם יזדמן שיהא הכיבוי בכה"ג לאחר זמן, וכגון בדאיכא הרבה שמן בנר, להרא"ש הרי זה כיבוי גמור, ולהתוס' ה"ז בגדר גרמא כיון שהכיבוי הוא באיחור זמן הרבה ולא סמוך למעשיו.

ובשו"ע ס' רנט סעי' ז איתא דאסור לישראל לסתום פי התנור כשיש בתוכו גחלים בוערות דהוי מכבה, והמקור בתשו' מהרי"ל ס' ס, והקשה המג"א (שם סק"א) מאי שנא מסגירת דלת בפני המדורה דשרי דאמר' מאילוי הוא נכבה, ותי' דבמדורה איכא הרבה אויר בבית, משא"כ בתנור ע"ש, וביאר בשו"ת מנח"י (ח"ב ס' טז סק"א) דבמדורה שבבית אף שהרוח מלבהו, אבל אין עיקר חיות האש תלוי בו, שהרי יש אויר בבית, ולהכי הרוח נחשב כדבר חיצוני והמעכבו לא מקרי מכבה. משא"כ בהך דתנור, כיון שעיקר חיות האש תלוי באויר שבתנור ובלעדו יכבה האש במהרה, ה"ז נחשב כחומר הבערה, וכאילו עשה מעשה בגוף האש, והוי כמו מסלק שמן שבשפופרת או השפופרת כולו, שיש בו משום מכבה להרא"ש, וגם לתוס' כשמכבה סמוך למעשיו הוי מכבה גמור עיי"ש, ומבואר מזה דיסוד הנ"ל אינו מיוחד לשמן דוקא שהוא החומר הבער בעצם, אלא כל שהוא צורך עיקר חיותו של האש ובלעדו א"א להתקיים - כגון אויר וכדו' - שייכא ב"י הך יסוד שהמסלקו חשיב מכבה ממש. וגם מבואר

כמשנ"ת לעיל בסמוך, דלאו דוקא סילוק השמן, אלא ה"ה העמדת מחיצה בפני השמן וכיוצ"ב ג"כ חשיב כעשיית מעשה בגוף האש.

גם מוכח מהך דסתירת פי התנור דא"צ שיחא הכיבוי תיכף ומיד, דהרי בודאי כשחותם התנור אין האש נכבה תיכף ומיד ונמשך מעט זמן, וע"כ דכל שהוא סמוך למעשיו באופן שניכר שכיבוי הוא תוצאה ממעשיו אין על זה שם איחור דליחשב גרמא, וחשיב מעשה כיבוי ממש לכולי עלמא.

ומעתה, הרי בהך דידן נתייחד כלי המקרין פולסי אור בתמידות מול העין ובו תלוי כל עיקר הפעלת וקיום הדלקת החשמל, וה"ז ממש כשמן שבשפופרת היורדת טיפין וטיפין וכאור שבתנור שאסור להעמיד מחיצה בפניו וחשיב כעשה מעשה בגוף הנר, ומה שהפולסים נפסקים למשך כמה שניות ושוב נמשכים והבעה"ב מוריד המתג דוקא כשהפולסים נפסקים, אין זה מעלה ומוריד, דכיון שגם המשך ההקרנה קבוע מראש ובודאי עתיד להמשך, א"כ הוי כשמן בשפופרת המתוקן באופן שבכל כמה שניות יתעכבו הטיפין וישהו קצת קודם שימשיכו לטפטף, דודאי גם כה"ג המסתפק ממנו או המסיר השפופרת או המעמיד מחיצה בפניו מקרי מכבה כיון שסו"ס גם השמן ההוא עתיד לטפטף להנר וחשיב כעושה מעשה בגופו של נר, וא"כ ה"ה במעמיד מחיצה נגד המקרין לעכב הפולסים שלא יוקלטו בעין י"ל דהו"ל מכבה בידים, לא מיבעיא להרא"ש, אלא אפי' להתוס', דסו"ס החשמל נכבה בזמן סמוך למעשיו וניכר שנמשך ממנו, ולא גרע מנר שהוסר השפופרת שבודאי אינו נכבה עד שיעבור כמה רגעים, וכן באש שבתנור שכשחותמו בודאי אין האש נכבה מיד ממש מחמת העדר האור אלא נמשך מעט זמן, וכמשנ"ת. ומש"כ שהמשכת הפולסים הוא ביאקרא"י אין בזה מעלה ומוריד כלל, כיון שסו"ס עתידה היא להקרין.

והנה בב"ק ס. שנינו דזורה ורוח מסייעתו חשיב גרמא לענין נזקין ומ"מ לענין שבת חייב משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ואף שברא"ש שם (סי' יא) משמע דדוקא זורה חייב, אבל בפירש"י ובר"ח שבת קכ: ועוד ראשונים משמע דבכל מלאכות שבת כך הוא, ויעויין מג"א סי' רנב (סקכ"ב) דבנתינת חטים ברחיים של מים שהטחינה נעשית ממילא, ליכא חיוב חטאת, עד שיטחון ברחיים של יד. ובספר אבן העזר (סי' שכח) פליג עליה, דהא אפי' בנזקין כה"ג חייב בזורק כלי של חבירו לרחיים וניזק על ידו, דהוי כזורק לתוך האש, וה"ה בשבת חייב, מידי דהוה אזור ורוח מסייעתו דמלאכת מחשבת אסרה תורה ק"ו בנותן חטים לרחיים דאפי' בנזקין חייב, ע"ש. ובביה"ל (סי' רנב סעי' ה' ד"ה להשמעת) הביא שכ"ה דעת הדגול מרבבה והח"מ, והביא רא"י מפורס מצודה ונכנס שם בשעת פריסתו דחייב משום צידה אף שנכנס ממילא, וכן כשאופה בתנור אף שאפייה ממילא אתי לבסוף מ"מ מקרי מעשה ממש, דה"ה לענין טחינה ברחיים של מים חייב אנתנית החטים אף שהטחינה ממילא אתי.

ויעויין שו"ת אחיעזר (ח"ג סי' ס) שכתב בשם שלטי גבורים דהיתר גרם כיבוי בכלים חדשים מלאים [בשבת קכ:]: הוא דוקא באינו מכיון לכבות, אבל במתכוין לכבות הוי מלאכת מחשבת, ומשמע שאפי' באין המלאכה מיוחדת ע"י גרמא דינא הכי, ואמנם באופן שדרך המלאכה בגרמא י"ל דודאי דמי לזורה והרוח מסייעתו והוי מלאכה גמורה, ובאחיעזר שם הגדיר גדר מלאכה שדרכו בגרמא דר"ל שעשייתו בגרמא אינו במקרה יעווי"ש היטב, ועכ"פ לפ"ז בדאיכא מכשיר המתוקן לעבוד בגרמא בודאי יתכן דחשיב מלאכה גמורה ולא גרמא, וכן כתב לי מו"ר הגרע"ז אויערבך שליט"א בתשו' כת"י "כבר ידוע ממו"ח [הגר"ש אלישיב] זצ"ל וכן נוטה דעת אאמו"ר [הגרש"ז] זצ"ל דכל שהמנגנון מתוכנן ומסודר כך קשה לסמוך על דין גרמא, וכן בהא דאין מתכוין" ע"כ, וכן מבואר בשו"ת אג"מ (יו"ד ח"ג סי' מז סק"ד) דלהזיז השעון כדי שידלק בין באיחור בין בקירוב הוי מלאכה דאורייתא ולגבי כיבוי הוא משאצ"ג - והיינו כשיטת הרא"ש במסתפק או מוסיף שמן בשפופרת שבנר, ועכ"פ מוכח דס"ל שאינו בגדר גרמא, וע"כ היינו טעמא, דכיון שמתוכנן ומתוקן לפעול ע"י גרמא לא מקרי גרמא אלא מלאכה גמורה, וכמשנ"ת.

והנה המייצרים כתבו לפקפק ביסוד הנ"ל, והביאו מדברי שו"ת תשובות והנהגות (ח"ד סי' פה) שדחה יסוד הנ"ל וכתב שאין לו שום שורש ומבוסס כולו רק על שמועות בע"פ מפוסקי זמנינו וצריך לבדוק ולברר כל דבר לאשורו, עיי"ש. האמנם כבר חזר בו בתשובות והנהגות חלק ו (סי' פג, עמ' קעח) וז"ל "רבותינו גדולי הדור ראו קלקול במה שמתירים מלאכת שבת כיון שזהו רק גרמא, שעלולים עי"ז להגיע לביטול שבת לגמרי ח"ו, שיפעילו בתי חרושת או יסדרו נסיעות בשבת ע"י שימצאו עצות שהמכוונות והאוטו יפעלו רק ע"י גרמא, וזה מביא לא רק לחילול שבת אלא לביטול שבת ר"ל. וכבר העלו רבותינו שבאופן שהמכוונה מתוכנן לכך שיפעילו בדרך של

גרמא וזהו דרך הפעלתו, אין בזה היתר של גרמא, ובפרט היכי שאין שום שינוי באיכות מעשה המכונה עקב שיפעילו המכונה בדרך גרמא" ע"כ.

ומה שהמייצרים פרסמו דנדו"ד עדיף משום שיש בו מצב מיוחד לשבת ופעולתו בשבת שונה מבחול, הנה כבר כתב בשו"ת אחיעזר ח"ד סי' ז בתשו' להחזו"א "אלה הרוצים להתיר חליבה ע"י שינוי או ע"י אפציער שיכוננו הטעכניקים, אין שום יסוד לזה לבטל מלאכה דאורייתא ולהתיר ע"י שינוי, והצדק עם מעכת"ר כי אם יתקנו באופן נאות לרבים הלא זהו מלאכה גמורה וראוי לגעור ולמחות בזה כי אין שום תקנה בדבר" ע"כ, הרי דעת החזו"א והאחיעזר דגדר דרכו בגרמא הוא באם מתוקן באופן נאות לרבים - אף אם הדרך בכך הוא רק בשבת ולא בחול.

ומ"ש שאינו בגדר פס"ר משום שכל פולס יחידי אין בו יכולת מוחלט להתקבל בעין, ועל פי רוב כל פולס יחידי לא יתקבל, ואפילו אם יתקבל אין הכרח שתתקבל ציווי ההפעלה במערכת כו', ואף שקרוב לודאי שע"י סילוק המחיצה יודלק החשמל ע"י כללות הפולסים מחמת עוצם ריבויים אבל סו"ס אין זה בגדר פסיק רישא כיון שכל פולס בפני"ע אינו פס"ר כלל להפעלת החשמל וידין אנו דנים כפי רוב סטטיסטי אלא כפי רוב מציאותי עכ"ד. הנה הלכה פסוקה בשו"ע סי' שג סעי' כא דאסור לסרוק שערות בשבת משום גוזז, והמקור בתשו' הריב"ש סי' רצד, ויעוי"ש שכתב דאע"ג שבכל סריקה יחידית - ויתכן שברוב הסריקות - לא יתלש שער, מ"מ כיון שמתוך כללות ענין הסריקה באחת הפעמים יתלשו ב' שערות הו"ל פס"ר, והוסיף שגם גרירת ספסל ועוד כמה פס"ר שבש"ס הם באופן זה, ובשו"ע סי' שכח סעי' מט קיימ"ל דאסור לשים פתילה בפי הטבעת בשבת כדרך שנוהגים לעשות למי שהוא עצור, והטעם משום דממשמש שם כמה פעמים להכניס ולהוציא וקרוב לודאי שבכללות פעולתו ישיר נימין וכמבואר במ"ב (שם ס"ק קנא), שלכן גם בנדו"ד בודאי אין דנין על כל פולס יחידי, אלא על כללות המעשה של העברת המתג להפעיל החשמל ע"י פולסים רבים הנזרקים לעבר העין, ושפיר הוי פס"ר גמור.

והנה עד כה נחתנו לדון מצד מעשה המלאכה אם יש לאסור מצד מעשה או עכ"פ מצד גרמא, ואמנם בעיקרא דמילתא הנה הדבר פשוט שבנדו"ד יש לאסור גם בלא"ה מטעם זלזולא דשבתא, אשר עלול לגרום הרס וחורבן גמור של השבת, ואין זה בגדר סתם חילול שבת - אלא הוא ביטול השבת. וגדר זלזולא דשבתא הוא פשוט שאסור לתקן פעולות שעל ידיהם יוכל לעסוק בשבת בכל המלאכות ולהפעיל בתי החרושת ולנסוע כהרגלו בחול ממש, וגרע הרבה משעוני שבת שנהגו להקל אף שבשו"ת אג"מ (או"ח ח"ד סי' ס) אוסר, דהתם הרי אין שום פעולה מצד האדם בשבת ומשמעות מתני' דשבת יז : בהך דפותקין מים לגינה דכה"ג שרי, אבל בנדו"ד שהאדם עוסק בשבת בפעולה להביא לתוצאה של מלאכה, ויכולים לעשות זה בכל המלאכות ממש, הרי זה זלזול גמור דשבת, שינהגו בשבת כמו בחול, ואיסור גמור הוא.

וכבר נשאלתי מכמה בני"א איזה חילוק יש בין זה לבין ה'כשר לאמפי' וכמה המצאות שיצאו לאחרונה בתחום שמירת השבת, וכן כבר מצינו ששלמה תיקן עירובין וכדו' אף שהתם נמי תיקן אפשרות להוצאת חפצים כמו בחול ולא חשו כלל לזלזולא דשבתא. ואין הנדון דומה לראי', דהתם תיקנו באופן שלא היה נפעל שום מלאכה כלל - לא ע"י האדם, ולא אפי' ממילא - כי זהו תיקון עירובין שאין שום גדר מלאכת הוצאה כלל, שאין זה הוצאה כיון שהכל רשות אחת, וכן ב'כשר לאמפי' אין שום תוצאה של מלאכה, לא ע"י מעשה האדם ולא אפי' ממילא, ובזה ליכא זלזולא דשבתא, שאין מלאכות נפעלות בשבת כלל. משא"כ בנדו"ד שע"י המכשיר נפעל מלאכה, בזה הוא זלזולא דשבתא, וזהו הגדר, דכל שהאדם עוסק בשבת באיזה אופן לפעול תוצאה של מלאכה - יהיה איך שיהיה - בין ע"י מעשה או גרמא או אפי' ממילא אבל במתכוין - הרי זה זלזול גמור לשבת, ויכול להביא לידי הרס במצב השבת לגמרי.

ובתשובה שהוציאו המייצרים כתבו שמכשיר הלזה יגרום לגאולת ישראל, כי הרבה אינשי מאחינו בני"א שאין מבינים שהפעלת החשמל הוא איסור מלאכה ומשתמשים בחשמל בשבת ונמצא שמחללים שבת וזה מעכב את הגאולה כדשנינו אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות, וע"י מכשיר הלזה כל אחד מישראל - אף הרחוקים מתורה - ישתמשו בחשמל באופן המותר בשבת ולא יחללו שבת ויביא לגאולה כו'. והנה אך למותר להשיב על דברי גיחוך, דאלו שאין יודעים משבת אי אפשר להצילם מחילול שבת, וכמ"ש בהקדמת המ"ב שאפי' מי שירא וחרד לדבר ה' ונזהר בשמירת שבת אם אינו יודע כל ההלכות כמעט וא"א שלא יעבור על כמה איסורי שבת במשך השבת, ומה יעשו לענין בישול וכתובה וקושר ומתיר ותופר וקורע ומחתך ותיקון מנא ובונה וצובע וליבון וגזיזה ע"י גילוח וסריקת שער הראש וחבלה וכו'. אבל עכ"פ הא מיהת בזה גילו המייצרים את רצונם שלעתיד ישמש

מכשיר הלזה ליתן אפשרות להפעלת כל סוגי מכשירי חשמל בשבת באופן היתר, ואין המצאתם מוגדר להפעלת האור בלבד - שאם היה מיוחד רק להפעלת האור בלבד ליכא שום הו"א להציל כל ישראל מחילול שבת - שהרי כולם משתמשים לרוב גם בשאר מכשירי חשמל כמכוניות וטלפונים ומחשבים ותנורים ומזגנים ועוד, וע"כ שרצון המייצרים שלעתיד יתוקן מכשיר הלזה בכל מכשירי חשמל שיהא אפשר להפעילם בהיתר בשבת, ועי"ז ח"ו תעקר השבת לגמרי ותבטל ר"ל, וא"א להתיר מכשיר הלזה כלל מכל הטעמים שנתבארו.

וכעת קבלתי תשובה בכתב ממרנן מאורי הגולה זקני הפוסקים בחו"ל, הם מו"ר הגאון רבי שמואל קמנצקי שליט"א והגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א והגאון רבי שלמה אליהו מילר שליט"א, וכולם כתבו שיש בזה איסור גמור וחשש איסור מלאכה ממש, ובודאי הוא בגדר פס"ר ודרכו בכך וגם הוי זילותא דשבת שאסור להתיר, ואין להתקין מכשיר זה בשום בית אף בשביל צורך, שיכול להביא לידי הירוס גמור בשמירת שבת, ותו לא מיד.

זלמן יצחק יצחק

הרב אברהם יוסף גארדאן

רה"כ שיכון סקווירא מח"ס 'הליכות השבת', 'הל' שבת למעשה'

בירור הלכה

בנושא הכוש"ר סוויט"ש [kasher switch]

לאחרונה נשאלתי ע"י רבים מתלמידי וידידי אודות היתר השימוש בשבת במתקן (device) לכיבוי והדלקת אור העלעלקטריק הנקרא 'כוש"ר סוויט"ש', ולאחר עיון בצדדי היתר השימוש במתקן, נוכחתי שממציאי מתקן זה **שיבשו כמה הלכות ויסודות פשוטים וגם נתעלם מהם כמה נקודות הלכתיות**.

בדברי דלהלן אציין בקיצור נמרץ את אותן נקודות, עד שייתמה כל רואה כיצד יעלה על הדעת להתיר, הלא יש בזה **חשש קרוב לאיסור תורה**¹.

רעיון הכוש"ר סוויט"ש

והנה, בכדי שנוכל לבחון את דין היתרו של מתג (סוויט"ש) זה במאזני צדק, עלינו להקדים ולהציג תחילה בקצרה את עיקרי פעולותיו של המכשיר הנ"ל, והרי הוא לפניכם:

(1) בציוד האחד של המתקן קיים משדר (transmitter), אשר ממנו נשלחת קרן אור לחלל המכשיר. קרן אור זו נקלטת על ידי חלק מסוים אשר נמצא בציוד השני של המתקן (receiver), וע"י קליטה זו נדלק אור החשמל.

לא רק הדלקת החשמל בתחילתו נעשית ע"י אותה קרן אור, אלא גם המשך דליקת החשמל בפועל אינה יכול להימשך אלא אם אותה קרן אור תגיע לאותו חלק אשר בציוד השני של המכשיר.

(2) כשהאדם בא ומוריד את המתג הנ"ל הרי הוא מכניס מחיצת פלסטיק בין שני צדדי המתקן, וע"י נגרם, שאותה קרן אור אשר נשלחת מציוד האחד של המתקן, מנועה היא מלהגיע לציוד השני של המתקן, ומכיון שכך, נכבה ממילא אור החשמל.

מאידך, כאשר האדם מרים את אותו מתג הרי הוא מסיר את המחיצה החוצצת בין הצדדים, ובכך נגרם, כי קרן האור תפגע בחלקו השני של המכשיר, ובכך יחזור האור לפעול מעצמו.

(3) בנוסף להנ"ל, כשהמתג במצב שבת, פועל המתקן במתכונת מיוחדת: א', הקרן אינה נשלחת באופן רצוף אלא כל פרק זמן מסוים [ויש סימן מבחוץ כדי שישתמשו במתג רק בשעה שאין קרן נשלחת].

ב', המשדר מתוכנת באופן שהרבה פעמים בהגיע זמן שליחת קרן האור אין תוכנת המחשב מאשרת לו את עצם שליחת הקרן לחללו של המכשיר [אכמ"ל בביאור מהלך

עיבוד הנתונים במחשב]. ג', בדומה לזה השתילו גם באותו חלק שאמור לקלוט את קרן האור, דהיינו, גם כאשר אכן נשלחת אותה קרן אור והמחיצה שבינתיים איננה מפסקת, הרבה פעמים אין תוכנת המחשב נותנת לו אישור להפעיל משום כן את אור החשמל, ורק ע"י שליחה מרובה של קרני אור פעם אחר פעם, יכולים בסוף להגיע למצב שאותה תוכנה תאשר את קבלת קרן האור, וממילא תפעיל את החשמל.

ההיתר לדברי הממציאים

ההיתר לדעת הממציאים (על פי תשובתם בענין זה, עמ' 10-7) מבוסס על שתי נקודות:

א) אין הרמת או הורדת המתג נחשבת הדלקה או כיבוי בודאי, ואף שבסופו של התהליך ברור שידלק, אין לנו להחשיב פעולה זו כפסיק רישיה על פי הלכה, שהרי קיימת אפשרות שבכל פעם שיגיע זמן שליחת קרן האור, התוכנה לא תאשר זאת [המתירים נכנסים בענין זה לביאור עמוק האם ודאות סטטיסטית נחשבת 'ודאי' לפי התורה].

ב) אין להחשיב את הסרת או הכנסת המחיצה לעשיית מלאכה, שכן המלאכה נעשית רק באופן של מניעה, שהרי הכנסת המחיצה אינה מכבה, אלא מונעת בעד קרן האור להדליק, או להמשיך את קיומו של האור הדולק, וכן הסרת המחיצה אינה מדליקה, אלא גורמת שלא ימנע מקרן האור הבאה לאחר מכן להדליק.

לדברי המתירים כל אחת מהסיבות הנ"ל יש בה כדי להתיר לכתחילה להלדליק ולכבות העלקטריק, אפילו שלא במקום צורך גדול.

שיבושים בהיתר א', שאינו פסיק רישיה

1) לא מובן כיצד יעלה על הדעת להתיר משום שאינו פסיק רישיה, הלא דין פסיק רישיה לא נאמר אלא בדבר שאינו מתכוין, אבל המתכוין לעשות מלאכה ודאי עובר איסור תורה אף אם אין פסיק רישיה שתיעשה (שו"ע שטז ד), **ובעניננו הרי כל המזיז את המתג מתכוין לכיבוי או להדלקה**, ואין מקום כלל להתיר משום שאינו פסיק רישיה.

למה הדבר דומה, לגורר גפרור (match) על הקופסא, שאף על פי שלפעמים אינו מצליח להדליק ממנו אש, ודאי אין בזה היתר מצד שאינו פסיק רישיה².

2) הסרת או הכנסת המתג ודאי נחשבת היא כפסיק רישיה, שהרי בכל אופן על ידי מעשה יחידי זה בסופו של דבר ידלק או יכבה האור, וזהו תהליך בטוח, ואין כאן אלא שאלה כמה זמן הוא יימשך.

וכל מה שהאריכו בפלפולס אודות ודאי הסטטיסטי אינו שייך לכאן, שבזה יש מקום לדון כאשר האדם עושה כמה פעולות שאחרי עשיית כולן ייעשה איסור באחת מהן, שנמצא שבכל אחת מן הפעולות אפשר שלא ייעשה איסור, אכן אין בכל זה נפקא מינה כאשר הפעולה תגרום למלאכה בכל אופן, כי מה בכך שהמכשיר צריך לעבוד במשך זמן עד שמצליח לעשות את המלאכה, **הלא בכל אופן בלחיצה אחת הדליק האדם מכשיר שב'ודאי' תצא ממנו מלאכה, והדברים פשוטים**.

3) גם אם היה צורך ללחוץ כמה פעמים על המתג עד שבאחת מן הפעולות ידליק, בפשטות זה עדיין נחשב כפסיק רישיה, והדבר דומה למה שפסק השו"ע (או"ח שג, כז) על פי

הריב"ש (סימן שצד ד"ה ומה שרצית ולהלן), שאסור לסרוק שערות בשבת, ואחד מטעמיו שנחשב פסיק רישיה, **מפני שבכללות הסריקות יתלוש שערות**.³

פלא אם כן על המתירים, כיצד זה העלימו עין מדברי השו"ע והפוסקים, ובמקום זה נכנסו לפלפולים בדברי אחרוני הזמן.

שיבושים בהיתר ב', שאינו אלא מניעה

(1) המסתפק משמן שבנר, 'חייב' משום מכבה (שו"ע רס"א, לדעת המחייבים על משצ"ג), ואף על פי שאין הנר כבה מיד אלא לאחר זמן אין זה חשוב 'גרמא', שכל נטילה או סילוק של דבר הגורם להדלקה נחשבת כמעשה כיבוי.

ואפילו שמן שאינו נתון בנר עצמו, אלא שהוא מטפטף לתוך הנר מכלי אחר המונח על גביו, מאחר שהוא משמש להדלקת הנר, כל המסתפק ממנו חייב משום מכבה, אף על פי שלא יכבה הנר אלא לאחר זמן (על פי הרא"ש, ראה רס"ה שו"ע"ר ס"א ומשנ"ב ס"ק א, ועי' תקיד שו"ע"ר ס"ח וקו"א אות ב, ומשנ"ב ס"ק כג, וספרי הליכות השבת עמ' רס"ה העי' ט' בשיטה ש'חייב').

מעתה, במכשיר שאנו דנים בו, מאחר שקרן האור היא המדליקה את המכשיר הרי נחשבת קרן האור כמו השמן שבנר, ואפילו קרן אור שהיא באה לאחר מכאן, על כל פנים חשובה היא כשמן המטפטף לתוך הנר, נמצא אם כן **שיש חשש חיוב משום מכבה בסילוקה או במניעתה של קרן האור**. כמו כן, בחידושה של קרן האור יש חשש מבעיר מאותו הטעם, דהוי כמו הבאת כלי של שמן שיטפטף לתוך הנר.⁴

בעניין זה יש לציין שגם סגירת המבער **בכירה של גע"ז** (gas range) אינה אלא מניעה בעד הגע"ז שלא ימשך לתוך האש, ובכל זאת נתקבל כדבר פשוט על פי דברי הרא"ש הנ"ל שיש בכך כיבוי ממש [ועיין שו"ת מחזה אברהם (סי' מא ד"ה ומ"ש) ומאורי אש השלם (ח"ב עמ' תי"ד)].

כמו כן בכל **מתג של עלעקטריק** אפשר לומר שסגירתו הוי רק כמונע בעד המשך העלעקטריק, ומכל מקום ודאי אסור על פי דינו של הרא"ש כמו שכתב הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה סי' יב אות ג' ד"ה וכיון ומאורי אש השלם עמ' קסד, וראה שם עמ' שנ: "נראה, שמכונה זו שיוצרת כל רגע את הזרם דמי עכ"פ לשפופרת של ביצה שהשמן נוטף ממנה לתוך הנר טיף טיף"), והוא הדין בקרן אור הנ"ל.

ונכון שיש אולי מקום לפלפל האם קרן אור היא דומה לגמרי לשמן,⁵ אך מאחר שהנידון הוא איסור תורה, לא שייך להקל ולהתיר אלא בראיה ברורה, ולא על ידי סברא בעלמא (ראה תרומת הדשן סי' נז, ובקיצור בב"י שיט לסעיף ג), ואילו אותם המתירים אפי' לא התייחסו לסוגיה זו.

(2) מבואר בגמרא (ב"ק ס.) שהזורה ורוח מסייעתו חייב, כי אחר שזו דרך המלאכה חייב עליה אף שמסייע בכוח אחר.

וכן כתב המשנ"ב (שט"ז סוף סק"י ושער הציון) שהצד על ידי כלב אינו גרמא מאחר שכן הדרך. והוסיף המשנ"ב (סי' רנ"ה, ביאור הלכה ד"ה להשמעת), שהסכימו הפוסקים שכן הדין גם בשאר מלאכות, כל שדרךן להעשות באופן מסוים חייב עליהן, אף על פי שיש בהם סיוע שאינו מכוחו.

ועל פי זה קבע גם הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל (אחיעזר ח"ג סימן ס ד"ה ולכאורה) שכל מלאכה שעשייתה בדרך גרמא אינה במקרה, אלא דרכה להיעשות כן, חייב עליה, ולכן סגירת

ופתיחת מתג שיפעיל על ידי גרמא, חייבים עליהן (שם ד"ה המורס). וכן היה דעת הרבה מגדולי הפוסקים בדור שלפנינו.⁶

ובכן פשוט שלפ"ז הפעלת ה'כוש"ר סוויט"ש' נחשבת כמעשה בידים ממש (ולא מצינו חילוק שאין היסוד הנ"ל אמור בהסרת מניע).⁷

ועל אף שהדלקת וכיבוי החשמל במתג זה נעשים לאחר זמן ממעשה האדם, מבואר בתוס' (שבת י"ז: ד"ה אין) המובא לדינא במג"א (שט"ז סק"ט) שכל שהוא וודאי שיקרה אחרי זמן הרי זה כמעשה.⁸

היוצא מדברינו שיש בזה חשש קרוב לאיסור תורה מכמה צדדים, וודאי שלא שייך להתיר השימוש במתקן זה באופן גורף לכל בית, ובאופן חריג של חולה וכדומה יש להתייעץ בפרטות עם מורה הוראה הבקי בדינים אלו.⁹

¹ האמור בתשובה זו הוא כמובן בנוסף למה שיש לחוש בזה לזלזול שבת, עובדא דחול, הרס שמירת השבת, וכפי שזעקו הרבנים הגאונים שליט"א, ואף אותם חששות הן בודאי הלכות גמורות הנידונות באריכות בכמה מקומות בשו"ע.

לא באנו כאן אלא להוכיח שגם בגוף הטיעונים של הממציאים, טעו ביסודות הלכה, וכדי להציג הנידון באופן תמציתי אמרנו שלא להאריך ולא נכנסנו לפירוט הנושאים ולהבאת וציון כל מה שדנו בזה, ועוד חזון למועד לבאר את הנושא לכל פרטיו במסגרת אחרת.

יש לציין שמפצי המתקן **סילפו דברי כמה רבנים** ופרסמו על שמם שכאילו הסכימו למכשיר זה לשימוש ביתי, בעוד שהיתר כזה לא עלה על ליבם, וראה מש"כ בזה בפרטות ידידי הגר"צ אורטנר.

הדברים דלהלן נתלבנו בבירור וליבון עם רבנים ותלמידי חכמים מופלגים, מהם הגר"ז קורן (עורך מאורי אש השלם), הגרד"א קליינמאן (מח"ס קובץ הלכות), הגר"מ מורגנשטרן (מח"ס מטבח בהלכה), ועוד. והרבה מדברי משלהם הוא.

² ה'התלמדנות' שהמציאו (סוף עמ' 8), שהדלקת העלעקטריק היא פעולה אחרת מהסרת המחיצה שתוך המתג, ורצו לומר שפעולה אחת אינה מתייחסת אליו, זה שייך לומר רק כשאנו מתכוין לפעולה זו (או על כל פנים אין עיקר כוונתו לזה, ראה רג ה), וכגורר מיטה, ואינו מתכוין לעשות חריץ. אבל כאן הלא זה עיקר רצונו להדליק ולכבות העלעקטריק, וזה כגורר מיטה במטרה לעשות בה חריץ, שפשוט שאסור גם במיטה קטנה שאינו וודאי.

³ בענין זה יש להאריך, מתי אומרים שכל הפעולות נחשבות כחד ומתי לא, וראה משנ"ב (סי' שלו כה), ביאור הלכה (סי' שכח מט ד"ה לשום בסופו), דברי הגרש"ז אויערבאך (שש"כ פרק כ"ו הע' ס"ז), ועוד אחרונים בזה. וכאן אין צורך לכל זה, כאמור בפנים, שהיו מתכוין ממש, וגם הוי פס"ר שנעשה על ידי מעשה אחד.

⁴ דין המסתפק משמן שבנר אינו רק כשמסתפק ומסיר את הדבר הדולק עצמו כמו שמן, אלא גם כשמונע דבר שאינו חומר ההדלקה בעצם, כמבואר במג"א (רנט יא ו) לענין סגירת דלת התנור כשבכך נכבית האש [ראה מנחת יצחק (ח"ב סי' טז אות יא) שביאר את דברי המג"א כנ"ל, ומשם מבואר שגם כשאנו נכבה מיד נחשב כמכבה בידים, וראה מאורי אש השלם להגרש"ז אויערבאך (עמ' קעה ועמ' שנ ואילך) כדברים אלו].

מכך יש ללמוד ליפולסיס' של קרן האור בנידון שלנו, שהרי כשהמכשיר במצב "חול" הוא בודק באופן תמידי את נוכחות קרן האור ונמצא שהיא המקיימת את הדלקתו ויש כיבוי במניעתה, וממילא גם

כשהמתקן במצב "שבת" אסור, כי כל מה שהשתנה הוא שישנן שהיות בין בדיקות קרני האור, וזה לכאורה לא גרע משבשמן בכלי שעל פי הנר, שהרי אף שם יש שהייה עד שהשמן מטפטף וכפי שכתב הגרש"ז אויערבאך בדבריו המובאים להלן בפנים בענין מתג רגיל ע"ש. [יש להעיר שמלבד ההבערה שבהדלקת האור, עצם הפעלת המכשיר כרוכה ג"כ באיסורים].

⁵ היה מקום לחלק בזה בכמה סברות. (א) קרן האור אינה אלא סימן למכשיר לפעול ושאינו מסגירת דלת לפני אויר, שהחמצן בתוך האויר הוא כידוע חלק מהדבר הנובע [ראה בדברי הגרש"ז אויערבאך (מאורי אש השלם עמ' שני"ב ד"ה וכן, ועמ' תשי"ג)]. (ב) שמן, הטיפות שבשפופרת נופלות לנר מכוח 'הכובד', ולכן נחשב כאילו האש כבר דולקת בכל, מה שאינו קיים בקרן האור שאינו נכנסת מעצמו מטבעו. (ג) כשמסלק כלי של שמן מטלטל בידים השמן, וכן בחותך נר שעוה (ביו"ט) או עושה הפסק בצינור הגעז, נוגע בדבר הדלוק, משא"כ כאן שכאשר מכניס ההפסק לא נגע ישירות בשום דבר הדלוק. ומכל מקום ברור שעיקר סברת האיסור במסתפק מן השמן משום שנטילת הדבר המקיים את הבעירה נחשבת כיבוי (או בכל מכשיר אחרת כשנוטל דבר המקיימו), ולפיכך צריכים ראויה ברורה לחלק כזוה באיסור תורה, וכפי שכתבתי בפנים.

יש לציין גם שאף על פי שדין שמן שבנר הוא רק בדבר שייחדו להאש (רש"י כ"ט: ד"ה שתהא מנפטת), ואילו טלית שאחז בה האור אין בה דין זה (עי' מאורי אש השלם עמ' שנא אות ד, ועמ' ששה אות א), וכן בסילוק דבר שלא התחיל לדלוק עדיין, כגון חתיכות שעוה נפרדת הרחוקה מהנר, כתב בשו"ע הרב (תק"ד ט') שמותר, מכל מקום בעניינו ודאי מסתבר דהוי כמו שמן המטפטף, שנחשב חלק מהנר. ועי' עוד בשו"ע הרב שם לענין מניעה על ידי הנחת עפר סביב לנר, שבדבר חיצוני כזה מותר, וגם סברא זו לכאורה לא שייכת כאן, ועדיין צ"ע.

⁶ הממציאים ציינו כבדרך אגב שיש שיטות שאין זה גרמא, ולא גילו שהמדובר בשיטה המבוססת על גדולי הפוסקים, ועל פי יסודות המבוארים בשו"ע. כמו"כ ציינו לשו"ת תשובות והנהגות (ח"ד סי' פה) שאינו מסכים לחושבו כמעשה, והעלימו שבאותה תשובה עצמה מסיים (בד"ה ובזמן, ובסימן פו אות ג) שמכל מקום יש בזה חשש איסור תורה [ומה שהעתיקו בשמו היינו שלא קיבל הסברא דהוי כמעשה משום שנעשה בכלי אחד, וכן לפי דעתו במקום שבלאו הכא מותר לחלל שבת עדיף לעשות במכשיר שע"י גרמא, ע"ש], וכתב עוד (ח"ו סי' פ"ג עמ' קע"ח): "וכבר העלו רבותינו שבאופן שהמכונה מתוכנן לכך שיפעילוהו בדרך של גרמא וזהו דרך הפעלתו אין בזה היתר של גרמא, ובפרט היכי שאין שום שינוי באיכות מעשה המכונה עקב שיפעילו המכונה בדרך גרמא" (ראה גם ארחות שבת כט הע' נב, מטבח כהלכה מעמ' 379).

להעיר, כלל זה נאמר כאשר מתכוין למלאכה (כמבואר גם באחיעזר שם), ולא באינו מתכוין, ולכן לענין מקרר דנו דהוי גרמא. כמו כן כלל זה הוא רק כשנעשה שינוי, ולא כשממשיך פעולה קיימת, ולכן בשעון שבת דנו להקל באופן כזה שאינו משתנה (ראה אגרות משה יו"ד ח"ג מז סוף אות ד, ועוד רבות).

⁷ גם ב'זורה ורוח מסייעתו', באמת פעולת הזרייה נעשית על ידי הרוח ולא על ידי הזורה, והזורה רק מאפשר לרוח לבצע את המלאכה, ומכל מקום זה נחשב מעשה גמור של האדם. הטעם בזה הוא שבדיני שבת התחדש הכלל 'מלאכת מחשבת אסרה תורה' ולכן בכל אופן שנעשית מלאכה באופן מחושב ומתוכנן מראש הרי"ז בכלל מעשה האדם, ואין נפק"מ במה שכוחות הטבע הם שבפועל סיימו את הפעולה. והוא הדין כאן אין נפק"מ האם קרן האור היא שתפעל לבסוף את המלאכה, והדברים פשוטים.

והנה עיקר דברינו בפנים הם לענין הכיבוי באמצעות המתקן, שבוזה היה מקום לדון שהאדם רק מונע בעד קרן האור מלעשות מלאכה. אמנם לענין הדלקה באמצעות המתקן לכאורה אין כלל נידון, שכן דבר זה דומה לדין המבואר בגמרא (סנהדרין ע"ז ע"ב) בדבר המפסיק בעד זרם מים ובא אדם והסירו

ויצאו המים והזיקו, שאם הזיקו בכח ראשון חייב ואם בכח שני הוי גרמא [בגדרי כח ראשון ושני נחלקו הראשונים ואכמ"ל], וכן הוא לענין שבת, כמבואר גם בביאור הלכה (רנב לסעיף ה ד"ה להשמעת).

ובתשובות הממצאים לא ראיתי התייחסות לזה אמאי אינו על כל פנים כח שני וכדין גרמא, רק כנראה שחילקו, שכיון שבשעת הסרת המחיצה לא נשלחה עדיין קרן האור, הרי זה עדיף מכח שני שהמים הם כבר כאן ונשענים על הדבר המונע (בשם הגר"צ שפירא).

והגאון הרב שלמה מילר הוכיח בתשובתו דהוי על כל פנים גרמא, מדברי המג"א (סימן רס"ה סק"ב) שמותר להניח כלי תחת השלחן מערב שבת, ובשבת יסיר את השלחן שיפול השמן הנוטף מהנר לתוך הכלי. אבל להניח את הכלי בשבת אסור, ועל אף ששם השמן יטוף לכלי לאחר זמן, וגם כעת אינו נשען על השלחן, ומעין זה **כתב ידידי הגר"צ אורטנר** להוכיח מן המבואר שם שגם כשכבר הניח את הכלי מער"ש לא התירו הסרת השלחן בשבת רק בצירוף מה שאינו מתכוון ובנוסף שאינו רק איסור ביטול כלי מהיכנו שעיקרו מדרבנן (כמבואר במחצית השקל שם). אך ראה בדברינו בספר הליכות השבת (עמ' ער"ה סעיף ז' ובהערות שם) מדברי האחרונים בדין זה, שלפי דבריהם יתכן שאין להביא ראיה מדין ביטול כלי מהיכנו לשאר איסורים.

ולפי דברינו בפנים הרי שבענייננו נחשבת ההדלקה כמעשה גמור שיש בו איסור תורה ואף אינו בכלל 'גרמא', הן משום שנחשב כמו שמניח שמן לתוך הנר, והן מצד שהכלי מתוכנן לכך מתחילה.

⁸ דברי התוס' עוסקים במלאכת צידה, אך כאמור לעיל הכרעת הפוסקים כדעת אבן העזר שכן הדין בכל המלאכות שכן דרכן. וכע"ז ראה שם בביאור הלכה (במוסגר) שצידד להביא ראיה שאף במלאכה הנעשית לאחר זמן חייב, שהרי בישול נעשה אחרי זמן וחייבים עליו [רק השאיר זאת בצ"ע, וצ"ב אמאי לא הביא דברי התוס'].

ומש"כ בכוונת תוס' שחייב אם הוי ודאי שיצוד אחרי כן, כן ביארו כוונתם בפרי מגדים (שטז א"א ט); תהלה לדוד (שטז אות ד); וחזון איש (ב"ק סי' יד יב ד"ה ובתו') [ומש"כ שם במוסגר הוא תוספת אחר שראה דברי המג"א והר"ן (המיוחס לריטב"א, שבת יז: ד"ה ב"ש) שממנו למד שכאשר ודאי יצוד חייב גם על אחרי זמן, דו"ק]. וראה עוד את המצוין במאמרי בנושא 'אי-זי פילטער' בקובץ זרע יעקב (חוברת ל' עמ' תקלג). ויש עוד אחרונים רבים שדנו בזה, ואכמ"ל. אמנם אולי היה מקום לדון על כך שהוי גרמא הוואיל ואינו ודאי שהמכשיר ידליק או יכבה החשמל, אך כבר התבאר לעיל שבפשטות נחשב כודאי מאחר שבפעולה אחת ודאי ידליק.

⁹ וכעת הוציאו כמה מגדולי הרבנים והפוסקים באמריקה מכתבים לאסור השימוש במכשיר זה, וחלקם כתבו במפורש שחוששים כאן לאיסור תורה. **הגר"ש מילר** הזכיר בין שאר הדברים, הטיעון דהוי כמו שמן שבנר, ושהוא מתוכנן מתחילה לשם כך [וכן חושש לתיקון מנא מצד עיבוד הנותנים בתוך המחשב]. **והגר"י בעלסקי** כתב **שבזמן הסנהדרין היה מחייבים על זה מיתה**, מטעם דהוי כלי שנעשה לעשות מלאכה שלימה [בדומה להסברא שמתוכנן לכך]. ובקול קורא [שחתמו עליו **הגר"ש קמנצקי**, **הגר"ד פיינשטיין**, **הגר"ש מילר**, **הגר"י בעלסקי**] הזכירו בין השאר שלכמה פוסקים זה נחשב מעשה גמור ואינו גרמא.

הרב פנחס שפירא

מחבר ספר 'בריתי שלום'

הנידון: מעמדו ההלכתי של הפטנט החדש הנקרא כושר סוויטש (KOSHER SWITCH)

קראתי את מה שכתבו כמה רבנים לעורר על דבר ההמצאה החדשה המכונה כושר סוויטש (KOSHER SWITCH) הפועלת באופן שבין שני צידי המיתקן מצויה מחיצה המוזזת ע"י המתג, והמכשיר יכול לפעול רק על ידי תשדורות המגיעות מהצד החיצוני לצד הפנימי. וכל כמה שניות מגיעה תשדורת אינפרא אדום מהחלק החיצוני לחלק הפנימי, ועל ידי הסטת המתג המפריד ניתנת האפשרות לנורה החיצונית להאיר אל הנורה הפנימית.

ועיקר דבריהם שזה לא עדיף מגרמא שהותר רק במקום פסידא או לצורך חולה שאין בו סכנה, ומוחים על הקלות שמתירים זאת אף בלא מצבים אלו.

ולענ"ד אין זה בגדר גרמא כלל, אלא מעשה גמור של חילול שבת, ואין להתירו אף במקום הפסד ולצורך חולה שאין בו סכנה, וזאת כפי שיתברר לקמן בעזה"ת.

א) הלא הכרעת מרן הבית יוסף (בסימן תקי"ד סעיף ג') שאסור לחתוך ביו"ט נר של שעוה כדי שיכבה יותר מוקדם, וכדעת הרא"ש (פ"ב דביצה) הסובר שזהו כיבוי גמור, ועל אף שרק מסיר את מה שיגרום בעתיד לבעירה.

ובודאי שה"ה לשיטת הרא"ש שהמדביק שעוה נוספת לנר הדולק שחייב משום מבעיר.

ודעת הרא"ש לאו דעת יחיד היא, שכך היא גם דעת המאירי בבית הבחירה על מסכת ביצה (נדפס לראשונה בשנת תשכ"ט) בסוגיא של 'קניסא שרי' (כ"ב ע"א).

וכך היא גם דעת הריטב"א כפי שמובאת בשיטמ"ק (שם בביצה).

וביותר מזה מבואר בדברי רש"י בשבת (כ"ט ע"ב) שאף המסתפק שמן משפופרת העומדת מע"ג הנר ומנטפת אליו שמן חייב משום מכבה, על אף שאין שום חיבור ביניהם! וכ"ה בטושו"ע (בסימן רס"ה סעיף א') כשיטת רש"י.

[והחילוק מעצים שלא אחז בהן האור שמותר ליטול כבר תירץ החמד משה (בסימן תקי"ד ס"ק ב') שיש חילוק בין פתילה שהשמן נמשך אליה לבין מדורה שהולכת אל העצים].

ובפשטות לשון 'מנטפת' שנקטה המשנה מורה על מדלפת ולא על שופעת, ושו"ר בר"י מלוניל ובמאירי שכ"כ בפירוש שמדובר במנטפת 'טיפה אחר טיפה'. הרי שאף אם אין השפופרת מספקת ברציפות גמורה מ"מ המסירה חייב משום מכבה. וה"ה לפי"ז שהמוסיף שמן לשפופרת המנטפת יהיה חייב משום מבעיר.

ובנדון שלנו, הרי לו יצויר שהיה המתקן עשוי משני חלקים, והחלק החיצוני של המתקן לא היה מחובר, הרי שהמחברו בשבת הרי הוא ממש כמוסיף שמן לשפופרת על מנת שינטף אח"כ, שלדעת רש"י וכן הרא"ש והריטב"א והמאירי חייב מהתורה.

וממילא פשוט שה"ה גם אם המתקן כבר מחובר ו"רק" מסיר את המחיצה המונעת מהחיישן החיצוני (=השמן) להאיר (=לטפטף) אל החיישן הפנימי (=הפתילה), כיון דע"י פעולתו בכח ראשון גורם להיחשב כבוער, והדברים פשוטים. [נחילוקו של היד רמה (בסנהדרין ע"ז) אינו שייך כאן כשהכל דבר אחד, ולא דמי לחץ ואדם שהמה שני דברים שונים].

(ב) ואף לדברי הרמ"א (שם בסימן תקי"ד סעיף ג') שכתב להעיד שנהגו להתיר לחתוך את הנר של שעה מתחתיתו, מלבד מה שכתב המשנ"ב (בס"ק כ"ג) בשם כמה אחרונים שראוי להחמיר כדעת הרא"ש, מלבד זאת נראה לענ"ד בבירור שנידון דין אינו דומה לנר של שעה שנהגו בימי הרמ"א להתיר לחותכו ביו"ט.

שהרי בספר המכתם (שם בביצה כ"ב ע"א) הביא מספר השלמן לרבינו גרשום מבדריש שכתב להתיר לחתוך נר של שעה מטעם שלא דומה לשמן, כיון שבשמן הכל נחשב דבר אחד משא"כ בנר של שעה שעשוי חתיכות חתיכות מדובקות.

וכן מבואר בשיטמ"ק (שם) בשם הרמב"ן שהתיר מטעם זה. וכך משמע גם בפירוש תלמיד הרמב"ן (שם) שזהו טעם ההיתר.

וממילא מה שנהגו להתיר בנר של שעה אינו מוכרח שזה משום שסמכו על דעת התוספות והמרדכי שרק בשמן שמכהה את האור מיד הוי מכבה, אולי מה שנהגו להתיר הוא דווקא בצירוף הסברה של הרמב"ן ותלמידו וכן בעל ספר השלמן, אך היכן שזהו דבר אחד ממש כן יש לחוש לדעת כל המחמירים הנ"ל. [נלפי זה מובן מה שהרמ"א לא הגיה כלום על דברי המחבר בסימן רס"ה סעיף א']

והחילוק בין נר העשוי מחתיכות מדובקות לנדון שלנו ברור הוא עד למאד, כיון שבדבק יש סברא לאמר שלא נחשב חיבור וכמ"ש החזו"א בהלכות תפילין, אך הלחמה הרי היא כעשאה היוצר מתחלה, והרי היא כחיבור גמור, וכמו שפוסקים לענין הגעלת כלים.

וממילא בנדון שלנו שזהו כלי אחד אין לנו מקור להתיר אף למנהג שנהגו באשכנז בימי הרמ"א.

ועוד יש להוסיף, שאפשר שאף לדעת התוספות והאור זרוע והמרדכי הסוברים שבשמן חייב רק מטעם שמכהה מיד את הפתילה, מ"מ אפשר שכאן זה שונה וגם הם יודו שחייב, כיון דכאן חמור יותר משמן, ששמן אף שהוא נוזלי וראוי לבילה מ"מ אפשר שלא נחשב דבר אחד ממש [יעיין בצפנת פענח בכללי התורה והמצוות (סימן כ"ט) שתלה חקירה זו במחלוקת אם אגד כלי נחשב אגד, ובספר המאורות בשבת (צ"א ע"ב) מביא שבעל ההשלמה פסק כדעה שלא נחשב אגד], משא"כ כאן שזהו דבר אחד ממש הרי זה דומה יותר לחותך בקעת של עץ בעודה דלוקה, ובזה לא מצינו במפורש למי שמתיר, ואפשר שגם התוספות והאור זרוע והמרדכי יודו בזה שחייב.

ואף אם ימצא מי שמתיר גם בזה, עדיין יש לחלק שכאן אין זה שני דברים נפרדים כמו האש והעץ, אלא הכל כלי אחד ממש, ודו"ק. [שהרי כתב הרא"ש לחלוק על התוספות מטעם שהפתילה והשמן דבר אחד הם, ומשמע שכל מה שנחלקו הוא האם נחשב שני דברים נפרדים, ודו"ק.

הרב ישראל מאיר מורגנשטרן

מח"ס 'החשמל בשבת', 'מטבח כהלכה'

עיה"ק ירושלים ת"ו

הקדמה - מפסק "כושר סוויץ" ו-"שבתריס"

בתקופה האחרונה רבים שמעו על מפסק המכונה 'כשר סוויץ', אשר מיוצר בארה"ב ע"י מר קהתי. מדובר במתג שעל ידו ניתן להדליק ולכבות את האור או כל מכשיר חשמלי אחר בעיצומו של יום השבת. מתחילה סבורים היינו, מה לנו להתייחס לדברים שכאלו אשר כל לב יהודי נחרד מפניו, כל אשר רוח חיים באפיו משתומם על ה'הוה-אמינא' להשתמש בדבר שכזה אשר על ידו ניתן לעשות את כל ל"ט המלאכות בעיצומו של יום השבת.

כבר זכינו והתפרסמו דברי גדולי ישראל שליט"א באיסור הגמור לשימוש במכשיר זה, ובמקום שזכינו לאור הוראתם, מי יבוא אחר המלכים, ומה יתן ומה יוסיף בדבריו המעטים. אמנם, בהשגחה חזיתי לדברי הגמ' בברכות (סג.) "תניא הלל הזקן אומר בשעת המכניסין פזר, בשעת המפזרים כנס". פירש"י שם שאם חכמי הדור אין מרביצים תורה לתלמידים פזר אתה ותלמד לאחרים, ואם הגדולים שבדור מרביצים תורה 'כנס' ואל תלמד (עיי"ש). לפי"ז בנידון זה שזכינו וגילו דעתם גדולי הדור הרי שיש לשתוק. אך הגמ' שם מוסיפה: "ואם ראית דור שהתורה חביבה עליו – פזר, שנאמר יש מפזר ונוסף עוד", לכאור' כוונת הגמ' שגם בדור שגדולי הדור גילו את דעתם, אם התורה חביבה, 'פזר' – 'ונוסף עוד'.

אמנם, ודאי יתמה כל רואה, מה לבירור הלכתי בדבר שגם אם היו מוצאים לו איזה היתר בעולם היינו מתעבים ומחרימים אותו? דא-עקא, שלדאבון לב, עם התקדמות הטכנולוגיה, אנו שומעים חדשים לבקרים על רעיונות ופיתוחים דומים, ואין עמנו יודע עד מה. בעידודם של רבותי ות"ח אמרתי אפרוס בפני לומדי התורה שיחי' את השמלה, וכפי שיראה הרואה הדברים מפורשים בסוגיות הש"ס והפוסקים שעשיית מלאכות ע"י המצאות מסוג זה ואחרים נחשבים מלאכה גמורה.

למעשה, המצאת המפסקים שלפנינו, הינם תולדה ושכלול של רעיונות ישנים שכבר הומצאו מכבר ע"י 'מכון הטכנולוגי' ובשיטה שונה ע"י 'מכון צומת', דינם כדינם. מה א"כ התחדש כיום? כיום, החברות משווקות באופן רשמי את המוצר לכלל הציבור ולא רק לבתי חולים ובטחון, בעוד המכונים הגבילו את השיווק לצרכי רפואה ובטחון (אשר גם זה שללו גדולי ישראל ואכמ"ל). ברם, כפי שיתבאר בקונטרס שלפנינו, דין השימוש בכל מפסקים אלו זהה לשימוש במפסק רגיל, ובאופן שמותר, כגון לצורך חולה שיש בו סכנה, מותר במפסק רגיל, ובאופן שאין היתר למפסק רגיל אין היתר גם לאלו. אדרבה, דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל היתה, שבמקרה של חולה או כל צורך פיקו"נ עדיף

להשתמש במפסק רגיל ולא במפסק גרמא / המשכת מצב / מעכב המעכב. וכפי שיתבאר להלן בחיבור שלפנינו.

מעניין לציין שבמכתבי גדולי ישראל משנת תשמ"ה – התריעו ברוח קדשם על שהמצאות מסוג זה עלולות להגיע לייצור המוני שיביא ל'הירוס השבת', חלפו שלשים שנים מאז, לצערינו חששם לא התבדה ועומדים אנו משתוממים מול המצאה כזו המשווקת בריש גלי לכל דורש.

*

חלק ראשון - בירור עובדתי

רעיון ה"כשר סוויצ"

לרעיון ה'כשר סוויצ' השתמשו הממציאים ברעיון הבא: יש שני מתקנים בשני צדדים של המתג, האחד משדר קרן אור מידי נניח 10 שניות, ומהעבר השני ישנו 'קולט' שקולט את קרן האור, קליטת קרן האור פירושה כך; ישנו חומר מסויים שע"י האור הופך להיות 'מוליך', כלומר, בצד ב' ישנו מעגל חשמלי שרכיב אחד שלו הוא חומר שיש לו תכונות הולכה לזרם רק כאשר מקבל כח של אור. (בכל קרן אור יש בעצם חומר שנקרא 'פוטונים' שהוא חומר ממשי אלא שאינו נתפס בחושי האדם, וחומר זה, כפי שגילו מדענים הופך למוליך זרם ברגע שמקבל קרן האור). ברגע שמקבל חומר זה את כח ההולכה הרי הוא סוגר את המעגל החשמלי, ועי"ז נדלק האור.

לחומר המדובר נשאר כח ההולכה למשך זמן מה, נניח דקה, ואז, לאחר שנגמר לו הכח הוא שובת, אמנם מאחר ומתקן א' ממשיך לשדר כל הזמן קרני אור הרי שהחומר הזה מקבל כח כל הזמן להמשיך ולעבוד. אם רוצים לכבות את המכשיר ישנו תריס קטן מכאני לחלוטין שנכנס באמצע בין המשדר לבין הקולט, כך שבעת ש'יגמר הכח' לחומר להמשיך ולהוליך את הזרם הוא מפסיק את פעולתו.

כמו כן להיפך, הרוצה להדליק את האור (וכן עקרונית – כל מלאכה אחרת בישול אפיה וכיוצ"ב) מוציא את התריס שבאמצע, ואז בפעם הבאה שהמשדר ישדר את קרן האור, בעוד כ-10 שניות, הקולט יקלוט את הקרן וידליק את האור. במקרה של ה'כשר סוויצ' הוסיפו 'הידורים' נוספים, כאשר המשדר משדר במחזוריות לא קבועה אלא משתנה כגון בהפרשים שונים של 5 שניות, 10 שניות, 12 שניות וכו'. בנוסף, הוסיפו עוד שלב דומה למתואר לעיל, שלאחר שהקולט קלט את קרן האור, ישנו תהליך דומה למתואר לעיל שמעגל זה משדר קרן אור לקולט נוסף שגם הוא לא תמיד קולט וכו'. בפועל, תהליך הדלקת האור יכול להתרחש בתוך מספר שניות או מספר דקות, אכן, דבר אחד ברור – בתוך כמה דקות האור בוודאי ידלק.

בכדי שלא יגיע למצב בו ימנע בעד הקרן בדיוק ברגע שקרן האור תהיה בדרך, הוסיפו נורת אוהרה שנדלקת כמה שניות לפני שליחת הקרן, ובכך יודע המשתמש בשניות אלו לא לסגור את המעגל.

לטענת הממציאים אין כאן 'גרמא' אלא היתר גמור, שהרי 'הכל' נעשה ע"י קרן האור, אמנם אילולי פעולת האדם לא היה נעשה דבר, ומעשה האדם הוא שהביא בסופו של דבר לתוצאה זו, אך לטענתם כיון שההפעלה בפועל נעשית ע"י קרן האור שנשלחת מאיליה כל הזמן – המעשה מתייחס לקרן האור והאדם 'נחשב' שלא עשה כלום.

בעמודים הבאים נברר בע"ה את ההיבטים ההלכתיים של ענין זה, וכפי שיתבאר דבר זה נחשב מעשה גמור של האדם לכל דבר, ואם מדובר במלאכה דאורייתא, הרי שבמעשה זה עשה מלאכה גמורה מדאורייתא.

'שבתריס' ו'שבתALARM'

יצויין שבארץ ישראל 'בית-הלוי מערכות' פיתחו גם הם מפסקי 'מניעת המונע', שמבוססות על עיקרון דומה של מניעת קרני האור או הפסקת המניעה, אלא שפועלים בצורה פחות משוכללת מהנ"ל.

שבתריס הינו מתקן שמאפשר את פתיחת התריס וסגירתו בשבת. כידוע, בימינו ישנם בתים רבים בהם משתמשים בתריס גלילה חשמלי, ולצורך השימוש בשבת יש שמתקינים מערכת גלילה מכאנית, ויש שמתקינים שעון שבת שמרים או מוריד את התריס בשעות שנקצבו לו. ע"י המערכת הנ"ל, ניתן להרים ולהוריד בשבת עצמה ע"י הפעלת הזרם החשמלי.

בצורך ה'נחוץ' להתקן לפתיחת וסגירת התריס בשבת, מסבירים הממציאים שישנה 'סכנה' בהפעלת התריס ע"י שעון שבת, לפי שעלול להיות ילד מתחת בדיוק כשהתריס ירד, [משום מה הממציאים 'שכחו' לציין שקיימת גם דרך מכאנית לחלוטין לפתיחת התריס ע"י 'מנואלה', כשבכך אין כל סכנה אלא שהדבר כרוך במעט מאמץ]. עוד מסבירים הממציאים, עלולים להיות 'פורצים' ששימו לב לשעת פתיחת וסגירת התריס מידי שבת ובהתאם לכך יכנסו לגנוב. [חבל שלא חשבו על רעיון לשנות את זמן הפתיחה מידי שבת].

שבתALARM מאפשר הפעלת מערכת אזעקה וכיבוייה בשבת עצמה, רח"ל. כידוע, בבתים רבים של שומרי שבת שמותקנת מערכת אזעקה ישנו קושי בכך שישנם רגשי תנועה שמבחינים בתנועת בני אדם בשטחי הבית, כשביום חול, כשרוצה אחד מבני הבית להסתובב באמצע הלילה, הרי שהוא מנטרל את מערכת האזעקה לדקות אלו, אך בשבת דבר זה יוצר קושי. כאן בא הפתרון החדשני, ניתן להפעיל את המערכת ולהשביתה בשבת עצמה, ע"י מפסק שבת.

דרך פעולת התקנים אלו דומה ל'כשר סוויצ' רק פחות 'משוכללת' – אחת לשבע שניות משודר קרן אור קצרצרה לחצי אלפית השניה, זו נקלטת מיידית בקולט שממול, והרוצה להרים את התריס או להפעיל את מערכת האזעקה יכול לעשות זאת ע"י סילוק הפלסטיק שבאמצע, ומעת סילוק התריס עד ההפעלה בפועל יכולה לקחת בין שניה ל- 7 שניות.

המאמר שלפנינו מתייחס ל'כושר סוויצ' הנ"ל בפרט, ולכלל ההמצאות בסגנון זה או אחר בכלל.

חלק שני - בירור הלכתי תמציתי

נסכם בקצרה את ההתייחסות ההלכתית למפסקים הנ"ל. (יסודי הדברים שכאן מבוארים בע"ה בהרחבה בספרנו 'מטבח כהלכה' בנספחים שבסוף הספר).

א. הקדמת פעולת האדם לקרן האור: כמבואר לעיל, הממציאים השונים מדגישים ש'לא קיים', או שהוא 'חשש רחוק' שפעולת נתינת התריס תיעשה לאחר שקרן האור נשלחה. למעשה, אין בכך שום יתרון, כיון שמדובר בדבר שבוודאי עפ"י דרך הטבע אמור להיווצר, שהרי כשם שאם ה'חץ' בדרך אסור להעמיד בדרכו דבר שיפגע על ידי החץ, משום שעפ"י דרך הטבע בעוד שניות בודדות יגיע החץ לנקודה זו ויפגע בדבר העומד בדרכו הרי הוא בכלל מלאכת מחשבת, כך גם חץ שטרם נוצר, אך עפ"י דרכי הטבע בוודאי ייווצר, גם זו מלאכת מחשבת באותה מידה³.

³ כן כתב וביאר הגרש"א זצ"ל, כשדן במהות האיסור של סגירת מפסק חשמלי שסוגר את מעגל החשמל ובכך מדליק את האור, ונקט שגם באופן שהמעכב טרם הגיע, ואף אם טרם נוצר, ובא זה וחסם בעד המעכב לכשיבוא, כל שהוא בדרך העולם גם זה בכלל מלאכת מחשבת, וכפי שכתב הגרש"א זצ"ל במאורי אש (פ"ג ענף ח) שחייב על מלאכה שנעשתה ע"י סילוק תריס בפני הרוח, גם באופן שאינם בעולם, ז"ל: "מ"מ נראה לי דחילוק קלוש הוא, משום דמסתבר דלענין דינא יש לנו להתחשב עם המכונה המהוה את האור כמו עם המים והחץ אשר הם כבר בעולם, וחשיב שפיר כאילו דבר הגורם את האור הרי הוא כבר בעולם, ובפרט לגבי שבת דנתבאר לעיל דשאני שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה וחייב גם על סילוק תריס בפני הרוח, וגם משמע דחייב אף אם המלאכה אינה נגמרת מיד עם סילוק התריס וכו'". בדבריו מבואר שנקט כן מסביר גם לענין שאר דיני התורה, וכ"ש לענין שבת ש'מלאכת מחשבת אסרה תורה', ויש בכל זה נפק"מ רבה לדברים שיתבארו לקמן.

כע"ז מצינו לענין מלאכת צידה, שנקט המ"א (בסי' רנב ס"ק כ) שבהעמדת מצודה במקום שיועד שבוודאי יצוד חייב (וסותר לדבריו בסי' שטז ס"ק ט ועיי"ש במחצית השקל), וכן נקט הפרמ"ג (סי' שטז ס"ק ט) שחייב סקילה, וכן נקט החזו"א ונדחק בהבנת התוס' בפשיטות שחייב ע"כ (אמנם בסו"ד חזר בו בהבנת דבריהם). ומבואר שנקט שגם אם לא ניצוד מיד אלא לאחר זמן חייב. הרי שאע"פ שהצידה בפועל לא נעשתה מכוחו כלל רק ע"י הבע"ח שבא למקום זה, ובעת הנחת המצודה לא היה הבע"ח בכלל בכיוון המצודה (ולא כחץ שנשלח), בכל זאת כיון שלפי דרך העולם עתיד הבע"ח להגיע כאן בודאות נחשב מלאכת צידה. אולי גם מצינו דוגמא לדבר בדברי הגמ' בב"ק (יז:): בזורק כלי מראש הגג ובא אחר וקדם ושברו הראשון חייב והשני פטור, ומשום 'מנא תבירא תבר', מבואר מזה שדבר עתידי שודאי עתיד להתרחש נחשב כנעשה כבר, ועיי"ש בתוס' בחילוק שבין זה לבין זורק חץ ע"ג כלי.

ב. **סילוק המעכב** – מקורו וחילוקו בכל התורה: מקור ההיתר של 'סילוק המעכב' במה שכתבו תוס' שמותר לסגור חלון בפני רוח שבאה לכבות את הנר. מכך יש שלמדו שמותר להעמיד תריס בפני דבר שעתיד לעשות פעולה מסוימת, והוא 'סילוק המעכב'. וכן לענין נזיקין, אם ירה אחד חץ והיה תריס לפניו, ובא אחר או בא הורה בעצמו וסילק את התריס, פטור, כיון שבעת זריקת החץ היה מעוכב ע"י התריס, ובסילוקו ג"כ לא מתחייב כיון שלא היה בכח החץ כשנשלח להרוג כיון שהיה תריס בדרכו.⁴

אולם, כבר טען מרן הגריש"א זצ"ל וכן הוכיח הגרש"ז אויערבך זצ"ל שגם לענין נזיקין, כל הפטור הוא רק משום שלא ניתן להגדיר את הכל כפעולה אחת, כיון שהתריס לא מחובר לחץ ולא קבוע לשימוש זה, אך אם הם בנויים כך כשהם מחוברים זה לזה, או עומדים בתמידות לשימוש זה, הרי"ז מעשה גמור.⁵ (ראה עוד השלמה חשובה לפרט זה להלן עמ' 49).

ג. **סילוק המעכב, חילוק בו במלאכות שבת**: בסעיף הקודם דיברנו לגבי כל דיני התורה, אולם הדברים תקפים עוד יותר לגבי מלאכות שבת. שהכלל בכל מלאכות שבת, שגם

טעם הדבר, נראה ברור, שנתינת דבר בפני החץ בכדי שיפעל את פעולתו נחשבת 'שימוש בטבע' ועשיית מלאכה על ידה, ולכן נחשב שהאדם הוא זה שעושה את המלאכה, באותה מידה, גם אם החץ אינו בעולם אך עתיד הוא עפ"י דרכי הטבע להיווצר ולהגיע לכאן בעוד שניות בודדות גם זה נחשב שימוש בכוחות הטבע.

⁴ בגמ' בשבת (קכ:): איתא: "תנא נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו, ואם כבתה כבתה", ובתוס' (ד"ה פותח) פירשו שהגמ' קמ"ל שאין חוששים לקירוב השמן וריחוקו מהשלכתו. (ולמסקנא דבר זה אסור כמבואר בגמ' שם). ואח"כ כתבו תוס': "אבל אין לפרש משום כיבוי דרוח וכו', דתינח פותח **נועל מאי איסורא איכא**", דהיינו שפשוט הדבר שאין איסור בסגירת הדלת, גם כשבכך מונע מהרוח מלכבות את הנר, וכן כתבו שאר ראשונים שבסגירת הדלת פשוט שאין איסור, אע"פ שבסגירת הדלת מונע מהרוח מלכבות את הנר. ומדברי תוס' וראשונים אלו למדנו שמותר לעשות פעולה שתמנע את כיבוי הנר.

דין דומה מצינו בגמ' בסנהדרין (עז:): ז"ל הגמ': "אמר רבא דחפו לבור וסולם בבור ובא אחר וסילקו, ואפילו הוא קדם וסילקו, פטור, דבעידנא דשדייה יכול לעלות הוא. ואמר רבא זרק חץ ותריס בידו, ובא אחר ונטלו, ואפילו הוא קדם ונטלו פטור, דבעידנא דשדייה ביה מיפסק פיסקיה גיריה". דהיינו שסילוק תריס בפני חץ קיים, אע"פ שעפ"י דרכי הטבע החץ יעצר בתריס, וסילוק התריס הוא שאיפשר לו להגיע ליעדו, מכל מקום כיון שהחץ לא אינו מכוחו של האדם לא נחשב מעשיו. [כל זה לא דומה למסלק סכר בפני המים שמה שנעשה בכח ראשון נחשב מעשה האדם, לפי ששם המים נשענים על הסכר לכן רואים את תנועת המים הראשונית שנעשית מכוחו של מסיר הסכר, משא"כ בחץ שאינו צמוד לסכר, סילוק הסכר דומה לכח שני].

⁵ מרן הגריש"א זצ"ל טען שהשימוש ב'מפסק גרמא' נחשב כמעשה גמור ולא שייך בו 'גרמא', משום שהכל בכלי אחד שעל ידו הפעיל דבר, ולא איכפת לן בהתרחשויות הפנימיות. יסוד הדברים מתבארים בביאור והוכחה נפלאה בדברי הגרש"ז זצ"ל ב'מאורי אש' (פ"ג ענף ח) כשדן בטעם שהפעלת מתג החשמל נחשבת מעשה ולא גרמא, שגם אם לא הטעם של 'מלאכת מחשבת אסרה תורה', יתחייב בכל דיני התורה. שמקשה, שלענין פורץ גדר בפני בהמת חבירו פטור על נזקי הבהמה, משום שהוא גרמא, ולפ"ז, אם יעשה אדם נקב בחבית של חבירו, יהא פטור על כל היין שבחבית מלבד מעט היין הסמוך לנקב, כיון שזה לא נחשב שנעשה מכוחו. ומעולם לא שמענו חידוש גדול כזה. מכח תמיהה זו מחדש: "**ולכן נראה, דכיון שהיין והכלי סמוכים הם זל"ז וגם החבית עשויה היא להחלי את היין אשר בה להציל אותו משפיכה, ולכן אם עשה זה נקב בגוף החבית חשיב כמעשה בגוף היין וחשיב שפיר כאילו שפכו הוא בידיים ממש, משא"כ סילוק התריס כיון דתריס זה אינו עשוי להגן תמיד בפני חץ זה שהוא הולך כנגדו וגם אינם מחוברים זה לזה, ולהכי לא חשיב סילוק התריס כמעשה בגוף התריס וכו"**".

נמצא לפי הגדרת הגרש"א זצ"ל וכאמור כן נקט בפשיטות מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שלא שייך היתר סילוק תריס במכשיר 'סילוק המעכב' וכיצ"ב רק כשאין מחובר למכשיר המפעיל, אך כשמדובר בכלי אחד נחשב כמעשה בגוף המכשיר וכהפעלה גמורה. בדרך דומה כתב בנו"ד הר"ז לב במאמרו ב'הלכה ורפואה' (ח"ג עמ' רכט).

אם האדם לא השלים את המלאכה בכוחו אלא הושלמה המלאכה בכוחות הטבע, כל שהיא דרך מתוכננת ומכוונת לעשיית הפעולה, כדוגמת 'זורה ורוח מסייעתו', 'צד ע"י כלב', 'מפרק דם ע"י עלוקה', כל אלו נחשבים מעשה גמור של האדם מטעם ש"מלאכת מחשבת אסרה תורה". כך גם בנדר, אף שהמלאכה נשלמה ע"י קרן שנשלחה (או בוודאי תשלח בהמשך), מאחר שזו דרך מתוכננת ומכוונת לעשיית המלאכה יש כאן 'מלאכת מחשבת' שאסרה תורה.⁶ (ראה השלמה חשובה לפרט זה להלן עמ' 46, ועמ' 48).

ד. **המשכת מצב כשיוצרת פעולה חדשה:** גם התקן שפועל בהמשכת פעולה קודמת, בסיס ההמצאה לדבריהם הוא מדברי התוס' שהובא לעיל, שכתבו שמותר לסלק מעכב שלא יפסיק את הפעולה הקיימת, כגון סגירת חלון בפני הרוח שלא יכבה את הנר. אך ישנו קיים חילוק גדול בין דברי התוס' לבין ההמצאה שלפנינו. בדברי תוס' מדובר כשהיה הנר דולק וסגירת החלון לא הוסיפה ולא שינתה בבעירה כלל, רק מנעה מהרוח מלכבות. אך לא מצינו היתר כשבפעולתו יוצר מלאכה חדשה או חלק חדש במלאכה שלא היה נעשה אילולי פעולתו. כגון שיניח קדירה על פלטה חשמלית שאמורה להדלק לשניה, וע"י שיסלק את ה'מכבה' תמשיך הפלטה ותפעל עד שיתבשל התבשיל, הרי בכך יוצר כח בישול חדש שלא היה קיים קודם לכן, וכן כל כה"ג שמוסיף בהבערה או בבישול נחשב 'מלאכת מחשבת' שחייב עליה.⁷

⁶ הובא לעיל דברי הגמ' בסנהדרין (עז): בזרק חץ ובא אחר וסילק תריס פטור, אך מאידך בגמ' בשבת (קכ.) מבואר שהפותח דלת בפני רוח מצויה חייב, אע"פ שהדלת רק תריס בפני הרוח, והוכיח מזה הגרשז"א זצ"ל (מאורי אש פ"ג ענף ח) דשאני שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ז"ל: "הרי מוכח מהכא, דאף דאיהו פתח רק את הדלת **שהיא כתריס מפני הרוח**, ואפ"ה אי איכא רוח שאינה מצויה חייב סקילה, **אלמא דגם בכה"ג אמרינן דמ"מ כיון דקעביד מיהו קצת מעשה, ואף דהמעשה הוא לא בגוף הדבר שנעשה בו המלאכה, מ"מ כיון שע"י מעשה זו נעשית כל המלאכה מיד ממילא חייב מיתה כמו בזורה**".

יסוד הדברים נלמד מדין 'זורה ורוח מסייעתו' שלמדו הפוסקים שכן הדין גם בכל מלאכות שנעשות בסילוק המכב, כיון שמתוכנן לפעול בצורה זו, וזו דרך מקובלת לעשיית המלאכה לא נחשב שהמלאכה 'נעשית מאיליה'. ובוודאי בדעת בני אדם המלאכה לא נעשית מאיליה, שהרי אם יהרוג ראובן את שמעון ע"י מפסק זה, ברור לכל שנחשב שמסלק התריס הוא שעשה את המלאכה, והחז"א (השמשות לא"ח, סי' קנו לסי' שיג) הגדיר ש'דעת בני אדם מכרעת במלאכה', ולעיני האדם מלאכה זו נעשתה ע"י פעולת האדם. ראה עוד במכתב הרה"ג ר' דניאל אשר הכהן קליינמאן שהביא מקור ברור לדברים שכאן מתוך דברי רש"י.

⁷ לעיל הובאו דברי תוס' שאין שום איסור לגדור בפני הרוח כדי למנוע בעדה מלכבות את הנר. והנה, להבנת דברי תוס' יש להקדים ולשאול, מאי שנא מסוגיית 'מצמצם' שאם כבש על חבירו שנמצא במים ומנע ממנו מלעלות מתוך המים חייב מיתה משום 'מצמצם', וכן אסור בשבת, א"כ למה פשיטא לתוס' שדבר זה מותר לכתחילה, מאי שנא מקיים המצב של חבירו במים ממקיים את מצב הנר שלא יכבנו הרוח.

אמנם החילוק ברור, שבמצמצם כיון שחבירו היה יכול לעלות מהמים הרי שבידידתו למים אינו במצב של מיתה, רק כשבכש עליו חבירו **יצר בעיכוז זה** את מצב ההריגה, משא"כ בנדון נר, שבעירת הנר היתה קיימת קודם, ולא שינה כלום בנר, רק מנע משינוי במצב הקיים. לפי חילוק זה מסוגיית 'מצמצם' נמצינו למדים שמותר **לעצור בעד הרוח שבאה לכבות** את האש, כלומר מותר לעשות פעולה שתמנע מהמונע מלמנוע, וכפי שנתבאר לפי שבכך אינו עושה שום מלאכה, ואינו יוצר דבר, רק מונע מהמעכב-הרוח, מלכבות את הנר. לעומת זאת, בדומה למצמצם שאסור לכבש ולקיים את מצב חבירו שבמים, כן אסור לקיים ולמנוע שינוי בדבר, כשוללי המניעה לא היה הדבר בא לתוצאה זו.

נמצא לפ"ז, מפסק 'המשכת מצב' שתואר לעיל בהקדמה, גרוע בהרבה מ'מצמצם', ששם מתחייב על שמנו מחבירו את היכולת מלעלות מהמים כרצונו, וכאן מונע מהמכשיר מלהפסיק לאחר שניה כפי שתוכנת, ובכך יוצר

ה. **שיהיו הזמן עד התוצאה:** השניות או הדקות שלוקח עד שהאור דלק וכיוצ"ב, אין בכך שום נפק"מ, כזורק חץ למרחק רב, ורק לאחר שני דקות ומעבר במקומות שונים פועל את פעולתו, ודאי נחשב האדם עושה המעשה, כן הוא בנ"ד סילוק התריס כשהמנגנון מתוכנן לפעול את פעולתו בתוך מספר דקות, הרי הכל מתייחס לפעולת האדם.⁸

ו. **פסיק רישא:** ה'ממציאים' הוסיפו לטעון שאין כאן 'פסיק רישא' על כל קרן אור שהיא זו שתפעל את הפעולה, מחמת הספק אם ה'קולט' יקלוט ברגע זה. אולם, טענה זו מופרכת מעיקרה, לפי שהיתר 'אינו פסיק רישא' שייך רק כש'אינו מתכוין', ואילו כאן הוא מתכוין גמור, שהרי כל סיבת עשיית המעשה היא רק בכדי להדליק את האור או בכדי לבשל או לאפות וכל כיוצ"ב.⁹

ז. **גרמא אסור מדרבנן:** מלבד כל האמור לעיל, גם לו יצויר שהיו מוצאים דרך לעשות את המפסק בדרך של 'גרמא' אמיתית (אף שהוא בלתי אפשרי, שבכל אופן שהוא דרך מחוברת או מתוכננת הרי שהוא בכלל מעשה וכאמור לעיל), מ"מ כתבו הרבה ראשונים וכן פסק הרמ"א שמכל מקום לא הותר 'גרמא' רק במקום פסידא.¹⁰

מציאות וכח חדשים שלא היו קיימים קודם לכן. (יש לשים לב שהחילוק האמור באות זו הינו אף לא היה מדובר בשבת ש'מלאכת מחשבת אסרה תורה', אלא גם לשאר דינים מיקרי מעשה, כ"ש לענין שבת). הדברים אמורים ביותר כשמדובר בכח ויצירה שלא היו קיימים קודם, כגון באופן שבישל כמות נוספת של מים ע"י 'המשכת המצב'.

⁸ מ"מד הזמן" עד זמן ביצוע המלאכה זהו נידון רק ב'גרמא' גמורה, כגון שנכנס אויר חם שמשפיע על תרמוסטט וכיוצ"ב, שם יש נידון לפי משך הזמן שלוקח עד לביצוע הפעולה אם נחשב 'כח ראשון' ואם המעשה נחשב מעשה של, או יש כאן השתנות שיצרה מציאות חדשה. אך כאן שכאמור לעיל יש 'מלאכת מחשבת' שאסרה תורה אין נפק"מ במידת הזמן שלוקח. והסכים עימי הגרש"י גלבר שליט"א בפרט זה. כשם שאין נפק"מ כמה זמן לוקח לתבשיל להתבשל מאז שהניחו על האש וכו'. וכן אם מטעם שיש כאן מכשיר אחד שפועל את פעולתו ואין נפק"מ כיצד המכשיר מבצע פעולה זו, ג"כ אין נפק"מ במידת הזמן. (ראה עוד להלן בתוספות למאמר זה שכן כתב הגרש"י גלבר שליט"א ובשם הגר"ש אויערבך שליט"א).

⁹ מלבד מה שגם אם היה 'אינו מתכוין', בפשטות כה"ג נחשב 'פסיק רישא' גמור, שהרי פעולתו בוודאות גמורה תביא לכך שאחד מקרני האור תשיג את המטרה - הדלקת האור, כל השאלה איזו מתוך הפעולות תעשה זאת, למה הדבר דומה, לגורר ספסל, וברור ב-100% שאחד מרגלי הספסל יחרוץ בקרקע, רק אין ידוע לנו איזה רגל, ודאי מיקרי פסיק רישא. אך כאמור אין בכל זה נפק"מ כלל כשמדובר ב'מתכוין'.

¹⁰ כן כתב המרדכי (שבת פ' כל כתיבי רמז שצט) שלכתחילה אסור, ז"ל: **"אבל רבינו יואל פי' דאפילו ביום טוב לא שרינן גרם כיבוי לכתחלה אלא במקום היזק דוקא"**. והובאו דברי המרדכי להלכה ברמ"א (סי' שלד סעי' כב). אמנם הס"ז (סי' תקיד ס"ק ו) כתב להקל במקום 'צורך קצת', כיון שלא מצאנו חבר לרבינו יואל בזה, אך בספר ארחות שבת (ח"ג פ"ט הע' מד) הביאו מדברי הרבה ראשונים שמבואר כדברי רבינו יואל. כמו"כ המ"א (סי' תקיד ס"ק יט) דייק מלשון התוס' (ביצה כב. ד"ה והמספק) שכתבו "דגרמא ביר"ט שרי וגם בשבת אינו חייב", מבואר שגרמא בשבת אינו חייב אבל אסור. וכן הביאו מדברי המרדכי בשם ר' יר"ט (שבת פט"ז), הגהות אשר"י (ביצה כב.), רשב"א בעה"ק (בית מועד ש"ג פ"ג), חי' הרא"ה ביצה שם, ובב"י (סי' רסה), עיי"ש עוד. והאריך בזה ב'נתיבות שלום' (סי' נח אות ב ואילך). [ידידי, רבי ניסים מלאכי שליט"א הוסיף להוכיח ממה שבשר לא מבושל הוא מוקצה במקום שאין נאכל חי, ולא אמרו שאינו מוקצה כיון שיכול לבשלו בדרך 'גרמא', מוכח מזה שדואי אסור להשיג את המלאכה מדרבנן. בביאור הדבר, למה אסורו מדרבנן, יש לציין למש"כ החז"א (סי' לח ס"ק ד) בביאור דברי הגמ' בשבת (ח): "מותר לבני רשות היחיד ולבני רשות הרבים לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו", וביאר החז"א: **"אע"ג דכל אחת**

ח. עובדין דחול וזילותא דשבת: מצינו דברים רבים שנאסרו מדרבנן משום 'עובדין דחול', ואם אסרו חז"ל פעולות שונות שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ואסרו שימוש בכלים שרגילים לעשות בהם מלאכה בחול גם אם כעת אינו עושה בדרך של מלאכה¹¹, כאן שעושה את המלאכה עצמה כהדלקת האור, הרמת תריס, ועקרונית ניתן לעשות בו (לשיטתם) כל ל"ט מלאכות, יש לך דרך חול גדולה מזו?¹²

בענין זה יש לציין עוד לדברי הרמב"ן שדן לומר שאיסור הטירחא ועשיית 'עובדין דחול' ממה שהזהירה התורה בכמה מקומות 'שבת שבתון'¹³, שמלבד שהוא 'שבת' צריך שיהא 'שבתון', שישבות גם מדברים שאינם מאבות מלאכה ותולדותיהם, ודן לומר שהוא עשה דאורייתא¹⁴.

ואחת היתירה, מ"מ כל שהשיג את התועלת של מלאכה גמורה יש בו משום שבות". מבואר בדבריו שאסור מדרבנן כל שהושגה תועלת המלאכה. וכהגדרת החז"א מצינו בתרוה"ד (סי' סו) שכתב שאחד נותן את הקדירה ואחד הצית את האור, אף שנותן הקדירה 'פטור', מ"מ הוא פטור אבל אסור, ומטעם זה אסור להניח את הקדירה לפני שהשפחה מדליקה את התנור. והו"ד להלכה במ"ב (סי' רנ"ג ס"ק ק), וטעם הדבר לכאן, כדברי החז"א הנ"ל, שבכל אופן שהושגה תכלית המלאכה ע"י מעשהו, אף שנגמרה המלאכה ע"י אחר אסור מדרבנן. והדברים ק"ו כשהושגה תועלת המלאכה ע"י גרמא או דרך אחרת שנאסר מדרבנן.

¹¹ אסור לתלות את המשמרת משום 'עובדין דחול' (שבת קלח. עיי"ש שיטת רש"י). בגמ' בשבת (קמג:): "תנא לא יספוג ביין ולא יטפח בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול". הרשב"א (שבת קכט.) כתב: "מה שאין כן בכוחל ומסייע לו שהיא מלאכה הנעשית כן בחול ודומה למחלל שבת, וכן נמי טריפת יין ושמן לחולה עובדין דחול ניהו ואסורין אף על פי שאין בהן מלאכה". כתב הריב"ש (סי' קפד, והו"ד בפוסקים סי' תקד סעי' ג) שאין לגרד את הגבינה בכלי מיוחד לטחינה. במ"ב (סי' שא ס"ק סו) בשם המג"א - אסור לשאת מקל במקום שיש עירוב, אם אינו לכבוד או לצורך, כיון דאיכא זילותא דשבת. במ"ב (סי' רנ"ב ס"ק לא) מביא בשם המג"א שאסור ליקח כלי מבית האומן בשבת אף אם גמרו קודם שבת ואף ע"י עכ"ם אסור משום ש'עובדא דחול' הוא. במ"ב (סי' שכז ס"ק ז) בשם תו"ט אסור לסוך ולמשמש בכח משום 'עובדין דחול'. בביאור הלכה (סי' שלח סעי' א סוד"ה הואיל) אסר את מתיחת חוט העינבל (- פעמון) לקרוא למשרתת, אף כשאין איסור בדבר משום גזירת כלי שיר, מ"מ אסור כיון שיכול בלי זה הוי זילותא דשבת. בביאור הלכה (סי' שלז סעי' ב ד"ה הקלים) אסר שימוש במכבדת (מטאטא) שמשמש בו בחול משום 'זילותא דשבת' ועובדין דחול.

¹² ממצאיא ה'כשר סוויצ' לפתרון 'בעיית' - 'עובדין דחול' עשו את המתג בצורה שונה ועליו כתוב 'שבת', והסתמכו על שמצינו אופנים שהקילו שאין עובדין דחול כשעושים בדרך 'שינוי'. והדברים פרוכים מאליהם, גם אם יעשה כל שינויים שבעולם, אם הפעולה עצמה היא שמביאה למלאכה מל"ט מלאכות - יש לך דרך חול גדולה מזו? (כל החילוקים שמצינו היינו כשאין מלאכה וכל הבעיה שעושה כדרך עשיית מלאכה בחול, בזה השינוי מועיל, לא כשעושה מלאכה!).

¹³ "הוא אֲשֶׁר דָּבַר ה' שְׁבִתוֹן שְׁבֵת קֹדֶשׁ לָהּ מִקֹּדֶשׁ וְגו'". (שמות טז, כג). "שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבֵת שְׁבִתוֹן קֹדֶשׁ לָהּ", (שמות לא, טו). ועוד.

¹⁴ הרמב"ן עה"ת בפרשת אמור (ויקרא כג, כד) מחדש שעיקר איסור 'טירחא' בשבת הוא מעשה דאורי' של 'שבתון', כך כתב: "...והנה ידרשו 'שבתון' לשבות בו לגמרי אפילו מדברים שאינם מאבות מלאכות ותולדותיהן, וכו', ונראה לי שהמדרש הזה לומר שנצטוונו מן התורה להיות לנו מנוחה ב"ט אפילו מדברים שאינם מלאכה, לא שיטרו כל היום למדוד התבואות ולשקול הפירות והמתנות ולמלא החביות יין, ולפנות הכלים וגם האבנים מבית לבית וממקום למקום", "ואם היתה עיר מוקפת חומה ודלתות נעולות בלילה, יהיו עומסים על החמורים, ואף יין וענבים ותאנים וכל משא יביאו ב"ט, ויהיה השוק מלא לכל מקח וממכר, ותהיה החנות פתוחה והחנוני מקיף והשלחנים על שלחנם והזהובים לפנייהם, ויהיו הפועלים משכימין למלאכתן ומשכירין עצמם כחול לדברים אלו וכיוצא בהן [- מלאכות המותרות מן התורה], והותרו הימים הטובים האלו ואפילו השבת עצמה שבכל זה אין בהם משום מלאכה, לכך אמרה תורה "שבתון" שיהיה יום שבייתה ומנוחה לא יום טורח. וזהו פירוש טוב ויפה". אולי בדרך זו יש להבין מה שהביאו הפוסקים (בהל' מוקצה) את דברי המדרש איכה (רבה פ"ב פ"ד): "טור שמעון

ח. גזירת חכמים שבכל דור: בשנת תשמ"ה גדרו ומחו גדולי ישראל על הפירצה של עשיית מלאכות בהיתירים מפוקפקים, אשר גם אם היה בהם צד היתר הרי יש בכך הירוס לקדושת השבת¹⁵. כמו"כ בדורנו יצאו גדולי ישראל באמריקה ובא"י נגד השימוש במכשירי גרמא למיניהם. בפשטות יש לגדרם של גדולי דור זה וגדולי דור קודם תוקף של 'איסור דרבנן' ככל איסורי דרבנן, והעובר על דבריהם הוא בכלל פורץ גדר ישכנו נחש¹⁶.

הוה מפיק תלת מאה גרבין, ולמה חרבו, אי תימא מן הזונות, והלא לא היתה אלא ריבה אחת והוציאיה משם. א"ר הונא משום שהיו משחקין בכדור בשבת". וכן מביא הב"י (סי' שח, מה) בשם הירושלמי, והובא בפוסקים שפי' שיש בזה זלזול בקדושת השבת.

¹⁵ גדולי ישראל בשנת תשמ"ה (נד' בהמודיע) יצאו במכתב דלהלן: "זעקה גדולה על הרס קדושת השבת ע"י היתירים ותחבולות חדשות - טכנולוגיות ממכון מדעי טכנולוגי לבעיית הלכה", "...וכן כיוצא"ב בשאר עינינו שב"ק - כי מלבד אשר ההיתירים עצמם מפוקפקים עד מאוד - ואף אם היה דבר זה מותר - ואף היה דבר זה מותר מבחינת פרטי דיני שבת וכו', חוץ מזה עצם ההשתמשות בהיתירים האלו איסור חמור מאד משום דכל כי האי גוונא יש בזה הירוס ועקירת שמירת השבת ח"ו, והפיכתה ליום של חול רח"ל, ולעשות פעולות רגילות כעין מלאכות ומכאן ועד למלאכות ממש המרחק קטן מאוד", "וכן אסור להפעיל כלי שימוש שונים עפ"י ההמצאות הטכנולוגיות של גרמא וכח שני כי הצד השווה שבכולם שהם הירוס ועקירת קדושת השבת וסופו מי ישרונו, ועל כיוצא בזה אנו מצווים לשמור משמרת המצוות. ועל ידי שנעשה משמרת תורה"ק נזכה ששב"ק יהיה לנו ליום מנוחה וקדושה מנוחה אשר הקב"ה רוצה בה". על החתום: הגר"י וויס זצ"ל, הגר"י קנייבסקי זצ"ל, הגר"א מ' שך זצ"ל, הגר"ש ואזנר זצ"ל. כמו"כ דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל היתה ששימוש במכשירים אלו זהה בדינו לשימוש בכל מכשיר רגיל, ובנוסף גם יש בהם פירצה חמורה ועקירת השבת, והורה למעשה שלצורך חולים מוטב להשתמש במכשירי טלפון רגיל מלהשתמש במכשיר טלפון שפועל ב'גרמא', לפי שבמכשירים אלו מלבד עצם איסור השימוש שבהם ככל מכשיר, גם נוספה בהם הפירצה החמורה, ולכן יש למעט באיסור ולהשתמש במכשיר הרגיל.

¹⁶ בפסוק נאמר: "ובאת אל הפהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט", (דברים יז, ט). ובגמ' ב"ר"ה (כה:): "הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו", ובגמ' בברכות (ד.) "וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה", וכן מבואר בגמ' בע"ז (כז:): שנאמר על זה "פורץ גדר ישכנו נחש", ומבארת הגמ' שהעובר על דברי חכמים נענש בנשיכת הנחש שאין לה רפואה. ובגמ' בעירובין (כא:): דברי סופרים מכונים 'חדשים' והעובר עליהם חייב מיתה, פירש"י: "דברי סופרים. חדשים, שנתחדשו בכל דור ודור לגדור גדר וסייג. וכו'. אבל דברי סופרים - חייבין מיתה על כולן, כדכתיב ופורץ גדר ישכנו נחש". ובספר החינוך (מצוה תצה) מבואר שהוא בעשה ובלאו, וכתב בת"ד: "ובכלל המצוה גם כן לשמוע ולעשות בכל זמן וזמן כמצות השופט, כלומר החכם הגדול אשר יהיה בינינו בזמננו, וכו', ועובר על זה ואינו שומע לעצת הגדולים שבדור בחכמת התורה בכל אשר יורו מבטל עשה זה. וענשו גדול מאד שזהו העמוד החזק שהתורה נשענת בו, ידוע הדבר לכל מי שיש בו דעת". ואח"כ (מצוה תצו) כללו בלא תעשה של 'לא תסור'.

ומה שכתב הרא"ש (שבת פ"ב סי' טו) שלאחר הגאונים לא ניתן לגזור גזירות, מצינו כמה פירושים: בדברי הרמב"ם בהקדמה ליד החזקה ולמשניות מבואר שלאחר הגאונים נתפזרו ישראל ולא יכלו לגזור גזירות על כלל המקומות, מבואר בדבריו שאין ב"ד יכולים לגזור במקום אחד שיחייב מקום אחר, אך למקומם יכולים. בשו"ת בית שלמה (יו"ד סי' כט) בהגהה מבין המחבר ביאר שבדברי בן ה'בית שלמה' - אין כח לחכמים לגזור נגד דבר מן התורה או דבר מדברי חז"ל, אך לעשות גדר לתורה ודאי יכולים לגזור. בדברי החזו"א (סי' נב ס"ק ו) מבואר שרשאים לגזור במקום פרצה (אף בלא מושב ב"ד). וכן מבואר בחזו"א (אר"ח סי' סב ס"ק יא סוד"ה ומדברי הר"מ) שהוכיח מגמ' בחגיגה כ': "ומשמע דדבר דבקל לבוא לידי מכשול יש לאסור וא"צ מושב ב"ד לאוסרו אלא על כל דין החובה לאסור".

תוספות יסודיות למאמר הרב י"מ מורגנשטרן

ישנה נקודה יסודית מאוד בענין אשר קיצרנו בה בגוף המאמר, נשוב לברר נקודה זו.

בהשקפה ראשונה מתקבלת ההרגשה בנידון מתג ה'כושר סויצ' שאין האדם עושה כלום במלאכה, שהרי פולסי החשמל שנשלחים אוטומטית הם שעושים את הפעולה, והאדם המפעיל רק מסיר את המחסום בפניהם, ואף אין כאן גרמא. אמנם כמובא בגוף המאמר, בכל מלאכות התורה 'מלאכת מחשבת אסרה תורה', כדין 'זורה ורוח מסייעתו', והיינו שלענין שבת בכל אופן שכתוצאה מפעולת האדם נעשית מלאכה ע"י כוחות הטבע הרי זה נחשב שנעשתה המלאכה ע"י האדם. כך גם בנד"ד אף שפולסי החשמל הם שביצעו את הפעולה, מכל מקום כיון שבצורה מתוכנן ומחושבת הביא האדם בפעולתו לביצוע מלאכה זו הרי זה בכלל 'מלאכת מחשבת' שחייב עליה.

אך היו שטענו, בשלמא ב'זורה' וכיוצ"ב האדם הוא שעשה פעולה חיובית של זריקת החיטים למקום הרוח, והיא נשלמה ע"י הרוח שהפרידה בין המוץ לבין הגרעינים, שם מתייחסים לכל השלמת המלאכה ע"י הטבע כמעשה האדם, אך כאן האדם לא עשה כלום בגוף המלאכה, וכל שעשה היא פעולה שלילית של 'סילוק המעכב', אך המלאכה כולה מתחילה ועד סוף נעשתה אך ורק ע"י פולסי החשמל, ומהיכ"ת שגם זה בכלל 'מלאכת מחשבת' ונחשב כמעשה האדם¹⁷.

אמנם גם זו סוגיה ערוכה שבפעולה שלילית של סילוק תריס כשעל ידי זה נעשתה מלאכה ע"י דבר אחר הרי זה בכלל 'מלאכת מחשבת'. בגמ' בשבת (קכ:) איתא: "אמר רב יהודה פותח אדם דלת כנגד מדורה בשבת. לייט עלה אביי, במאי עסקינן אילימא ברוח מצויה, מאי טעמיה דמאן דאסר, אי ברוח שאינה מצויה מאי טעמא דמאן דשרי. לעולם ברוח מצויה, מר סבר גזרינן ומר סבר לא גזרינן". ופירש"י שם שמדובר כשפותח את הדלת כנגד המדורה והיא מנשבת ומבעיר את האש. ומבואר שברוח שאינה מצויה לכו"ע אסור לפתוח את הדלת, והמחלוקת אם גזרו ברוח מצויה. להלכה כתבו הראשונים וכן נפסק להלכה שגם ברוח מצויה גזרו, כדלית עלה אביי. והנה, רבינו חננאל שם מבאר שהחוב על פתיחת הדלת בפני המדורה מפני שבאופן שהדרך בכך ומתכוין לזה היינו 'מלאכת מחשבת' שאסרה תורה, ומשווה ר"ח דין זה לסוגיית 'זורה ורוח מסייעתו'¹⁸.

¹⁷ בכל בירור סוגית מפקי הגרמא לסוגיהם, יש לציין למאמרו של הגר"מ קוטקס שליט"א שם עמד בהרחבה על בירור הצד הטכני של המפסקים השונים, סיכום המשא ומתן בסוגיות אלו, ובירור יסודי בדעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל.

¹⁸ לכאן נראה שר"ח בא לומר, שאע"פ שאביי אסר רק ברוח שאינה מצויה, מכל מקום למסקנת הסוגיה בב"ק כרב אשי אין צריך זה, ואף ברוח מצויה חייב כשאורחיה ומתכוין לכך. וצ"ע. ובמאורי אש שם (מהדר) מאורי אש השלם ח"א עמ' רז) מובאת הערת הגרש"ז א"צ"ל שתמה על מי שרצה לפרש את סוגיית הגמ' מדין 'בידקא דמיא' וטוען שדבריו נסתרים מדברי ר"ח שכל דבריו דברי קבלה.

ראיה זו מדברי ר"ח כבר העלה הגרש"ז אויערבך זצ"ל במאורי אש (פ"ג ענף ו-ז) שהוכיח מכאן שגם אם הושגה תוצאת מלאכה ע"י פעולה שלילית של האדם הרי"ז בכלל 'מלאכת מחשבת' שאסרה תורה'. וראה עוד הערה בדעת רש"י¹⁹.

והאמת לענ"ד שגם בלא הראיה מסוגיית פותח דלת כנגד המזורה, יש כאן סברא פשוטה שגם פעולה שלילית של האדם שהביאה למלאכה נחשבת 'מלאכת מחשבת', כפי שיתבאר. מצינו בראשונים ובפוסקים הלכות רבות שנלמדו מדין זורה ורוח מסייעתו. (ראה בנספחים לספרנו מטבח כהלכה בהרחבה). אם נתבונן לדוגמא בדין העמדת עלוקה, שכתב אבן העוזר שחייב משום מפרק מדין 'מלאכת מחשבת', הלא ביחס לעשיית המלאכה, כולה נעשית מתחילה ועד סוף ע"י העלוקה, פעולת האדם אינה משתתפת במלאכת הפירוק כלל, רק העמידה את העלוקה במקום שתעשה את המלאכה. וכן הוא גם בשאר מלאכות, אף אבזה דכולהו - מלאכת זורה, האמת שמלאכת הזריה היא בהרחקת המוץ מהחיטים ומלאכה זו התבצעה ע"י הרוח לבד, והאדם רק **העמיד** את החיטים במקום בו יעשו כוחות הטבע הם שיעשו **לבדם** את המלאכה הרצויה לו. (כשהרציתי את הדברים קמי הגר"ש גלבר שליט"א הסכים ואמר שכן פשוט שאין נפק"מ בין שעושה פעולה חיובית או שלילית בכל אופן נחשב 'מלאכת מחשבת').

ביאור הדבר, הרי מה שחייבה תורה משום 'מלאכת מחשבת' אינה משום שהמלאכה 'נשלמה' ע"י כוחות הטבע, אלא אף שהתבצעה כולה ע"י כוחות הטבע, מכל מקום יצירת מצב זה שכוחות הטבע יפעלו מלאכה מסויימת היא היא מלאכת מחשבת. כיון שכן, הרי שאין כל הבדל אם האדם עשה פעולה חיובית או שלילית, סוף סוף פעולתו היא שיצרה מצב זה שכוחות הטבע פעלו את המלאכה. וכך נראה בלשון רש"י (ב"ק ס:) בביאור 'מלאכת מחשבת' שעניינה: **"נתקיימה מחשבתו**, דניחא ליה ברוח מסייעתו", מבואר שהחיוב אינו על 'השלמת מעשיו', אלא על שהתקיימה מחשבתו. (כמובן, כל זה רק כאשר עשה דבר מה שע"ז נעשית המלאכה ע"י כוחות הטבע).

¹⁹ רש"י שם מפרש את הטעם לדין הגמ' ברוח מצויה ודאי מותר: "אין דרך להבעיר ברוח מצויה, ולא פסיק רישיה ולא ימות הוא". מבואר מרש"י שאם היה דרך להבעיר ברוח מצויה היה זה אסור. ולכא' אם איירי בכח ראשון כדן 'בידקא דמיא' הרי שגם אם אין הדרך להבעיר ע"י רוח מצויה אסור שהרי זה כמעשיו. ואם טעמו משום שאין זה כדרך עשיית המלאכה וחשב כלאח", הרי שעל"פ היה אסור מדרבנן, ולא מותר לכתחילה. ויתכן ביאור דברי רש"י שאיירי גם שלא בכח ראשון, ומשום 'מלאכת מחשבת', ולכן פירש"י שברוח מצויה מותר משום שאין זו דרך מקובלת לעשיית המלאכה, וחסר במלאכת מחשבת, כפי שביארו האחרונים. אך ברוח שאינה מצויה חייב מטעם זה כיון שזו דרך עשיית המלאכה. עוד שמע מרש"י שבכל אופן אם זה פסיק רישא היה אסור גם כשאין זה דרך המלאכה, ואולי הוא מדרבנן. [היו שרצו לפרש בכוונת רש"י שמדובר כשאין כוונתו להבעיר, אלא בא לפתוח את הדלת כדרכו ובאותו זמן נכנס רוח ומלהיב את המדורה, וכוונת רש"י שכיון שאינו פס"ד מותר, אך א"כ מה נפק"מ שאין דרך בכך, אף אם דרך בכך מותר, שאינו מתכוין ואינו פס"ד, ואם היה פס"ד לא היה מועיל מה שאין דרך המלאכה בכך, וד"ק].

בדעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל

ראה לעיל בקונטרס דברי הגר"ז קורן שליט"א. בדעת הגרש"ז זצ"ל בנידון סילוק המונע אם נחשב מעשה, ישנן כמה מקורות ברורים בהן מובא שחשש בזה לאיסור תורה כאשר המלאכה נעשית באופן מידי²⁰. ובאופן שיש שיהיו זמן בין הפעולה לבין התוצאה ישנם שמועות שונות ראה הערה²¹, אך עכ"פ גם על הצד שבאופן זה אינו 'מעשה' מכל מקום נידון כ'גרמא' שלא הותר כי אם במקום הפסד, ואף אין להקל בו לבתי חולים באופן גורף רק כפי הצורך האמיתי לחולים וכיוצ"ב.

²⁰ בחיבור שי"ל ע"י המכון הטכנולוגי בשנת תשכ"ט 'גרם מלאכה בשבת באמצעות אור ורוח' מתארים שכאשר הרצו את הדברים לפני הגרש"ז זצ"ל אמר: "אם המעגל נסגר מיד עם הפסקת האור יש לאסור, כי לדעתו גם באופן זה דמי לבידקא דמיא בכח ראשון, וכל המלאכות המבוצעות ע"י סגירת המעגל מתייחסות אליו כעשה מעשה המלאכות בידים". (ראה עוד בביאור דבריו בהע' הבאה). כך גם מובא בספר זכרון 'זכור זאת ליעקב' (עמ' קמח), ובספר 'החשמל בהלכה' (הוצ' מכון טכנולוגי, ח"ב עמ' 38 אות ד).

²¹ בארחות שבת (פרק כט הע' נב): "דגם אביו הגרש"ז זצ"ל אמר דכיון שנעשה באופן מובנית-מתוכננת לאותה מלאכה י"ל דלא חשיב גרמא". כמו"כ הרב אריאל בוקוולד שליט"א שמע מפי הגר"ש אויערבך שליט"א בשנת תשמ"ב שאביו חשש בזה לאיסור תורה. וכן מובא בשבות יצחק (ח"ו עמ' קמג) מובא בשם הגר"א פראג שלמד בחברותא עם הגרש"ז זצ"ל והסתפק אם ניתן לדון זאת כגרמא כיון שמתוכנן לכך. מאידך, בספר 'נשמת אברהם' (ח"ה עמ' רכט) כותב בשם הגר"י נויבירט זצ"ל בשם הגר"א זצ"ל שהיקל להשתמש ב'עגלת נכים' כאשר מופעלת ע"י מפסק גרמא. (אמנם בשש"כ לא מוזכר, וצ"ע). ויש להבחין, שהמדובר שם לגבי הפעלת מנוע העגלה שנקט שהוא איסור דרבנן, ובמקום חולה ממש (מדובר בעגלת נכים הדומה לכסא גלגלים רק עם מנוע, ולא ב'קולנועית', ונכה הרתוק לכסא שכזה בפשטות מוגדר כ'חלה כל גופו' ו'נפל למשכב' שהקילו לו בכמה דברים בדרבנן). אף שסבר שיש כאן מלאכת מחשבת, כיון שמששה את הפעולה למשך זמן לפני ביצוע הפעולה, נקט, לפי המובא בספר הנ"ל להקל לחולה בדרבנן. אך ח"ו אין בזה שום מקור להקל בדאורייתא כגון הדלקת נורת ליבון, ואף הדלקת 'פלורוסנט' שההדלקה נעשית ע"י הצתה. ואף אין בכך מקור להקל בדרבנן שלא במקום חולה גמור כאמור למעלה. ועוד יש שמועות שונות בע"פ בזה, אספם כאמיר גרנה הגר"מ קוטקס שליט"א במאמרו הנרחב על מפסקי הגרמא למיניהם.

טרם אכלה, אומר את אשר עם לבבי באמיתת ענין זה. כפי שהבאנו בתוספת זו, ובגוף המאמר, מדברי הגרש"ז זצ"ל במאורי אש עולה שלדעתו נידון זה נחשב 'מעשה' ואף לא 'גרמא', משני סיבות, כיון שהמכשיר בנוי ומחובר כך (ואף בכל התורה), ומשום שזוהי מלאכת מחשבת (לענין שבת). ומתאימים הדברים למובא לעיל דברי הגר"ש אויערבך שליט"א בשם אביו שזו היתה באמת דעתו. מאידך, היות וכיבד מאוד את דעת הגר"י הלפרין שליט"א כידוע, ולא מצא לנכון לחלוק עליו או לצאת נגד המצאתו בנידון זה שיחשב 'מלאכת מחשבת' באשר יש כאן ויכוח ב'שיקול הדעת', אף שהכרעת דעתו לא הסכימה להכרעת הגר"י שליט"א. אמנם מאידך, כן מצא לנכון לחלוק, באשר הויכוח ב'דבר משנה' היות וסבר שאם התוצאה באה באופן מידי זהו 'בידקא דמיא', (ולא כדברי הגר"י שנקט שאם ה'חץ-קרן' האור טרם נוצרה אין כאן בידקא דמיא, נקט הגרש"ז כמובא בגוף המאמר אות א' שגם אם עדיין לא נוצרה הקרן כל שעפ"י הטבע תתחדש מיידית זהו 'בידקא דמיא'. לכן אמר שלכה"פ ירחיקו את זמן התוצאה מהפעולה, אך כאמור לדעתו לא מהני שיהיו הזמן מאחר שזה נחשב 'מלאכת מחשבת', והיות ושהיו הזמן גם הוא מתוכנן ומובנה בתוך המכשיר הרי שכל זה אכניס בכלל מלאכת מחשבת ידיה. זו הצעת דברים, אך כאמור למעלה גם אם אין הצעה זו נכונה מכל מקום נחשב כ'גרמא' שלא הותר אלא במקום הפסד.

תוספת מדברי 'נתיבות שלום' להגר"ש גלבר שליט"א בנידון מכשיר בנוי ומתוכנן לפעול באופן מסוים

בספר 'נתיבות שלום' (להגר"ש גלבר שליט"א מח"ס 'ארחות שבת', עמ' קעג) כיוון בדבריו לדברי הגריש"א והגרשז"א שהובאו לעיל בנידון מכשירים הבנויים להביא תוצאה מסויימת (- מפסקי גרמא), ז"ל:

"עוד יש לדון במכשירים המיועדים לעשות פעולה מסוימת כגון מכונית וכיו"ב, אשר אם נברר את כל תהליך פעולת המנוע יתברר שאינו בגדר מעשה בידים לפי הכללים הרגילים [כגון שיש בזה כח כחו, וכמה ראשונים כתבו דהוי ספק אי הוי ככחו, א"נ כשיש כמה פעמים מצב של הסרת בידקא דמיא, אשר כה"ג לא ברור דהוי כמעשה בידים (- א"ה י"מ: הכוונה לבידקא דמיא שמסיר בידקא דמיא אחר וכו' עד הבאת התוצאה, דן בזה במנח"ס סוסי"ל)] האם נימא דמה"ט מי שהרג ע"י נהיגה במכונית לא יחשב הורג בידים, או דכיון שיש לפנינו מכשיר הפועל עם לחיצת רגלו של האדם, ודרך בני"א להשתמש בו לצרכיהם, לכן אין לנו צורך לחקור על פרטי התהליך הנעשה בתוכו של המכשיר הזה, וכן נראה לכאורה. ומה"ט גם ביריה בכלי נשק נ"פ דהוי כהורג בידים",²² אף שאין כאן אלא השתלשלות כוחות הנובעת מהסרת בידקא דמיא".

בהמשך הדברים מוסיף עוד: "ומ"מ נראה דאם יהא הפסק זמן ניכר בין פעולת האדם לבין התוצאה, **באופן שאין רגילות המכשיר הזה לפעול כך**, הרי זה נידון כגרמא. וכן שמעתי ממור"ר הגר"ש אויערבך שליט"א". (ההדגשה איננה במקור). ראה עוד תוספת ביאור בהערה.²³

²² א"ה י"מ: כפי ששמעתי מח"א שליט"א, בכל 'אקדח' יש תהליך שלכאורה הוא ממש 'גרמא' שהרי לחיצה על ההדק בכיוון לאחור גורמת למנגנון תנועה בכוון הפוך של הפטיש, תנועת הפטיש גורמת לנקר להכות בנפץ, אמנם לא כל מכה של נקר מוציאה ניצוץ, ואם כבר יש ניצוץ הוא גורם להתפוצצות אבק שריפה בתרמיל, וזה גורם לדחיקת הכדור מתוך התרמיל. בוודאי מי שיהרוג באקדח חייב מיתה, ולא נפטרנו מטעם 'גרמא', גם אם היה מוסיף עוד שהיה של מספר שניות.

²³ ידידי הגר"ב שליט"א הקשה על היסוד הנ"ל מדברי הגמ' בחולין (טז). בדין 'סרנא דמיא' דהיינו ריחיים שטוחנות באמצעות מים, ומבואר שם שדינו שוה ל'בידקא דמיא' שנחשב מעשה האדם רק בכח ראשון ולא בכח שני. וטען ידידי הנ"ל שמכאן מוכח שגם פעולה הנעשית באופן 'מובנה' אינה נחשבת מחמת כח כ'מעשה' אלא רק כ'בידקא דמיא'. אמנם יש להשיב על טענתו בתרתי: (א) כלל לא ברור שהריחיים היו 'קבועים' במקום זרימת המים, ובוודאי יתכן שהגמ' איירי בריחיים שהביאם על מקום המים כדי שיניעו את הריחיים בדרך מרוצתם. עכ"פ צריך ראייה בשביל להקשות. (ב) גם אם נימא ש'סרנא דמיא' איירי כשקבעו במקום מרוצת המים וכן דרך שימוש הרגיל עוד יש לדון לחלק בין הסוגיות. כפי שיתבאר. יסוד הדברים שנתבאר ש כאשר ישנו מכשיר אשר בנוי בצורה מסוימת לעשיית הפעולה, וזה דרך עשיית הפעולה, כדוגמת אקדח שכך צורת השימוש בכלי זה ע"י כח כח כחו וגרמא וכו', הרי שמתייחסים לפעולה ולתוצאה ולא משנה כיצד נעשות ההתרחשויות הפנימיות, שכן רואים את כל המכשיר כשותף בעשייה והוא שמביא את התוצאה.

בסיכום, יש כאן לפנינו כלי שעושים על ידו פעולה והוא מביא לתוצאה, וכלל לא משנה לנו מהם ההתרחשויות הפנימיות אשר מתרחשות בתוכו. לכאור' כל דברינו מקופלים בלשונו הצח של הרמב"ן הנודע (סה"מ, שורש יד)

וכך גם כתבו ב'ארחות שבת' (פכ"ט סעי' כז) :

מכשירי גרמא

כז. בענין השימוש במכשירים המכונים בשם "מכשירי גרמא" נתפרסמה דעת גדולי ישראל שאין להשתמש בהם בשבת אף לא במקום מצוה או חולי שאין בו סכנה, והיינו אף מכשירים הבנויים על עקרון של מניעת המניעה או המשכת מצב קיים וכיוצ"ב, וראה הערה י"ב.

וכן שמעתי בשם הגר"ש גלבר והגר"מ רובין שליט"א בנושא ה'כושר סוויצ' לאחר שביררו את פרטיו שדינו ככל מפסקי הגרמא שנאסרו ע"י גדולי ישראל.

*

לשאלות והערות בקשר למאמר זה ניתן לפנות לכתובת דוא"ל: 3199@okmail.co.il ייש"כ.

שכתב שחייב על חרישה ע"י בהמתו לא רק לענין שבת אלא בכל דיני התורה לפי שנחשב 'מלאכת עצמו', ז"ל: **"שאלו בחורש בהמתו מלאכת עצמו היא, ובהמתו עמו ככלי ביד האומן, כגון הגרזן ביד החוצב בו והמשור ביד מניפ".** ומוכיח כן מה שחייב גם בשאר עבירות כגון חורש בשביעית ובכלאים, אף שאין לאו מיוחד על זה. מבואר מדבריו, שאף בלא 'מלאכת מחשבת' עשייה ע"י בהמתו אינה נידונת כ'גרמא' ואין כאן 'שנים שעשאוה' וכיוצ"ב, אלא הכל נחשב מעשה גמור של האדם, כיון שהוא 'ככלי ביד האומן'. וע"כ הטעם כדאמרן, שבכל אופן שכן דרך העשייה רואים לכלי כולו שהוא 'כגרזן ביד החוצב והמשור ביד מניפ'.

לפי כל זה, מובן לכאור' שלא ניתן לומר כן על דבר שאינו כלי אחד מובנה, אלא נעשה שימוש, ואפילו קבוע בזרימת המים. שכן לכאור' קשה להגדיר את זרם המים יחד עם הריחיים 'ככלי ביד האומן', רק נעשה כאן שימוש ע"י הכלי בכוחות הטבע, ודומה יותר ל'זורה ורוח מסייעתו' שחייב רק בשבת ולא בשאר דיני התורה. (אגב, בארחות שבת פכ"ט הע' כו מביא מה ששמע מהגר"ש"א זצ"ל בענין דומה שמקורו מדברי הרמב"ן הנ"ל).

[אני טרם אכלה לדבר, **אולי** כדמות ראייה מסוגיית הגמ' ליסודו של הרמב"ן שכאמור לעיל נראה ללמוד מדבריו לנד"ד. בגמ' בב"ק נראית לכאור' מין סתירה בין שני דינים, לגבי תרגול שהיה דליל קשור ברגליו (מתני' יז.) חייב חצי נזק, משום שדליל נחשב 'צוררות', ובגמ' (יט:) מבואר דאייירי ב'דאדייה אדווי', הרי שכאשר דבר קשור בבע"ח ועושה על ידו פעולה נחשב 'כוחו' ולא 'גופו'. לעומת זאת, מצאנו בתולדות של 'רגל' שחייב כשהזיקה בשליף שעליה וכו', ולא נחשב 'כוחו' אלא 'גופו'. יתירה מזו בגמ' לעיל (יז:) מבואר שאם הזיקה ע"י עגלה שמשכה בקרון ע"ג כלים חייב נ"ש, ופירש"י (ד"ה עגלה) "כגופה הוי ולא כצוררות". ותמוה, מאי שנא מדליל, הלא שניהם נעשו ע"י כוחו, (ולא איירינן ב'כוונתו להזיק' שחייב משום קרן). אמנם עיי"ש בראב"ד בשיטמ"ק וברא"ש שחלקו על רש"י מחמת טענה זו, אך בדעת רש"י יתכן לומר דשאני שליף ועגלה שהם משמשים לבהמה או לבעליה, ולכן הם ככלי בידיה שנחשבים כגופה, משא"כ דליל שאינו משמש אותה לכן נחשב ככחה ולא כגופה. וצ"ע].

הרב יוסף עמנואל רבי

עיה"ק ירושלים ת"ו.

לכבוד ידידי הרב י"מ מורגנשטרן שליט"א, והרב אברהם יוסף גארדאן שליט"א.

בהמשך לשיחתנו בע"פ ובהתאם לבקשתך, הנני להעלות את הדברים על הכתב, בתקווה שיביאו לתועלת. תמהתי תמיהה רבתית על מאמריכם בנושא ה'כושר סוויצ'. מתקבל הרושם מתוך הדברים שנחוץ להדגיש את הפן ההלכתי והאיסור הדיני שבדברים שבכך שעל ידי האיסור נראה חמור יותר בעיני הרבים.

אם נשים לב, הלא גדולי ישראל וגדולי הפוסקים מדור קודם ומדור זה מא"י ומחול"ל יצאו מגדרם וכתבו בחומרה שיש בשימוש במפסק מסוג זה עקירת והרס השבת, וכאן אני שואל, האם אין זה חמור יותר מהאיסור ההלכתי החמור ביותר? הלא מדובר כאן בהרס יסודי לכל הקשר הבסיסי שבין ישראל לבין בת זוגה - שבת. ניתן לשמוע בדברי שופטי ישראל שבימינו 'בת קול' שמפוצצת בראשי ההרים ומכרזת - אל תנתקו את שלום ביתנו, כי אות היא ביני וביניכם. וכפי שכתב החזו"א אור"ח (סי' נב ס"ק ו) **"והרי הדבר מסור לחכמים לגדור גדר במקום הפרצה, וזה חמור מאיסור פרטי ליחיד, כי זה גדר לעם כולו ולדורות"**.

למה הדבר דומה, לאיש אשר זכה והקים את ביתו, אך במשך השנים נכנס עמוק עמוק ל'ביזנס' ושקע בהם ראשו ורובו מבוקר השכם ועד השעות הקטנות של הלילה. בני ביתו כמעט ונשכחו ממנו. כמובן, אט אט החל שלום ביתו קורס ומתמוטט. רבו משכבר הימים ניסה להוכיחו והעיר לו על שהותיר את אשתו אלמנה חיה לטובת עסקיו המסועפים. מידענו תמה, היכן כתוב שצריך להיות בבית במשך היום? איזו עבירה זו? - - - רבו ודאי יגער בו - "וכי בהלכה כל-שהיא עסקינן? עסקינן בחורבן ביתך וחייך, בקריסת הבית אשר בנית!". הנמשל מובן וזועק מאיליו, אנו לא עוסקים בעבירה מסוימת, אלא בדבר גרוע שבעתיים, כלשון גדולי ישראל מדור קודם - הרס וחורבן השבת. ח"ו.

בעל פה השבתם לי, שהיהודי הפשוט בביתו בעמדו בינו לבין בוראו צריך לדעת איזה איסור כרוך במעשיו. אך אין בכך ליישב את תמיהתי הגדולה, אדרבה, האם ליבו לא יחרד מהעונש הצפוי לו, לא מחילול שבת בפרט מסויים דאורייתא או דרבנן, אלא שבמעשיו הפרטיים הינו מחלל את **עצם** השבת ומחריבה! ערו ערו עד היסוד בה! הלא כולנו עם אחד, וכל מעשה פרטי בפרט של שומר תורה ומצוות נושא בחובו את האחזיות על הכלל כולו. דומה למנקה חור קטן בחדרו הפרטי שבספינה אשר בגינה עלולה הספינה כולה לשקוע במצולות.

ידמיין אותו יהודי יקר, בעמדו ח"ו בפני ניסיון, אם להתקין בביתו מתקן שכזה אשר על ידו יוכל להדליק ולכבות את האור, בלי להכנס לשאלה ההלכתית. הלא בעלותו השמימה, מלבד מה שיתבעו ממנו את חורבן עצמו ומשפחתו, על כל פרט ופרט, אך יתירה מזו, הקטיגוריה תקריא בפני בית דין של מעלה בין השאר את דברי מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל אשר במכתבו הנדיר כותב: **"והיא נתינת יד לפושעים מבזי כל קודש"**. (אגב, זכור לכם עוד מכתב מהגרש"ו בשני יובלי חייו שכתב בנוסח כה חריף?). יזכור אותו יהודי העומד בפרשת הדרכים - כשם שמכריזים בבתי הדינים של מטה - דבר זה אסור! דבר זה הוא הרס וחורבן לשבת קדשנו! - כך יכריזו בבית דין של מעלה - אתה נתת יד לביזוי כל קודש, להרס וחורבן השבת! אני חוזר ושואל, זה לא יותר נורא? לי אין ספק שכל יהודי באשר הוא לא יקרב לדבר שכזה. וכלשון הגר"ש ואזנר זצ"ל - "שומר נפשו ירחק מהם".

י"ש כחכם!

י.ע. רבי

נ.ב. שוב מצאתי בחסדי השי"ת שזכיתי וכיונתי לדברי החזו"א מובא בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יג סימן נד), ז"ל: "...אעתיק בזה מכתב מעניין מהחזו"א ז"ל שכתב בזמנו למועצה למען השבת והומצא העתקו לרבנים הגאונים חברי המועצה התורנית לבירורי הלכות שבת שהתקיימה אז לאחר מלחמת השחרור. ואני שמשתי כאחד החברים. וזה לשון המכתב במלואו. שפע ברכות ורב שילומים. הגיעני מכתבכם מזמן, לא חשבתי לנחוץ תשובתי, אחרי כי פתיחת הרדיו בשבת מכאיבה כל לב שומר שבת, והפורץ גדרי הכרם ונותנו למרמס לכל עובר הפסדו רב והשחתתו כבירה, יותר מגונב אשכולותיו ועושק ענביו, ופרטי האיסור מקומו בעסק התורה ועונג חכמתה, אבל בנוגע למעשה חובתנו קיום התורה ולגדור פרצותיה, ויצליחו נא לשמירת ישראל את השבת. ואחתום בברכה אי"ש".

ביאור דבריו (במודגש) נראה כך: הבא לדון על פרטי האיסור בהפעלת הרדיו מערב שבת טועה, כי כשם שאם נדון מי גרוע יותר - הפורץ גדרי הכרם ונותנו למרמס לכל עובר, או הגונב אשכולותיו ועושק ענביו, הלא ברור שהראשון הכביר, כי השחתתו כבירה יותר, אף שאם נדון ב'גדרי האיסור' אולי נטען שהראשון הוא רק 'גורם' והשני 'עושה', אך ביחס להגדרת חומרת מעשיו כלפי שמיא ודאי שהראשון גרוע לאין ערוך. לפיכך, הדיון בפרטי וגדרי האיסור מקומו בעסק התורה ועונג החכמה, אך בנוגע למעשה הלא חובתנו היא קיום התורה וגדירת פרצותיה, ואין מקום כלל לדיון בפרטי האיסור.

הסוויצ' שעלול לעשות לנו "סוויצ'"

בשורת ה'כשר סוויצ' - מחשיכה לאורה, מאפילה לאור גדול

אנשי בשורה אנחנו, זה היום קיוונוהו בגלותינו הארוכה, בבשורה שלפנינו שומעים אנו את פעמי משיח.

הסכיתו ושמעו.

מאז המצאת החשמל לפני כ-100 שנה ישראל קדושים נמנעו מהדלקת מנורה שהיא אש ע"י החשמל, שהרי יש בזה מלאכה דאורייתא של הבערה, ישבו לאור נרות השבת והתענגו באור ה'. הנה, הגיע היום המיוחל, הגיעה הבשורה הטובה, מהיום ואילך, כפי הוראת חכמינו המחוכמים וסוחרינו הממולחים - ניתן להדליק בעיצומו של יום כל תאורה, מנורות פרוז'קטורים פנסים, כמו כן ניתן להפעיל תנור אפיה (בתנאי כמובן שאין בכך אפיה לדבר שאינו אפוי, ואף במבושל לא מהני משום אפיה אחר בישול), כיריים חשמליות, להפעיל תנור חימום, מזגן לקירור²⁴, ממש כאחד הגוים בית ישראל, לא עוד עם בחושך! אורי אורי כי בא אורך!!!

אם נזכה ח"ו למילוי שאיפתנו, הגוים כבר לא יבחינו בהבדל שבינינו לבינם, שהרי נוכל לעשות כל דבר בשבת, לנהוג ברכב (לאחר שהותקן בו ה'כשר סוויצ' המיוחד לרכב כמובן), להגיע לכל מקום, ואין צריך לומר לדבר במכשיר טלפון שכבר זכינו מכבר לייצר מכשיר כשר ומהודר לשבת אשר בין גברא לגברא ניתן לעיין בכמה מיני 'מראות מתחלפות', בשל קצב העבודה המהיר שלו יכול גם 'לסמס' בין קדיש לקדושה, וכן לשלוח ווארטים שנתחדשו לו בעת הזאת.

אם נזכה להחדיר את המתג המופלא הזה, אזי יופסקו הרדיפות נגד היהודים שאלפי שנים דבקו במסירות נפש בשבת, כי לא ירגישו שאנו שונים מהם, כי ע"י הטמעת מפסקים אלו תבוטל השבת לגמרי, מתוך קדושה ואיצטלא דמצוה. אמנם אין להצטער על הראשונות, שבדורות קדמונים נהרגו אלפים ורבבות בשביל השבת, ואם היה להם מפסק זה יתכן שהיו ניצולים. כי מאמינים אנו שהכל מאת ה', ומשמיא קזכו לו, דור עשיר ומתחכם שלנו לשמור את השבת בלי שאף גוי ירגיש בכך! אלו הם חסדי ה' לדור אחרון, אכן, פעמי משיח בפתח.

²⁴ אמנם יש לעקוב בזהירות אחר ההוראות ההלכתיות של היצרן, כגון להניח את הסיר לפני הדלקת האש, ולא להיפך ח"ו, שאז נחשב מבשל בשבת רח"ל.

אגב, למרות העלויות של המפסק החדשני, יש בכך גם חיסכון כספי גדול, שמכאן ואילך אין צורך להפעיל דברים שונים מלפני שבת, ניתן להפעיל הכל בשבת עצמה, בדרך היתר שיש בה מצוה, לפרט ולכלל (כמבואר לעיל). למשל את הכיריים, אשר כיום ברוב בתי ישראל כאן באמריקה פועלים ע"י החשמע"ל, היו מדליקים הכל מלפני השבת ועבד כל השבת, ומהיום ניתן להדליק ע"י הכשר סוויצ' המהודר דידן בשבת גופא, ולכבות לאחר חימום האוכל. אך בזאת יש להזהר שהאוכל מבושל כל צרכו מערב שבת²⁵.

כאן המקום להודות, לחכמינו בעלי תואר הראשון והשני בהנדסת שטיקלעך תורה, ולביזנעס מאנס דילן אשר ע"י התמימים שיקנו את המתג דידן יהיו בקרוב ממש למליונרים, אשר משמיה זכו להו להמציא את הדבר המשונה הזה. ואם איש ישראל יעשה כהמצאתנו הרי שאת מתנת השי"ת, שבת קדשנו שהיא מתנה טובה הגנוזה לנו מאת ה', ימיר במתג פשוט וקטן שהוא מתנה רעה מאת כמה קטני לב, מעוטי שכל.

עוד נוכל להוסיף ולבשר, שעכשיו יושבים חכמינו מהנדסינו וסוחרינו יחדיו כאיש אחד בלב אחד, על המדוכה הקשה, להדפיס מכאן ואילך משנה ברורה ללא חלק ג', מאחר שכבר כמעט כל ההלכות שבו אינן נוגעות למעשה בימינו, אחר שזיכנו ה' לאור המופלא של ה'כשר סוויצ', ואולי יעשון משנה ברורה חדש, שבו יראה המעיין עין בעין איך שכל מה שכתב המ"ב לאסור הכל מותר, ואף מצוה לעשותו ע"י הכשר סוויצ', אשר כאמור יש בו זיכוי הרבים, הצלת ישראל מרדיפות, וקירוב משיח צדקנו, אשר ודאי ישמח שמחה גדולה בהמצאתנו המופלאה שעלולה להשכיח את השבת הקדושה מתוך ישראל. כך גם נוכל אנו הקטנים, ממציא ומשווקי הרעיון ה'חכם' הזה, להרוויח כמה מליונע"ס מן הירוק הירוק (אשר בעבורה מוכנים אנו הממציאים להשחית כל חלקה טובה מישראל), מעוד תמימים שיפלו ברשתנו ויקנו את המשנה ברורה הזה, ואף יוסיפו הידור על הידור אם ילמדו במשנה ברורה הנ"ל לאור חשמל שהדליקו במצות הכשר סוויצ'. (להבדיל, כלולב בסוכה, ואכמ"ל, וד"ל).

אמנם העיקר שכחנו מרוב שמחתנו בישועה הגדולה של ה'כשר סוויצ', לא הסברנו מה עניינו ומה פתרונו. האמת שאין כ"כ מה להסביר, מכאן ואילך, הכל פשוט, כאמור לעיל - מכאן ואילך ניתן להדליק כל דבר, לעשות כל מלאכה דאורייתא או דרבנן, איש איש כפי יצרו הרע, ומדוע? כי זה לא אתה עושה הכל נעשה מאילוי! לבל נתבלבל, זה נכון שזה אתה עושה, הראיה שאם לא היית לוחץ על ה'כשר' זה לא היה נדלק, אבל זה לא אתה עושה את זה, כלומר, אתה עושה את זה, אבל זה לא אתה! אגב, הן דבר זה כי עמוק עמוק הוא, ואין משכיל אשר הצליח כבר להשכיל להבינו!!!

כיון שהדברים קשים להסברה, אז ננסה להוסיף עוד להסביר. ובכן, נכון שאתה הדלקת את האור, אך זה נהיה לבד! ממש ממש לבד, לבד לבד, לא מלאך לא שרף, גם לא שליח, ממש נהיה לבד, מאילוי!!! זה ה'פנטז', ולכן גם רשמנו זאת ב'פנטז רשום' בינלאומי, הא גופא הפנטז הפלאי ביותר שאין ביכולת שכל שפוי על פני הגלובוס שיכול לקלט! אין ביכולת לב יהודי להכילו בלי להקיא! כן כן, הבנתם נכונה יכול אדם לעשות כל דבר שבעולם וזה לא הוא עושה! זה לבד! או גיוועלדיק! (לשבר ולשבר את האוזן, אם ח"ו חס וחלילה, ראובן רוצה להרוג את שמעון, אך ע"י שחשמלו בעזרת כשר מתג, רח"ל ח"ו חס וחלילה, לא

²⁵ אחר כתבנו כל זה העירוני שאין זה נכון, שהרי אם הכל נעשה מאילוי גם הבישול נעשה מאילוי, והרווחנו עוד כבוד השבת, שיכול אדם לנוח בערב שבת ולבשל בדרך מצוה וזכות עצומה בשבת עצמה.

עשה שום דבר, זה נהיה לבד, הפולסים דהחשמל אשר נשלחו מכבר הם עשו דבר זה והוא לא עשה ולא מידי. אמנם נכון שגם ב"ד ימיתו את ראובן בדרך זו, אך אין זה נוגע לסוגיא דידן).

אכן, זהו הפלא הגדול ביותר שהיה מאז בריאת העולם!!!

לסיום, אמנם אין דרכנו להעיר ולעורר, מה אנו ומה חיינו, אך לא נוכל לחשות בעת הזאת. כיון דע"י המתג דידן יכול לענג את השבת באהבה, ויכול באופן זה לכבד את השבת בעשיית כל ל"ט המלאכות בדרך מצוה, הרי שמי שלא קנה עדיין מהראוי שיבוא מהר עוד לפני שבת הקרובה, וירכוש במהרה מתג לכל חדר בביתו, לקמפיוטער, למכונית, למכונת הכביסה והייבוש, לכיריים ולתנור, וכבר בשבת הזאת יוכל הוא וביתו, הבן והבת - להדליק ולכבות, ליסוע ולהסיע, לבשל ולאפות, לכבס לייבש ולגהץ, לחמם או למזג...

בואו בואו תמימים (עם ה'קרדיט כארד' כמובן) וקיימו בהידור את מאמר חז"ל: "עשה שבתך חול וכו'".

*

למאן דבעי, לרגל השקת הסוויצ', ולרגל הסוויצ' העלול בהנהגת ישראל, הוצאנו קונטרס מקיף וגדול, כ...עשרים עמודים שלמים! בו מובאים ראיות רבות וגם העתקנו והדבקנו מן האנציקלופדיה התלמודית קטעים שלמים, וכל רואה קונטרס זה ישרוק ויתפלא מן הליצנות ודברי ההבל ועמ'רצות אשר ממלאים את הקונטרס מצד לצד. הביאו הקללה אל בתיכם.

*

להלן מספר קטעים נבחרים מצחיקים מתוך הקונטרס הפלאי שלנו, הן דוגמא לכמה ראיות ודימוי מילתא למילתא:

תמידים כסדרם, לא היינו עושים דבר, לא קטנה ולא גדולה. 'הכשר-סוויטש' הינו פרי המצאה ופיתוח של אנשי מדע יראי ה' המדקדקים בקלה כבחמורה שומרי שבת כהלכתה בלי ויתור על קוצו של יו"ד, וכל מטרם קודש להביא את האורה לרבות אלפי ישראל, הן שומרי שבת כהלכתה מאז ומעולם כדי שיוכלו לענג את השבת יותר, והן אלו שעדיין לא זכו לשמור את השבת כדי לקרוב אל האמת ולהרחיקם מן העבירה, ולקרב את ביאת משיח צדקנו והגאולה האמתית על ידי הבטחת חז"ל שכשישמרו ישראל את השבת מיד הם נגאלים.

סימן יא

ענין בל תשחית

ובכלל שייך לומר שכשימצא פתרון מוחלט לכיבוי החשמל בשבת, ויחסוך אלפי שעות חשמל המבוזבזים מידי שבת בשבתו יש כאן מצות 'בל תשחית'. ועי' בשו"ת תורה לשמה⁷⁶ שהמרבח בנרות יותר מהצורך ואין תועלת בריבוי אורה זו, או שמניח שכן בנרות שבת שידלקו כל היממה, יש בזה בל תשחית⁷⁷. ולפי"ז גם יש איסור בל תשחית בשימוש בחשמל יותר מכפי הצורך⁷⁸. ובשלמא אם יש לו שעון שבת שמכבה את האור במשך היום בשעות שאינו צריך לו כלל,

אך כשאין לו שעון שבת או שכן לכונונו, באם 'הכשר-סוויטש' יתיר לו לכבות לתחילה, מדוע שלא יעשה כן וינצל מאיסור 'בל תשחית'. והרי אפילו גרמא במקום הפסד לכל הדעות מותר⁷⁹, כל שכן כאן שיתכן שאין הפעולה מתייחסת אליו כלל ועיקר, כדלעיל. ועוד שהצלת רבבות אלפי ישראל מחילול שבת וכדלעיל, לא פחות חשוב ממקום הפסד.

והרבה פעמים יש בזה שלום בית שהאור יהיה דלוק או מכובה, שהיא גופא תקנת חז"ל להדלקת נרות בשבת קודש⁸⁰, והנה בדרך היתר יוכל אדם למנוע חיכוכים בביתו כשרוצים דוקא אור או דוקא חושך, ואין צורך להאריך בזה.

סימן יב

ענין אלמלי משמרים ישראל שתי שבתות

וכיון שנציל את רוב ככל ישראל בצורה חד משמעית מחילול שבת, הרי יתכן מאד שירחם ה' עלינו ויחשיב זאת להבטחתו⁸¹ 'אלמלי משמרים ישראל שתי שבתות מיד הם נגאלים', ומי יודע אם אורך הגלות הנורא הזה אשר כבר עבר את כל הקיצים וכל החישובים והציפיות וכו' אינו מחמת שאין אנו מנסים לצמצם את חילולי השבת מעוברי עבירה, והרי אנו מובטחים שאם ישמרו ישראל שתי שבתות רצופות מיד הם נגאלים.

הנה, פירטנו כאן כמה מצוות גדולות ונצורות שמקיים המשתמש בחשמל ומדליק את האור והכיריים דוקא בשבת, ועיין עוד בקונטרס הנ"ל עוד מצוות רבות גדולות ונצורות שמקיים ע"י שישתמש דוקא בכשר סוויצ', נסיף כאן עבורכם על זה הדרך - יכול לקיים גם מצוות שלום בית, כי פעמים רבות רבניתו תח' רוצה לבקר אצל אמה בעיר אחרת והיא בצער רב שאין יכולה ליסוע, וע"י הכשר סוויצ' יוכל ליסוע ולקיים כיבוד אם, וגם שלום ביתו, וגם שמחת שבת ועוד ועוד. ולפעמים יש ילד שאוהב דוקא מאכל מסוג מסויים, ואם אין לו אותו בשבת, אינו אוכל, ויש בכך צער לכל המשפחה ששומעים שהוא בוכה ונפשם קצה בהם, וגם הוא כמעט יוצא מדעתו רח"ל, וע"י הכשר סוויצ' יוכל לבשל או לאפות ולהשביע נפש רעבה, ומקיים כמה מצוות, חסד, שמחה, שומר על משפחתו נורמע"ל, וגם מחנכם בזה לאהוב את השבת ולאהוב את התורה ומצוותיה שאינם קשים אלא רק צריך לדעת איך להתחכם בהם. ויש תקוה לאחריתם שגם הם ילכו ליוניברסטי, וילמדו אצל חכמי הנדסת השטיקלעך תורה. ואין חשש לקלוקלם ע"י החילונים, כי אין מה לקלקל, שהרי שניהם עושים אותו דבר, עוברים על ל"ט מלאכות בשבת וכו', אדרבה לאלו יש יתרון גדול שהם מקיימים מצוה גדולה בכל עבירה ועבירה שהם עושים.

לסיום, נגלה סוד, הן אחת המטרות העיקריות שביצירת הפאר שהמצאנו ברוב כשרון ובסכלות מופלגת, הוא כדי לגרום לאחינו החילונים שיתחילו לשמור שבת ע"י שישתמשו במפסק כזה שבשימוש בו יש מצוה גדולה. וכך ישמרו כולם שבת ויבוא משיח וכו' וכו', הכל כמבואר בקונטרס בהרחבה. נגלה לכם בסוד, על זה הדרך יש לנו כבר כמה תוכניות, האדירה שבהם לייצר כיפת פטנט שהיא עשויה מניילון שקוף, ואין רואה ואין יודע, והיא כשרה לכל הדעות בהידור ואף מצוה להשתמש בו לכל ישראל מכמה טעמים המבוארים בקונטרס שעדיין בכת"י, ובכן סוף סוף יבוא הגואל לישראל, כי כבר כל החילונים גם ילבשו כיפות מהודרות שכאלו. ועוד יש תוכניות רבות לעשות כמה הנהגות של ישראל באופן שהחילונים יחפצו לקיימם, ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן.

העכבר הפלאי

חשון ה'תשע"ז, שבת קודש פרשת לך-לך AM 10:15

ר' יוסף שליט"א יהודי מבוגר מחשובי מתפללי בית הכנסת, יצא בחופזה מבית הכנסת לאחר תפילת מוסף כשהוא מעוטף בטליתו (כנראה מחשש טלטול לחומרא), במהירות נכנס אל הקולנועית החשמלית שהמתינה לו בחניית בית הכנסת והחל בנסיעה חפוזת. יש לציין שר' יוסף זכר להפעיל את הקולנועית כבר מכניסת השבת ללא הפוגה (בכדי שיוכל להפעילה באמצעות 'הגברת זרם' בלבד). ר' יוסף חש במתח פנימי בלתי מוסבר, והרגיש שיש במתח זה איזו פגיעה קלה בכבודה של שבת מלכתא. מעניין הרהר לעצמו: "רכשתי את הקולנועית בכדי לענג את השבת, אך השגתי תוצאה הפוכה חוסר השלווה שחדרה לתוך השבת מזכירים את ימי החול..."

ר' יוסף לחץ על הדוושה בחוזקה והחל נוסע לעבר ביתו, תוך שמשלים את "מזמור שיר ליום השבת". אך זעזוע ושברון לב אחזוהו כשנזכר שבחופזו לצאת מבית הכנסת (מחשש לפקקים ביציאה מחניון בית הכנסת לאחר קדיש של שיר הכבוד) לא אמר לידידו הטוב ר' נטע זרח א'גוטן שבת, ר' יוסף חשש מאוד מפגיעה ב'בין אדם לחבירו', אך לפתע נזכר שבזכות ההתפתחויות הטכנולוגיות ושיתוף הפעולה של הגורמים האלקטרוניים-הלכתיים גם לבעיה זו נמצא פתרון חדשני, ובכן, יוסף הצמיד לאזנו את ה'בלוטוס' שהקפיד כבר להדליקו מלפני שבת (כפי ההוראות לשבת שהופיעו על האריזה המקורית), לחץ לחיצה אחת בלבד על צג המגע (הגברת זרם בלבד, ולחיצה ממושכת אחת כפי הוראת הועדה המאוחדת לתחכומים הלכתיים מתקדמים לשבת קודש)... ר' נטע זרח ענה לצלצול הפלאפון שבכיסו (אגב יש להזכיר לשבח שהמכשיר השמיע את המנגינה המסורתית של 'ישמחו במלכותך שומרי שבת')

- - -

גוט שבת גוט שבת - ברכו מיודענו זה את זה. ר' נטע זרח צחק - "הבט ימינה - עוד שניה תראה אותי אני חולף ברכבת הקלה העוברת על ידך", "הבט ימינה עכשיו", ר' נטע זרח נפנף תוך שהשטריימל מקפץ על ראשו והבקיץ הפרחוני מאיר באור יקרות, עיניהם המאושרות נפגשו, אח, איזה שמחה איזה עונג שבת הרהר ר' יוסף תוך שצופר צפירה מקוטעת לאות שלום. (יש לציין שאע"פ שהצפירה יש בה רק הגברת זרם, אך ר' יוסף הוסיף מעלה והידור בדבר ואת הצפירה ביצע באמצעות אצבע הזרת - כלאחר יד, בכדי להוסיף ולמעט בחומר המלאכה ככל האפשר, וגם מחשש מוקצה על הכפתור) והמשיך בשיחה הטלפונית -

כבר התירו את הרכבת? - תמה ר' יוסף נרגשות -

אני רואה שאתה לא מעודכן! השיב ר' נטע זרח חגיגית, זה כבר כתוב מפורשות בכמה חוברות ירחונים ומגזינים, וגם ידוע בציבור, אבל תשמע את עיקר החידוש, מה שעשו זה שהמכשיר של התיכוף איפה שמעבירים את ה'רב-קו' זה פועל בטכנולוגיה מופלאה שפותחה במשך במספר שנים במיוחד לכבוד שבת קודש, וגם התשלום בפועל יורד מהכרטיס רק במוצאי שבת מחשש ל'משא ומתן בשבת'. רק תדע, הוסיף ר' נטע זרח, כשעליתי על הרכבת הקפדתי לשים לב שיש על זה את החותמת

של "הועדה המאוחדת לתחכומים הלכתיים מתקדמים לשבת קודש", אתה יודע שועדה זו מחמירה מאוד וכל מעשיה ללא כל פקפוק או חשש איסור קל שבקלים. אח, אשריכם ישראל! אין לא 'שם מעשה' לא 'צורת מעשה', לא 'מלאכה' וגם לא 'לתא דמלאכה', בקיצור הכל 'אויס גיהאלט', אשרי העם שככה לו, מדקדקים במצוות קלה כבחמורה...

ר' יוסף טען בלהט אל תוך הבלוטוס תוך שמגביר את הלחיצה ברגלו על דושת הקלנועית המהודרת: "תגיד, אבל החשמל עצמו זה לא בעיה?! הרי הרכבת נוסעת ע"י חברת חשמל שהבנתי שיש שם יהודים שמחללים שבת!"... הקולנועית שלי מקבלת חשמל מבטריה בלבד, אבל מה ההיתר שלכם? אני פשוט לא מבין!! הדברים נאמרו תוך כאב לב אמיתי.

ר' נטע זרח הגיב בבבת צחוק: "תהיה לי בריא ר' יוסף, מה אתה חושב שעל זה לא חשבו, תראה, יש דיבורים שונים או שבהקדם תופעל הרכבת בשבת בלבד ע"י גנרטור מהודר לכבוד שבת קודש, כנראה מחפשים תורם, אבל זה לא נראה כ"כ באופק. מה שיותר נראה שישתמשו באחד הפתרונות הרבים הקיימים היום ליצור חשמל בשבת ללא כל חשש איסור, או ע"י מכשירי גרמא, או מכשירי 'סילוק מעכב המעכב', או 'מכשירי פסיק רישא לשעבר', נדמה לי ששמעתי שיש גם איזה מכשיר של 'סילוק מעכב מעכב המעכב', ואז עפ"י כל כללי השו"ע המ"ב ביה"ל ושה"צ זה הכל בסדר גמור, כמובן. הבנתי שבינתיים חברת החשמל לישראל רכשה מאחד המכונים את המקלדת החדשה שרק מגבירה זרם ואח"כ המלאכות בפועל נעשות בפיקוד הממוחשב, נמצא שלפועלים שמפעילים את המערכת אין 'שם מלאכה' על המעשה שלהם רק מגבירים זרמים וכו'. יש מהלמדינים שהציעו להפעיל את המערכות בשבת באמצעות מכשיר ספק פסיק רישא ע"י שחלק מהפחם שמטעינים בשבת ילך לאיבוד ולא יכנס למערך ייצור החשמל, כך שכל אחד הוא ספק פסיק רישא ועוד היתירים שונים מופלאים ממש"...

ר' יוסף, תמה, נבון קמעא, "תגיד לי אני לא מתמצא בכל הסוגיות האלו, אבל איך זה עובד המכשירים האלו, מה הפועלים לא מפעילים את הרכבת ויוצרים את החשמל?", "כן כן", השיב ר' נטע זרח: "אבל אתה כנראה כבר מבוגר מלהבין את כל ה'לומדת' הנפלאה שטמונה בכל החידושים החדשניים הללו, זה נכון שהפועלים עושים הכל, אבל ב'לומדת' זה לא מתייחס אליהם, זה כאילו נעשה לבד"..." ר' יוסף הרגיש באי נוחות בבורותו ב'לומדת' החדשנית, "שיון, אני סומך עליכם, אמרו שהעולם שייך לצעירים, חשבתי שזה לא קשור לתורה, אבל כנראה שטעיתי"...

בהגיעו לחצר ביתו כבר הופעל החידוש האחרון מבית מכוון... החידוש קיבל שם מקורי: "די שבתדי'ק עין אלקטרונית", זו היהת את הקלנועית של ר' יוסף ופתחה בפניו את שער החניון, מדובר בחידוש שנכתבו עליו מספר קונטרסים ירחונים ומגזינים צבעוניים, ונמצא אחרי חיפוש אחר חיפוש שאין בו אף אחת מכל ל"ט המלאכות, וגם לא תולדה כל דהי, ורק לאחר מכן אושר באישור המיוחד של "הועדה המאוחדת לתחכומים הלכתיים מתקדמים לשבת קודש".

ר' יוסף כפי שודאי כבר הבנתם מדקדק במצוות ומקפיד על קלה כבחמורה בפרט בהלכות שבת וטורח בכל מאודו לכבדה, התקין עין נוספת מול מקום מושבו בראש השולחן, וכאן פיתח תחכום נוסף (בדעתו היה להציע את המצאתו הבלעדית לוועדה המאוחדת לפתרונות הלכתיים מתקדמים לשבת

קודש אך התעכב מעט מחמת שרצה לרשום את הרעיון כ'פנטנט בלעדי לשבת קודש', ובכן מהו הפנטנט, הסכיתו ושמעו. ר' יוסף חיבר את ה'שבתדיק' עין אלקטרונית' למחשב הביתי, ויצר תוכנית ממוחשבת על פיה מתנהלת סעודת השבת על מי מנוחות, משמיעה ווארטים מקול הלשון, ושיעור דף היומי מקול הדף, הכל בזמנים מוגדרים מראש... כמו"כ לאחר הסעודה מקבל ישירות למסך האלקטרוני - ללא מגע יד אדם - עדכון על פעילות המסחר הבינלאומית ערך המט"ח והמניות העיקריות...

נבדקת אפשרות מדהימה שבקרוב תאושר ע"י הועדה הנ"ל גם לרכוש ולמכור מניות באמצעות "עכבר" חדשני אשר לא יאומן כי יסופר, העכבר צופן בקרבו את כל החידושים העצומים, הכל בגודל מיקרוסקופי, גם 'מניעת המונע', גם 'מניעת מונע המונע', גם 'הגברת זרם', גם 'פנטנט גרמא', גם 'פסיק רישא לשעבר' גם 'ספק ספיקא להבא' יחד עם 'זיל בתר רובא', נשמע דמיוני?, אכן המציאות עולה על כל דמיון, הכל מוצפן בבטן העכבר, כל חידוש ב'שבב' נפרד בגודל של מולקולה, כך שאי אפשר לראות כלום אבל הכל קיים, למעשה ניתן לומר שהמכשיר כבר מוכן לשיווק אך כעת הינו בבדיקת מעבדת "הועדה המאוחדת לתחכומים הלכתיים מתקדמים לשבת קודש", שבודקת אם אכן כל ה'דינים' כבר הותקנו בקרב העכבר המופלא.

מזכירות הועדה המאוחדת לתחכומים הלכתיים מתקדמים לשבת קודש, מפרסמת הודעה לציבור, שאין לרכוש כל מוצר שהוא, לא מקלדת ולא עכבר ולא שאר מוצרי הועדה, רק אם מאושר ב'הולוגרמה' מיוחדת של הועדה. **ולמזהיר ולנזהר - שלומים תן כמי נהר!**

לסיום, ברצוננו לבשר על התקדמות נוספת בתחום עסקי "נישט אף שבת ג'ירעט", כעת עוסקים בקדחתנות בתכנות מערכת ממוחשבת המכונה: 'שבתדיק' עסקים', תוכנה ייחודית זו מתוכננת כך שלקוח יכול לרכוש מניות או למוכרם מהמחשב הביתי (ע"י העכבר הנ"ל), אך 'חלות' הקנין תחול רק במוצאי שבת (אחרי זמן ר"ת) - זאת ע"י עדכון המחשב הראשי בבורסה ב'תפיסת' המניה, אך תרשם כ'רכישה' רק במוצאי שבת, (זאת ג"כ לחומרא לחוש ש'רכישה' מוגדרת כ'סיטומתא' ואכמ"ל).

* * *